

85.186.998 605

З НОВИМ
ГОДАМ!

РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА

№12 СНЕЖАНЬ 1963г

Словы А. Ставера

Музыка Л. Абелієвіча

Любімы таварыш, віншую са святамі!
Узнімем жа тост за багатым сталом
За спаўны узлёт нашых мараў крылатых,
За шлях, па якім мы да мэты ідзём.

Хай нашая радасць цвіце год ад году,
Хай нашая песня аб шчасці звініць!
Наш тост — за братэрскую дружбу народаў,
За смех дзетвары і за мірныя дні.

Садамі ўпрыгожаны нашы абшары,
Дарогі, як стрэлы, пралеглі наўпрост,
Устанем і чокнемся звонка, таварыш,
За долю шчаслівую — першы наш тост.

СКОРА

ЛЮ-БІ-МЫ ТА-ВА-РЫШ, ВІНШУ-Ю СА СВА-ТАМІ УЗ-

-НІ-МЕМ ЖА ТОСТ ЗА БА-ГА-ТЫМ СТАЛОМ

ЗА СПАЎ-НЫ УЗ-ЛЕТ НАШЫХ МА-РАЎ КРЫЛА-

-ТЫХ, ЗА ШЛЯХ, ПА Я-КІМ МЫ ДА МЭТЫ І-ДЗЁМ.

А...

ЗА СМІХ ДЗЕТВАРЫ І ЗА МІР-
ЗА ДО ЛЮБІМЫХ СЛІВУЮ ТОСТ.

2. ХАЙ П А...

ШЛЯ-СЦЕ ПЕРШЫ НАШ ТОСТ.

На першай старонцы вкладки — малюнак Ю. Пучынскага.

Шчасця і радасці вам, сябры!

Набліжаецца Новы год. Гэта вялікае, радаснае свята. У навагоднюю ноч мы горача віншваем сваіх сяброў, сваіх родных. Найлепшымі сябрамі нашага часопіса з'яўляецца вы, нашы чытачы. Шчыра, ад усяго сэрца віншваем вас са святам і жадаем вялікага шчасця, добрага здароўя, поспехаў у працы кожнаму з вас.

На парозе Новага года мы азіраемся на мінулы і добрым словам успамінаем яго.

Ён наблізіў нашу краіну да заповітнай мэты — пабудовы камунізму.

З радасцю хочацца адзначыць, што пяты год сямігодкі паспяхова заканчваецца. На дзесяткі мільярдаў рублёў звышпланавай прадукцыі атрымае наша краіна.

Вялікае задавальненне прынеслі савецкім людзям і плённая праца на карысць грамадства, і ўступленне ў лік дзеючых важных прамысловых аб'ектаў, і будаўніцтва новых школ, палацаў культуры, жылых дамоў.

Ніколі яшчэ ні ў адной краіне свету не спраўлялася так многа наваселляў, як у нас. Мільёны навасёлаў шчыра дзякуюць партыі і Савецкаму ўраду за бацькоўскія клопаты аб чалавеку. Няцяжка зразумець гэтую ўдзячнасць, калі ўявіць сабе, што толькі за апошнія пяць год у новыя кватэры перабраліся 50 мільёнаў чалавек. І, апроча іх, яшчэ 12 мільёнаў палепшылі свае кватэрныя ўмовы.

Год 1963! Падзеямі вялікай важнасці напоўнены кожны з яго дзён. Яркую старонку ў мінулым годзе ў летапіс нашай краіны, у летапіс перамогі чалавечага розуму, перамогі нашай савецкай навукі і тэхнікі, творчай думкі ўпісалі савецкія касманаўты Валянціна Церашкова і Валерый Быкоўскі. Яны здзейснілі свой

палёт наярэдадні Сусветнага жаночага кангрэсу, які адбыўся ў Маскве.

Бяспрыкладны подзвіг Валянціны Церашковай ускалыхнуў увесь свет. Прадстаўніцы 120 краін выказалі на кангрэсе і сваю павагу і сваю любоў да першай у свеце касманаўткі і павезлі ў сэрцах сваіх вялікую надзею і жаданне з яшчэ большай энергіяй змагацца за сваю чалавечую годнасць, за новае жыццё, вяртае чалавека.

Мы памятаем незабыўную сустрэчу кіраўнікоў партыі і ўрада з прадстаўнікамі творчай інтэлігенцыі. У гэтых сустрэчах савецкая інтэлігенцыя ўбачыла новае праяўленне бацькоўскіх клопатаў аб развіцці літаратуры і мастацтва, якія адыгрываюць вялікую ролю ў камуністычным выхаванні народа.

У чэрвені адбыўся Пленум ЦК КПСС, які вызначыў канкрэтныя задачы ідэалагічнай работы партыі на сучасным этапе.

Наша партыя і дзяржава ўвесь час настойліва змагаюцца за тое, каб чалавек камуністычнай маралі фарміраваўся перш за ўсё ў свядомай працы на карысць усяго грамадства. У краіне паспяхова разгортваецца ўсенародны рух за камуністычную працу, у якой праяўляецца воля, розум, лепшыя якасці савецкага чалавека.

1963 год увойдзе ў гісторыю як год вялікіх мерапрыемстваў па развіццю хімічнай прамысловасці ў нашай краіне. Пачалася барацьба за стварэнне вялікай хіміі, якая дапаможа ў кароткі тэрмін падняць ураджайнасць нашых палёў, стварыць у краіне багацце прадуктаў сельскай гаспадаркі і прамысловасці.

Перабіраючы ў памяці падзеі мінулага года, я ўспамінаю нядаўнюю сустрэчу з англічанкай з горада Нотынгема, якая са сваёй дачкой Томі гасцявала ў Мінску. Нашы госці вельмі цікавіліся жыццём людзей Савецкай краіны, і мы, у сваю чаргу, спыталі: «Кім хоча быць ваша дачка?»

— Магчыма яна зможа стаць медыцынскай сястрой.

— А чаму магчыма і чаму медыцынскай сястрой, а не ўрачом? — зноў спыталі мы.

— Што вы, што вы. У нашай краіне гэта вельмі складана нават для мужчыны. А для дзяўчыны гэта амаль недасягальная мара, нельга і спадзявацца. Патрэбны вялікія сродкі.

За апошні год вялікая армія спецыялістаў прыняла ў свае рады сотні тысяч інжынераў і тэхнікаў, урачоў, педагогаў і іншых спецыялістаў. Усяму свету вядома, што ў нашай краіне выпускаецца інжынераў у тры разы больш, чым у ЗША. Ці ж гэта не паказчык нашых пераваг перад капіталізмам? Наша краіна з непісьменнай і жабрацкай царскай Расіі за сорак шэсць гадоў ператварылася не толькі ў краіну ўсеагульнай пісьменнасці, але і паспяхова вырашае задачы ўсеакавай адукацыі, высокай тэхнічнай і духоўнай культуры народа.

1963 год быў годам вялікіх перамог і для нашай рэспублікі. Паспяхова выконваюцца заданні сямігодкі. Дасягнуты ўзровень развіцця прамысловасці дае падставы спадзявацца, што ў другім квартале 1964 года мы выканаем кантрольныя лічбы, намечаныя сямігадовым планам. За чатыры гады ў Беларусі ўведзена ў дзеянне больш 160 новых прадпрыемстваў і цэхай. Далейшае развіццё атрымала і сельская гаспадарка. Нясмынна паляпшаецца жыццё працоўных. Усе гэтыя поспехі з'яўляюцца вынікам самаадданай працы народа.

Савецкія людзі законна ганарацца міралюбівай палітыкай Савецкага Саюза, палітыкай міру і дружбы паміж народамі. 1963 год азнаменаваўся прыняццем Маскоўскага дагавору аб забароне выпрабаванняў ядзернай зброі ў атмасферы, у касмічнай прасторы і пад вадой. Усе людзі добрай волі з радасцю сустрэлі гэты дагавор.

Новы год мы сустракаем настойлівай барацьбой за пабудову камуністычнага грамадства. Упэўненыя ў сваіх сілах пад кіраўніцтвам вялікай Камуністычнай партыі савецкія людзі ствараюць самае справядлівае на зямлі грамадства, на сцягах якога напісаны словы, сцвярджаючыя лепшыя ідэалы чалавецтва: Мір, Праца, Свабода, Роўнасць, Брацтва і Шчасце ўсіх народаў.

З Новым годам! Шчасця і радасці вам, сябры!

Аляксандра УС.

М. РУДКОЎСКИ

Жанчына ідзе

Беражыце жанчыну,
якая ідзе
між аўсоў,
спелым жніўнем,
у сонцы ідзе.

Стрэнец —
не штурхніце яе
незнарок,
супыніце свой крок
І сыйдзіце ўбок.

Не адважцеся
слова благага
сказаць
І не смейце
няшчыра
ўслед пазіраць.

Ваш пагляд,
быццам нож,
сэрца ёй паласне;
сёння боль яна чуе
вастрэй удвайне:

як ніколі,
адкрыта для раны
душа,
як ніколі,
ёй хочацца сёння
любві,

бо жанчына
пад сэрцам
нясе малыша —
чалавека нясе,
разумеце вы!

Чалавек...
Убачыць свет ён
праз мукі яе,
зробіць першы свой крок —
праз бяссонне яе,
потым пойдзе ў дарогу —
праз слёзы яе...

У красе мацярынскай —
нялёгкай, святой —
яна горда ідзе...
Пакланіцеся ёй!..

ЛЮДЗІ ПЯРЭДНЯЙ ЛІНІІ

РАЗМОВА ПА ШЧЫРАСЦІ

Стаяла яна сярод шырокага загона свежай раллі і размаўляла з трактарыстам на павышаных нотах:

— Ты дзе нарадзіўся, на Марсе ці на Зямлі? Хто цябе навучыў здэкавацца з карміліцы нашай?

Ад узбуджанасці і хвалявання жанчына раз-пораз праўляла акульяры, якія не мелі ніякай патрэбы ў гэтым, і, тыцкаючы пальцам у зямлю, працягвала:

— Ну што гэта, скажы?

Трактарыст — хват і зух, відаць, хлопец з тых, што ў кішэню за словам не лезе, адбіваўся:

— А што тут такое? Плугі выскачылі, агрэх.

— І толькі?

— Ну, а што?

— Гэта — гадавальнік пустазелля. Дзесяць такіх агрэху — і на цэнтнер ніжэй ураджай на гектары.

Затым жанчына дастала блакнот, узяла аловак і лічбамі даканала юнака.

Хлапец паспакайнеў і, апусціўшы галаву, сарамліва лыпаў вачыма.

— Аштрафуеце, Роза Пятроўна? — пасля паўзы запытаў трактарыст.

— Не.

— Старшыні даложаце?

— Хужэй.

— А што можа быць хужэй нашаму брату, таварыш аграном? — крыху ажывіўся юнак.

— Зраблю так, каб ні адна ў твой бок не глянула. Гэта ўчастак пад кукурузу. Прыяду дзяўчат і пакажу, які ты гаспадар.

Хлапец спачатку прыняў за жарт, а калі зразумеў, што аграном на ўсім сур'ёзе завярнула ў вёску, ён запытаў у мяне:

— Як думаеш, можа?

Я Розу Пятроўну Максімаву бачыў упершыню і яе характару не ведаў. Але па тым, як настойліва было гэта сказана, быў перакананы, што абавязкова зробіць.

— Можа! — адказаў я.

— Дык гэта ж сорама на ўсё сяло... Лепей няхай аштрафуе, няхай гаворыць старшыні...

Хлапец ніжэй нацягнуў кепку, якая закрыла ўсю яго прыгажосць — кучаравы, як гарох, чуб, — і падаўся за аграномам.

— Роза Пятроўна, я і сам разумею, што гэта дрэнна, толькі не знарок я... Закручуся яшчэ раз па полі і не будзе тых агрэху.

— А без іх можна было?

— Можна... Зраблю, даю слова!

— Што ж, пагляджу...

— Вось вам, — для пацвярджэння юнак стукнуў сябе кулаком па круглай грудзіне. — Знойдзеце задзірынку, тады не толькі на сяло, а на ўсю акругу можаце абвяславіць.

Трактарыст спрытна ўскочыў на сядзенне, пацягнуў за рычаг, і тры роўныя чорныя ленты свежай зямлі павіліся следам за плугам.

— Моладзь, — усміхнулася Роза Пятроўна, — на сур'ёзныя рэчы часам глядзіць скрозь пальцы. А сорам, бачыце, разумее.

Роза Пятроўна пачала расказваць пра выпадак з другім трактарыстам, але я яе, па праўдзе кажучы, не слухаў.

РУКІ ГАРТУЮЦА У ПРАЦЫ

Дарога да фермы здаецца Алене кароткай. Можа і таму, што знаёма яна да дробязей. Не першы год ходзіць Алена тут. Ідзе па пратапанай сцяжынцы і думае: пра ферму, пра калгас, пра тыя вялікія задачы, якія трэба рашаць ужо сёння.

На ферму Алена Назаранка прыйшла не адразу. Пасля сямігодкі працавала ў паляводчай брыгадзе. Апрацоўвала пасевы кукурузы і цукровых буракоў, капала бульбу, у марозныя зімовыя дні вывозіла на палі ўгнаенні. Куды б яе ні накіраваў брыгадзір, яна старалася не адставаць ад жанчын, працавала добра. Хутка пра дзяўчыну пачалі гаварыць як пра лепшага палявода. Ставілі ў прыклад іншым. Але ад пахвал Алена не заганарылася. Толькі яшчэ больш старанна працавала. Аднак штосьці цягнула яе на жывёлагадоўчую ферму. Часта па дарозе з поля забягала да цялятніц і да цямна затрымлівалася там.

Праўленне калгаса вырашыла накіраваць яе на ферму цялятніцай.

2

...Рудненскі клуб у той вечар быў перапоўнены. Пад бурныя апладысменты прысутных моладзі ўручалі камсамоль-

скія пучэйкі. Моладзь ішла на фермы. Уручылі пучэйку і Алене. Беручы ў рукі чырвоную кніжачку, яна сказала:

— Я даўно хацела быць цялятніцай. Буду працаваць ад шчырага сэрца...

Алену сустрэлі ветліва. Цялятніцы пазнаёмілі яе з абавязкамі. А загадчыца фермы Лізавета Назаранка сказала:

— Прымай групу цялят. Толькі глядзі, не падвядзі. Чаго не ведаеш — спытай.

Так Алена стала цялятніцай. Не ўсё ладзілася спачатку. У хлявах гразі, як кажуць, па калена. І нельга было нічога зрабіць, бо нерэгулярна падвозілі салому на подсціл. Не раз пабывала Алена ў праўленні калгаса. Часам нават спрацаца прыходзілася. А ўсё-такі свайго дабілася. Падвозіць салому пачалі рэгулярна. Гэтак жа было і з кармамі. Рацыён бедны, аднастайны. Таму і не вытрымала Алена на сходзе, сказала прама, што думала:

— Не гаварыць красамоўна трэба пра цялят, а тварам павярнуцца да іх і паглядзець на рэбры.

Хаця па зале і прабег смех, а ўсё ж назаўтра цялятам дабавілі мукі.

Міналі дні, тыдні. Алена ўсё больш і больш уцягвалася ў работу. Не паспела азірнуцца, як прайшоў год. За гэты час яна выгадавала 80 цялят. Нядрэжны пачатак. А потым яшчэ год і яшчэ.

Быццам і невялікі адрэзак часу, а колькі добрага, радаснага прынёс ён дзяўчыне.

...Упэўненымі крокамі ідзе па краіне пяты год сямігодкі. Алена вырашыла азнаменаваць яго высокімі паказчыкамі ў працы. Яна абавязалася выгадаваць сёлета 150 цялят. Сваё слова стрымала. За дзевяць месяцаў выгадавала 190. Па 600—650 грамаў у суткі прыбаўлялі ў ва-зе яе гадаванцы. Не было ніводнага выпадку падзяжу. Усе цяляты, выпеставаныя яе рукамі, у добрым стане.

Дзяўчына не толькі добра працуе, яна прымае ўдзел у грамадскім жыцці. Камсамольцы калгаса імя ХХІ з'езда КПСС аказалі ёй вялікае давер'е, выбраўшы сакратаром брыгаднай камсамольскай арганізацыі. Алена — актыўная ўдзельніца мастацкай самадзейнасці.

І. БРУХАВЕЦКІ

Хойніцкі раён.

Думаў, даваў сваю ацэнку «сутычцы», якая адбылася між галоўным аграномам і трактарыстам.

Можна па-рознаму было падысці да юнака: аштрафаваць (як відаць, гэтага ён і чакаў), паскардзіцца на яго старшыні калгаса, перадаць на камсамольскае бюро, а то і пакрыўдзіць цяжкім словам ці проста аблаяць. У Розы Пятроўны ўзяў верх педагогічны такт, уменне знайсці тое, што наймацней можа ўздзейнічаць на чалавека.

Прызнаюся, з гэтай хвіліны на Розу Пятроўну я глядзеў не толькі як на агранома, а як і на настаўніцу, якая ўмее знайсці ключ да душы чалавека.

Ой, як гэта важна для тых, хто працуе з людзьмі!

Я не вытрымаў:

— Дзе вы праходзілі курс педагогікі?

— У нас ёсць у каго вучыцца. Сакратар парткома і начальнік упраўлення — вопытныя людзі.

ЗА РАБОЧИМ СТАЛОМ

Цесна ў пакоі спецыялістаў. На пятнаццаці квадратных метрах тры сталы, вешалка і вялікая шафа з паперамі. Цесна, але нічога лішняга няма, усё трэба для працы.

Асабліва «весела» бывае тады, калі ва ўпраўленні збіраецца якая-небудзь нарада. Прыязджаюць спецыялісты з усіх калгасаў раёна, старшыні, дырэктары саўгасаў. У кожнага знаходзяцца справы да галоўнага агранома, да галоўнага заатэхніка, якія сядзяць побач.

А спраў у «галоўных» многа. Я толькі дастаў бланкот, каб запісаць тое, што мяне цікавіць, як раптам адчыніліся дзверы і да Розы Пятроўны зайшло адразу трое. Вось вам ужо і чарга.

Намесніка старшыні калгаса імя Тэльмана таварыша Макарава цікавіць мінеральныя ўгнаенні.

— Вось бы нам тон дваццаць суперфасфату, — без усялякай надзеі на гэта папрасіў ён. — Торфакампосты рыхтуем. Пад бульбу, пад цукровыя буракі вясною ўнесці трэба, — працягваў ён з панурым выглядам.

— І аміячнай салетры тон дваццаць пад кукурузу не шкодзіла б, — у тон яму дадала Роза Пятроўна.

— Канешне, але на гэта мы ўжо не разлічваем...

— Разлічвайце, смела разлічвайце, дадзім!

...Будучы ў Магілёве (трэба было ўзгадніць план пасяўных плошчаў), Роза Пятроўна не мінула і «Белсельгастэхнікі». Яна паклапацілася аб мінеральных угнаеннях. Хаця і калгасы не давалі пакуль заявак на іх, але галоўны аграном ведае, што трэба даць зямельцы — фосфар, калій, мікраэлементы і, вядома, азот.

— Я на свой страх, — гаворыць аграном, — выпісала вам сорок тон касцяной мукі. А гэта ведаеце што такое? Яна змяшчае ў два разы больш фосфару, чым суперфасфат. І аміячная салетра будзе.

Не толькі падумала таварыш Максімава аб калгасе імя Тэльмана, але і аб іншых гаспадарках раёна.

— Што ж, мы ў даўгу перад вамі, — хацеў перайсці на жарт таварыш Макараў.

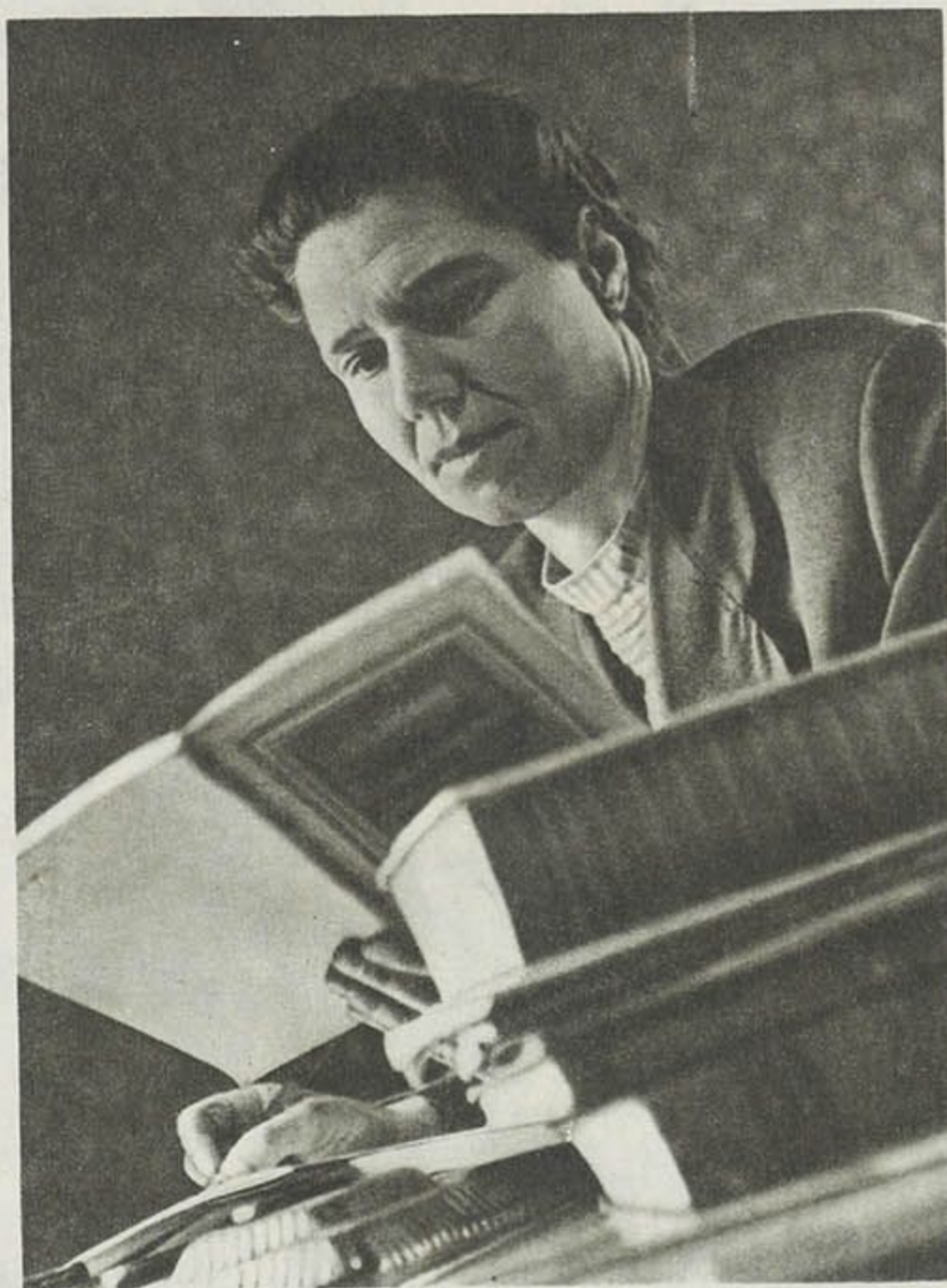
— Канешне. Я разлічвала, што хоць па цэнтнераў дзесяць зернявых на круг будзе. А ў вас атрымалася?

— Не атрымалася, дык атрымаецца, — ужо сур'ёзна запэўніў намеснік старшыні.

У тым, што атрымаецца ў тэльманаўцаў, упэўнены ўсе ва ўпраўленні. Кіраваць гэтай гаспадаркай прыйшоў новы чалавек — Міхаіл Мікалаевіч Марчанка. Дагэтуль ён працаваў намеснікам старшыні перадавой у раёне сельгасарцелі «Камуніст». Кажуць, аб новых гавораць толькі добрае. Можна яно і так, але той факт, што ўсе азімыя сёлета ў калгасе імя Тэльмана пасеяны па добра запраўленай арганічнымі ўгнаеннямі глебе, многае гаворыць у карысць Марчанкі. Гэткага ніколі не было тут.

— Роза Пятроўна, — не паспелі зачыніцца дзверы за тэльманаўскім намеснікам, як звярнуўся да агранома другі мужчына — старшыня калгаса імя Кірава таварыш Кончыц, — нам трэба перагледзець пасяўныя плошчы.

У калгасе імя Кірава ёсць звыш ста гектараў зямлі, якія зусім не выкарыстоўваюцца. Сыпучыя пяскі, на якіх і куст не хоча расці, у зямельным балансе лічацца як пасяўныя плошчы. Калгас плаціць падатак, здае хлеб і, горш за ўсё, штогод зніжаецца фактычная ўраджайнасць. Каму гэта трэба? Дзяржаве? Людзям? Нікому.

Аграном калгаса «Заклік» Віцебскага вытворчага ўпраўлення намуністка Т. Шамшура рыхтуецца да чарговых заняткаў аграцэхнічнага гуртка.

Фота Г. Усламава.

Калісьці гэта зямля выпадкова адышла да калгаса, а калі ўключылі ў баланс — пайшло круціцца калясо. Куды ні звярталіся кіраўцы, каб перадаць яе Леспрамгасу (там хоць сасной засеюць), усюды адмахваліся. Роза Пятроўна даручыла хімілабараторыі ўзяць аналізы глебы, каморніку вымераць участак. Паставіла пытанне перад вышэйшай інстанцыяй. І вось прыехалі таварышы з вобласці па гэтаму пытанню. Трэба галоўны аграном. Старшыня спецыяльна прыехаў па яе.

Канешне, мне не хацелася расставання з Розай Пятроўнай. Ведаю, што значыць журналісту выпусціць чалавека, які яму во як трэба. Але што зробіш, такая, мусіць, доля «галоўнага». Ездзіць, рабіць, вучыць, дапамагаць.

І хаця старшыня калгаса запэўняў, што Роза Пятроўна пакідае рабочы стол на сорок хвілін, я ведаў, што гэта няпраўда. Рабочага стала ў агранома не бывае. Яго месца на полі, у брыгадах, сярод механізатараў. Так яно было і ў той дзень. Як паехала таварыш Максімава ў гадзін адзінаццаць, вярнулася ў свой цесны пакойчык позна вечарам, стомленая і азябшая на асеннім ветры. За дзень яна пабывала ў двух калгасах, правярыла, як захоўваецца насенне ў саўгасе.

Цяпер чалавеку адпачыць трэба. Але няма часу. Яго чакаюць новыя справы. Хоць пасяўныя плошчы, як кажуць старшыні калгасаў, «утрэсены», галоўнаму аграному трэба ўдакладніць на кожным гектары, дзе, што і колькі сеяць. А тут пазванілі з вобласці, што трэба тэрмінова скласці мерапрыемствы па ліквідацыі адставання слабых калгасаў. Хоць адстаючых ва ўпраўленні засталася мала, але наша партыя хоча, каб такіх гаспадарак ніводнай не было ва ўсёй краіне.

Мікола СЕРГІЕВІЧ

Кіраўскае калгасна-саўгаснае вытворчае ўпраўленне.

МЫ-

Фота П. Нікіціна.

— Мы — горацкія!
Так прадставіліся муж і жонка Іван і Ольга Палавінка.

— Мы — горацкія, — паўтарылі Галіна Калецкая, Аляксандр Грамыка, Леанід Сцешыц, Рая Прыёмка.

306 маладых аграномаў, заатэхнікаў, інжынераў, аграномаў-эканамістаў, бухгалтараў вышэйшай кваліфікацыі некалькі месяцаў назад не без гонару паўтарылі ў розных кутках нашай рэспублікі і на далёкай цаліне:

— Мы — горацкія!

Сем год працуе Марыя Мікалаеўна Цверазоўская ў калгасе «Савецкая Беларусь» Горацкага раёна. Пашана і пашага прыйшлі да галоўнага агранома. Выбраві яе дэпутатам Вярхоўнага Савета. І, як вышэйшую пахвалу, паўтараюць калгаснікі:

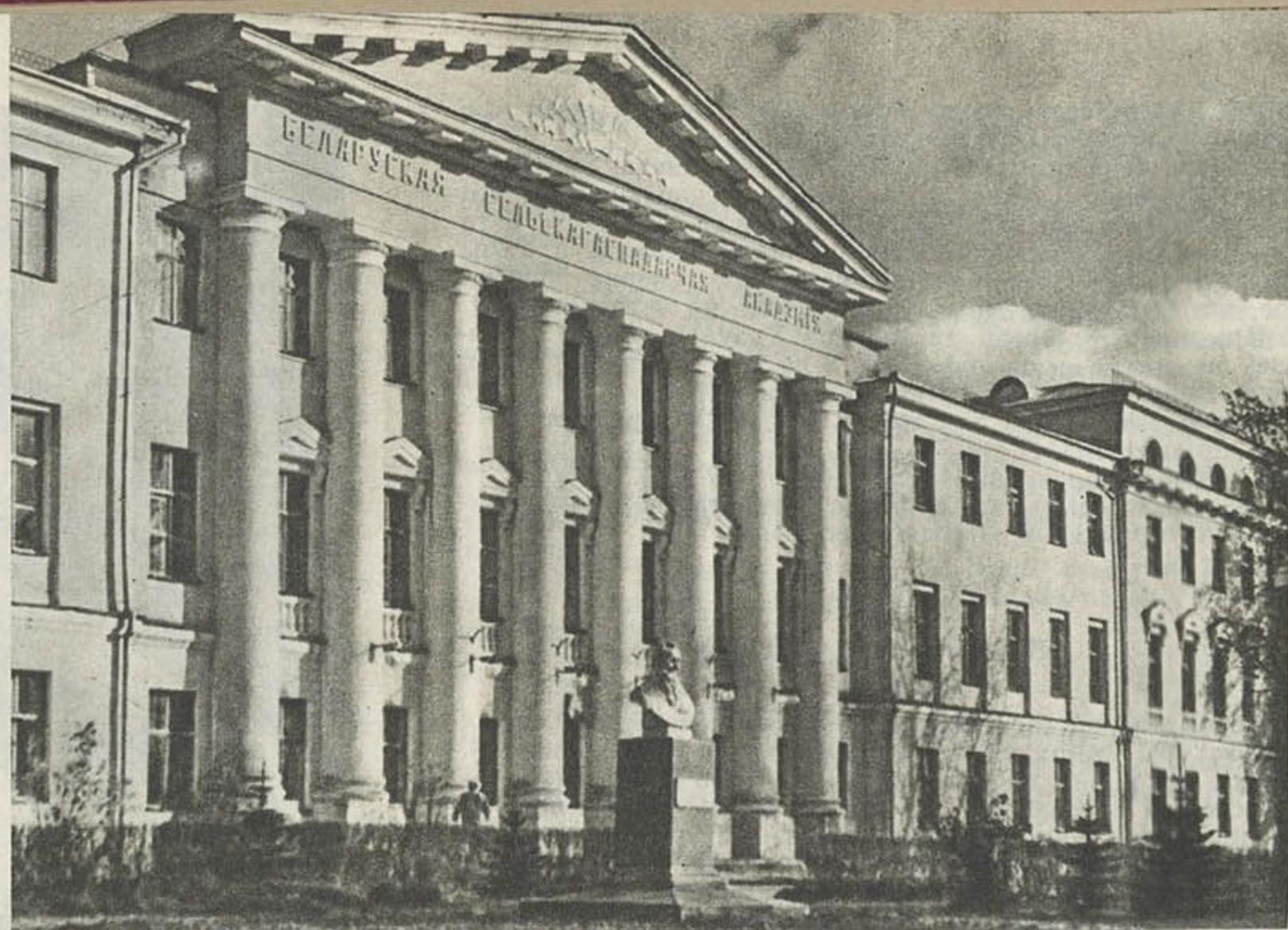
— Яна горацкая!

Паступіла нядаўна Марыя Мікалаеўна ў аспірантуру. І ўсё роўна — горацкая.

Яны з арміі завочнікаў. Тамара Фёдарэўна Краўцова — бухгалтар саўгаса «Пятровічы» Мінскага раёна, Ганна Пятроўна Русак — саадавод калгаса «1 Мая» Смалгонскага раёна, Маргарыта Васільеўна Налівайка — аграном калгаса «Ясная Палана» Ашмянскага раёна, як і іх таварышы-аднакурснікі, будуць эканамістамі.

4

Галоўны корпус Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі.

ГОРАЦКІЯ

Доктар сельскагаспадарчых навук, рэктар Віцебскага ветэрынарнага інстытута В. Ф. Лемеш — горацкі.

Старшыня калгаса імя Сярдлова В. В. Балыка — горацкі. Дырэктар саўгаса «Самацэвічы» Л. Г. Літвінаў — горацкі. Прафесар Роберт Тэнісавіч Вільдфлуш — горацкі. І колькі іх яшчэ — аграномаў, вучоных, старшын калгасаў, якія ганарацца званнем «горацкіх». Не пералічыш.

Больш 15 тысячам сваіх выпускнікоў выдала Горацкая сельскагаспадарчая акадэмія дыпламы спецыялістаў сельскай гаспадаркі.

Першы рускі вучоны аграном Расіі І. А. Стэбут — выпускнік акадэміі.

Калі б падслухаць, пра што шэпчацца дрэвы ў старадаўнім парку акадэміі, магчыма, можна было б пачуць яе векавую гісторыю. Але пра сіваю старыну гавораць і дакументы, расказваюць людзі.

1836 год. Урадавы ўказ аб стварэнні Горы-Горацкай земляробчай школы двух разрадаў.

1840 год. Школа пачала жыццё. Тут рыхтаваліся аграномы

вышэйшага і ніжэйшага разрадаў.

Ішлі гады. Шмат падзей адбылося ў жыцці школы, якая неўзабаве была пераўтворана ў інстытут і земляробчае вучылішча.

У акадэмічнай бібліятэцы можна знайсці нямала матэрыялаў, калі зацікавіцца гісторыяй акадэміі. Але самая яркая старонка — гэта ўсё-такі расказ Дзям'яна Раманавіча Новікава, дырэктара бібліятэкі. У будучым годзе ён будзе святкаваць свой пяцідзясяцігадовы юбілей прабывання ў сценах Горацкай акадэміі. Тут закончыў ён земляробчую школу, інстытут. Потым — работа.

Дзям'ян Раманавіч расказвае, як змянілася жыццё ў Горках пасля рэвалюцыі.

У 1919 годзе зноў пачаў работу сельскагаспадарчы інстытут. Але змяніўся цяпер склад студэнтаў. Гэта былі ўсё больш дзеці рабочых і сялян.

...Хутка імчацца гады. Здаецца, гэта было толькі ўчора. За поўнач, да хрыпаты студэнцкай спрэчкі. Мары, якія адносяць у непазнанае. Пошукі ісціны ў лабараторнай ці-

шыні, дзесяткі доследаў. Расчараванні. Першы поспех даследчыка.

Гэта было ўчора... І амаль трыццаць год назад.

Трыццаць год — гэта ўжо гісторыя. І Галіна Якаўлеўна Корабава таксама можа шмат расказаць пра жыццё акадэміі. Тут прайшлі яе незабыўныя студэнцкія гады, тут у 1939 годзе атрымала дыплом аб заканчэнні аграхімічнага факультэта.

Сюды вярнулася Галіна Якаўлеўна па першаму ж закліку параненай, змучанай, разграбленай фашыстамі зямлі.

— Сумны малюнак сустракаў тады педагогаў, навуковых работнікаў, студэнтаў, якія вярталіся сюды, — успамінае Галіна Якаўлеўна.

Інстытут ляжаў у руінах. Знішчана цудоўная бібліятэка з кніжным фондам у 650 тысяч тамоў. Разбураны вучэбныя карпусы, аранжарэі, цяпліцы, вегетацыйныя домікі, тэатр. Нічога не засталося ад абсталявання — усё вывезла, усё знішчыла варварская рука фашыста.

Працавалі дзень і ноч, ноч і дзень. Вось ужо адраманта-

вана некалькі карпусоў, інтэрнат для студэнтаў, адноўлена электрастанцыя, бібліятэка. У 1945 годзе вуну пачала нармальную работу. У яе аўдыторыях у той год займалася звыш двухсот студэнтаў. На наступны год нават адбыўся першы пасляваенны выпуск. Дыпломы атрымалі 9 чалавек. Жыццё ўваходзіла ў акадэмічныя лабараторыі. Ставіліся доследы, распрацоўваліся навуковыя праблемы па пытаннях тэорыі і практыкі сельскай гаспадаркі.

Вучоны савет акадэміі ўсё часцей абмяркоўвае работы аспірантаў, выкладчыкаў і выносіць сваё рашэнне — прысвоіць навуковае званне.

Дзесяткі вучоных выраслі на вачах Галіны Якаўлеўны. І ўсё з былых студэнтаў акадэміі. Сама Галіна Якаўлеўна ўпарта вывучае ўплыў угнаенняў на рост розных культур і абараняе кандыдацкую дысертацыю.

Зараз кафедра аграхіміі пад кіраўніцтвам прафесара Роберта Тэнісавіча Вільдфлуша, таксама выхаванца акадэміі, вядзе вялікую работу па вывучэнню ўгнаенняў для бабовых культур, для кукурузы,

забаве многія з іх знойдуць прымяненне на калгасных палях. Так пастаўлена тут работа — навука і практыка ідуць плячо ў плячо. І кожны аспірант кафедры — гэта чалавек, які мае немалы практычны вопыт работы на палях.

— Зайдзіце да Ганны Іванайны Гарбылёвай, — раіць Галіна Якаўлеўна Корабава. — Гэта малады дацэнт. Вядзе цікавую работу па вивучэнню фасатнага рэжыму падзолістых глебаў. А яшчэ яна загадвае лабараторыяй ізатопаў. Таксама цікава.

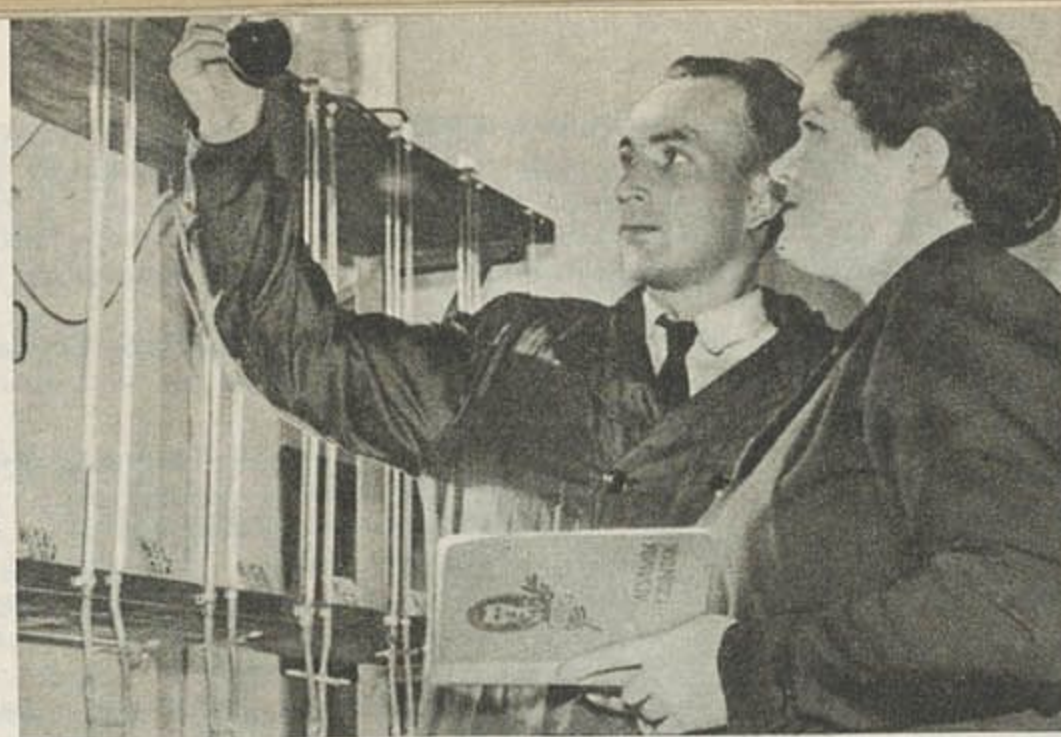
Ці вось яшчэ Алена Абрамаўна Маскалёва. Загадвае кафедрай заалогіі. Прыехала ў акадэмію адразу ж пасля вайны. Вялікую навуковую работу вядзе.

І яшчэ дзесяткі імён называе Галіна Якаўлеўна. Цікава пазнаёміцца з дэканам аграпедыагічнага факультэта Марыяй Рыгораўнай Дзюбакавай, і з дацэнтам кафедры кармлення жывёлы Аленай Ісаеўнай Лапаевай, і асістэнтам кафедры раслінаводства Верай Фёдарэўнай Калекінскай.

Праца кожнай з іх — гэта частка велізарнай работы, якую праводзіць Горацкая сельскагаспадарчая акадэмія.

А хіба нецікава знаёмства з будучымі вучонымі, будучымі спецыялістамі сельскай гаспадаркі? Сёння яны студэнты. А кім былі ўчора? Вера Манкевіч, трэцякурсніца факультэта механізацыі, працавала даяркай у калгасе імя Суворава Навагрудскага раёна. Нялёгка гэта праца, калі не сябруюць у калгасе з механізацыяй. Вось калі б усе фермы механізаваць. Пра гэта марыць будучы інжынер-механізатар. Аднакурснік Веры Аляксандр Шрамёнак быў трактарыстам. Ольга Ліпская, студэнтка эканамічнага факультэта, вырошчвала на Брэстчыне кукурузу. І нядрэнных вынікаў дабівалася — па 1500 цэнтнераў зялёнай масы з гектара збірала. За высокія паказчыкі яна ўзнагароджана ордэнам Леніна. Надзея Базанова працавала механізатарам, Ганна Хвалько — птушніцай. Усіх іх прывялі ў аўдыторыі працоўных дарогі. Сёння амаль у кожнага студэнта акадэміі за плячыма працоўны вопыт. Гэта значыць — добрых спецыялістаў падрыхтуе акадэмія. У разпярэджэнні будучых аграномаў, заатэхнікаў, інжынераў вялікая вучэбная гаспадарка, на вейшая сельскагаспадарчая тэхніка, фермы племянной жывёлы, інкубатар, станцыя штучнага абсемянвання, рамонтныя майстэрні.

Усе, хто любіць зямлю, — калі ласка, да нас! — запрашае да сябе агранамічны факультэт. На першым жа курсе студэнты факультэта атрымлі-

Вось і яшчэ адзін будучы вучоны. Пройдзе нямнога часу, і аспірант кафедры аграхіміі Браніслаў Калько будзе абараняць дысертацыю. А пакуль парада старэйшага таварыша Галіны Якаўлеўны Корабавай вельмі дарэчы.

Будучы інжынер-механік павінен выдатна ведаць «душу» любой сельскагаспадарчай машыны. Былая даярка Вера Манкевіч (злева), былы трактарыст Аляксандр Шрамёнак і былы механізатар Надзея Базанова — студэнты факультэта механізацыі сельскай гаспадаркі — вивучаюць будову трактара.

Два гады назад Ганна Хвалько працавала птушніцай у калгасе «Іскра» Лагойскага раёна, а зараз яна студэнтка другога курса заатэхнічнага факультэта акадэміі.

цукровых буракоў. Широка выкарыстоўваюцца пры вивучэнні жыцця раслін і пытанняў угнаення радыёактыўныя ізатопы. У лабараторыях, на доследных палях атрымліваюць цікавыя вынікі. А неў-

ваюць спецыяльнасць трактарыста і шафёра. А на трэцім — вучацца вадзіць камбайн.

Першаккурснікі факультэта механізацыі асвойваюць спецыяльнасць слесара, токара, трактарыста. Будучаму інжынеру-механіку без гэтых спецыяльнасцей як без рук.

Дзесяткі навуковых гурткоў, канструктарскіх бюро далучаюць студэнтаў да навукова-даследчай работы. І многія з іх ужо з трэцяга курса пачынаюць працаваць над дыпломнымі тэмамі. Нярэдка дыпломныя работы прымаюцца для рэалізацыі ў гаспадарках калгасаў і саўгасаў рэспублікі.

Кожную раніцу аўдыторыі дзевяці факультэтаў Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі запаўняе больш трох тысяч студэнтаў. А ў асеннія месяцы, калі закончваецца гарачая пара на палях, у акадэмію з'язджаюцца завочнікі. Гэта яшчэ звыш 4,5 тысячы студэнтаў. Вось якую велізарную ар-

мію будучых пераўтваральнікаў прыроды рыхтуе старэйшая сельскагаспадарчая вуну краіны.

Шуміць старадаўні парк. Векавыя дубы шэпчуцца аб днях сёвай старыны. А па суседству паўстаюць светлыя вучэбныя карпусы, прасторныя інтэрнаты, спартыўныя збудаванні. І людзі ствараюць гісторыю, робяць навуковыя адкрыцці, вучацца дыктаваць прыродзе свае законы.

Усе, хто любіць зямлю, хто хоча бачыць яе квітнеючай, яшчэ больш багатай і цудоўнай, прыязджаюць у Горкі. Далёка ад шумных гарадоў твораць акадэмія-працаўнік. І некалькі пакаленняў яе вучняў з гонарам паўтарала і паўтарае:

— Мы — горацкія.

Э. ЛУКАНСКАЯ

Беларуская дзяржаўная ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга сельскагаспадарчая акадэмія. Горкі.

Іх дзве. Адна ніжэйшая, чарнявая, у рабочым халаце, са значком Усесаюзнага таварыства вынаходнікаў і рацыяналізатараў на грудзях. Другая—высокая і танкая, нібы маладзенькая бярозка. Нават з твару такая ж белая. Першая ідзе спераду. Яе крокі ўпэўненыя і хуткія. Другая ідзе асцярожна і нясмела.

— У нас тут хоць і паклічаш каго, дык усё роўна з-за шуму ніхто не пачуе. Так што хадзем да яе станкоў,— гаворыць тая, што са значком.

Нарэшце яна спыняецца, глядзіць наперад, па баках.

— Рая! Яўстратава! — кліча яна.

— Я тут, Надзея Фёдаруна! Нітку звязвала.

І чаго гэта Топалева прывяла яе да Яўстратавай?

Няўжо да такой гарэзы вучаніцай паставяць? Што тады рабіць? Яна ж вунь як маланка носіцца... І тут далёкае голас Топалевай.

— Пазнаёмся, Рая: папаўненне прыйшло. Ларыса Якаўлева. Яна будзе працаваць у нашым камплекце. Ты ёй памагай, калі што якое...

Тут, на Магілёўскім заводзе штучнага валакна, Ларыса некалі праходзіла практыку. А цяпер працаваць будзе ў брыгадзе Топалевай. Дзіўна, але Ларыса ў час практыкі адчувала сябе смялейшай. Можна таму, што тады была тут часова. А цяпер прыйшла назусім, працаваць. Якім яно будзе, самастойнае жыццё?

— Хадзі сюды, Ларыса, — далёкае голас Рая, — пакажу, як звязваць, калі часам нітка парвецца.

Падвяла да бабіны, узяла ў рукі канцы ніткі.

— Вось глядзі.

Рукі забегалі, замітусіліся. Нібы ў фокусніка, што выступае ў цырку. І не паспела Ларыса звесці вокам, як Рая кранула штосьці ў станку, і ён зноў запрацаваў. Белая нітка пачала намотвацца на прадаўгаваты ўсечаны конус — бабіну.

— Не зразумела? Глядзі яшчэ раз. Адно — не хвалюйся. Галоўнае, каб ахвота ды старанне было, дык навучышся. Усё гэта прыйдзе ў свой час.

Лёгка ёй гаварыць так. А Ларыса не можа не хвалявацца. Праўда, калі адчувае сябе спакойнай, у яе сапраўды ўсё ідзе добра. А гэта бывае толькі тады, калі за ёй ніхто не сочыць. А тут падыходзяць то Рая, то Надзея Фёдаруна Топалева паглядзець, як ідуць у яе справы. І Ларысе здаецца, што яна самая някемлівая, самая нездольная. Іншы раз аж слёзы на вачах выступаюць.

Аднойчы Рая паглядзела на сваю вучаніцу і, мусіць, зразумела яе, бо клапатліва сказала:

— Ты не кідайся ў роспач. Справы ж у цябе якраз ідуць добра. А каб ішлі яшчэ лепей, трэба верыць у сябе. Вось я, калі выходжу на сцэну, на ўсё забываю. А ведаеш, колькі людзей у зале сядзіць, усе глядзяць на цябе, чакаюць, што ты скажаш. А ты на сцэне адна, і ў зале ціха, ціха. Варта толькі разгубіцца — і ўсё прапала.

І гэта праўда. Ні адзін канцэрт мастацкай самадзейнасці завода не праходзіць без Рая. Яна і канферансье, яна і спявае, і танцуе. Гэтую лёгкасць танца і прынесла Рая ў цэх. І ні работа, ні самадзейнасць не перашкаджаюць ёй вучыцца. Дзяўчына ўжо на трэцім курсе хіміка-тэхналагічнага інстытута, хутка інжынерам стане. А хіба лёгка працаваць і вучыцца? Але калі любіш справу, калі ёсць мара, свая, даўняя, — усё пераможаш, і час знойдзеш, якога заўсёды так не хапае.

Чым больш Ларыса працуе побач з Раяй, тым большую павагу адчувае да яе — няўрымслівай непаседы. Ларыса стараецца запомніць кожны рух сваёй настаўніцы. Майстар камплекта Топалева ці начальнік цэха Еўдакія Аляксееўна Красільнікава цяпер толькі задаволены ўсіміхаванымі: справы ідуць выдатна, і не толькі ў Яўстратавай, а і ў Ларысы.

Каб вучаніцы маглі перайсці да самастойнай працы, звычайна патрэбна тры месяцы. А тут прайшло нейкіх дваццаць дзён і Ларыса ўжо выканала зменнае заданне кадравай рабочай — дзесяць кілаграмаў пражы за змену дала, шэсцьдзят станкоў пачала абслугоўваць.

Камплект змагаецца за званне камуністычнага, кожнаму вядома, што працаваць трэба старанна. Тут на ўлік бярэцца ўсё: і выкананне плана, і праэнт адыходаў, і праца кожнага члена камплекта. А тут вучаніца — у камплект. Што такая дасць? І Ларыса стараецца даказаць, што яна можа працаваць, добра працаваць.

Майстар камплекта хвалюецца, хвалюецца не за сябе,

а за камплект. Ужо колькі дзяўчат вывела Надзея Фёдаруна ў людзі. Тую ж Раю Яўстратаву, Паліну Бардоўскую, Галю Кірылаву, Надзею Мачэкіну.

Брыгадзір як камандзір. Ён павінен добра ведаць сілы і здольнасці кожнага рабочага, павінен умець расставіць іх, накіраваць, а калі прыйдзе час — і спытаць. На тое ж ты і брыгадзір, ад цябе і патрабавецца больш. Таму хочаш ці не хочаш, а ўсюды ты, Надзея, павінна быць першай. Як кажуць, асабістым прыкладам усіх трэба запальваць. І яна запальвае. Адною з першых у сваім камплекце паступіла вучыцца ў Маскоўскі хіміка-тэхналагічны тэхнікум.

— Цяжка табе будзе ўцячы ад нас, Фёдаруна! Я таксама паступаю ў тэхнікум, — пажартавала аднойчы Галя Кірылава.

— А я і не ўцякаю. Буду рада, калі ўсе вучыцца пойдучы, — адказала Топалева.

Галя — самы заняты чалавек у цэху. За станок стане, дык самая першая ў камплекце: на 115 працэнтаў план дае, завочна ў тэхнікуме вучыцца, член камсамольскага бюро змены, адказная за палітмасавы сектар і плюс да ўсяго гэтага — дэпутат гарадскога Савета. Не толькі ў камплекце, а ва ўсім другім бабінажна-перамотачным цэху Галю Кірылаву не завуць інакш, як «наша дэпутатка».

Мачэкіна таксама не захацела ад сябровак адставаць.

— Гляджу я на вас, дзяўчаты, і зайздрасць бярэ. У тэхнікум ды інстытут вы паступілі... Эх, каб у мяне дзесяцігодка была! — вырвалася неяк у яе з болам.

— А ты пайдзі ў школу рабочай моладзі. Калі цяжка будзе — паможам. Глядзі, колькі тут нас, студэнтаў: Кірылава, Бардоўская, Яўстратава, я. У бядзе не пакінем, — падбадзёрыла дзяўчыну Надзея Топалева.

І Мачэкіна паступіла ў школу рабочай моладзі. А сёлет ужо атэстат за дзесяцігодку атрымала. І адразу — на падрыхтоўчыя курсы. А яны вядома куды вядуць.

Кожны член камплекта грамадскую работу выконвае. Паліна Бардоўская — член камсамольскага бюро змены, праводзіць рэйды па правярцы чысціні цэха. Да таго ж — вучыцца ў тэхнікуме.

Не так даўно прыйшла на завод Ларыса, а ўжо так пасябрала з дзяўчатамі — вадой не разліць. Зжылася з імі. Сталі адны і мары, і інтарэсы, і клопаты.

Іх пятнаццаць з камплекта Надзеі Топалевай у бабінажна-перамотачным цэху. Брыгада пайшла ў наступленне, змагаецца за званне камуністычнай. І калі ў Ларысы спытаць, што такое брыгада камуністычнай працы, яна абавязкова раскажа пра Раю Яўстратаву, Галю Кірылаву, Галіну Бардоўскую, раскажа пра ўвесь камплект. Пакуль што яны яшчэ не заваявалі гэтага звання, але Ларыса ведае, што абавязкова заваяюць.

У. КУЗЬМЯНКОУ

Брыгада тначых першая на Віцебскім ды-вановым камбінаце заваявала права называцца калектывам высокай культуры. На здымку: член брыгады высокай культуры Вера Грачухіна. Яна не толькі выдатна працуе, але і вучыцца ў тэхнікуме лёгкай прамысловасці.

Фота Г. Усламава

ТУТ РОБЯЦЬ КНІГІ

На дзіва добра ў пераплётным цэху Мінскага паліграфічнага камбіната: кожны, у каго ні спытай, з вялікай цеплынёй і сардэчнасцю будзе гаварыць пра сваіх таварышаў і скупа, нехаця — пра сябе.

... У Марыі Конаш — прыгожыя мяккія рухі. Худзенькая, стройная, у чырвонай хусціцы, падвязанай пад бараду, у чорным світары і шэрай спадніцы, яна ідзе ад адной машыны да другой. Усіх бачыць, усё ведае. Марыя — вопытная швачка. А зараз

У майстра Ганны Феакцістаўны Ліхадзеевай заўсёды знойдзецца добрае слова для рабочага.
На здымку: Г. Ф. Ліхадзеева (злева) і работніца Эла Пражасміцкая ў цэху.

яна замяняе хворага майстра — Зінаіду Сямёнаўну Ячнік.

— Марыя! — клічуць яе, калі раптам застапорула стужка транспарцёра, па якой падаюцца звязкі друкаваных лістоў.

— Марыйка, падыдзі да нас, — чуюцца неўзабаве ў другім канцы ўчастка.

Марыі Конаш — усяго 24 гады, а ў паліграфіі яна ўжо восем год. На камбінат прыйшла шэсць год назад, з друкарні. Спачатку была кантралёрам, правярала, ці не пераблытала швачка парадак лістоў у кнізе, а потым вывучыла ніткашвейную машыну і пачала працаваць на ёй.

І ўжо ад іншых можна даведацца, што Марыя Конаш — цудоўная швачка, сама, без дапамогі наладчыка (ён жа адзін на 16 машын!) можа ліквідаваць перабоі ў машыне.

— У нас усе добрыя швачкі, — кажа Марыя. — Вось Тамара Бароўская, Ніна Раўтовіч, Ніна Крывіцкая.

А «паліграфічная» швачка, як і кожная іншая, спакойна сядзіць ля машыны і шые. Дакладней — шые машына. А швачка хуткімі, рытмічнымі рухамі падае на стужку транспарцёра здвоеныя лісткі кнігі. Адзін за другім. Нельга пераблытаць

Фота П. Нікіціна.

старонкі. Нельга памыліцца. Толькі дзіву даешся: якімі спрытнымі, разумнымі могуць быць рукі чалавечыя.

— А гэта наша Ганначка!

Ганначка Варончык цёпла і даверліва глядзіць на Марыю сваімі цёмна-шэрымі з іскрынкай вочкамі. Сіні халацік і коратка, пад хлопчыка, абстрыжаныя валасы. Тонкія пальцы так і мільгаюць, так і мільгаюць, накідаючы лісты на транспарцёр. Яны, пальцы, самі ведаюць, што трэба рабіць, нават тады, калі Ганначка і не глядзіць на іх.

Ганначка любіць сваю машыну, яна ёй вельмі падабаецца. Ужо больш года дзяўчына кіруе ёю.

А раней...

— Раней усё бывала, — збянтэжана, крыху вінавата ўсміхаючыся, гаворыць яна.

Сірата. Бацька загінуў у 41-м. Маці памёрла ў 46-м. Выхоўвалася ў цёткі. Затым — рамеснае і камбінат.

З Нінай Крывіцкай здружылася яшчэ ў рамесным: яна таксама сірата. На камбінат прыйшла пяць гадоў назад сонечным асеннім днём першага верасня. І хоць тут усё ўжо знаёма было, — практыку ж на камбінате праходзілі, — вельмі хваляваліся. Ну, амаль як першакласнікі ў свой першы школьны дзень.

А цэх сустраў ветліва, радасна. Швачкі Марыя Ліхтаровіч, Эма Бубёнава цяпліва тлумачылі, паказвалі. Хоць і была ў вучылішчы ніткашвейная машына, але адна на ўсю групу, на 25 чалавек. Хіба асвоіш яе як належыць?

Ніну вучылі шыць, а Ганначку паставілі спачатку на падрыхтоўку блокаў — так называюць на камбінате звязкі друкаваных старонак, якія затым паступаюць да швачкі. І ці то работа ёй была не па сэрцу, ці то сур'ёзнасці яшчэ не хапала. А хутчэй за ўсё было і тое і другое. Наогул працавала Ганначка няважна: спазнялася, а то і зусім не з'яўлялася на змену.

Цэхавы сход быў гарачым.

— Падводзіць усіх Варончык. Над уваходам у цэх плакат вісіць: «Наш цэх будзе камуністычным». А дзе ж ён будзе такім, калі прагулы і спазненні на яго рахунку значацца.

І некаторыя нават пытанне ставілі вельмі востра: прасіць адміністрацыю звольці Варончык.

Брыгада камуністычнай працы ніткашвейнага ўчастка, тая, дзе якая раз працуе Марыя Конаш, вырашыла інакш.

— Не, чалавека нельга проста так узяць ды і выкінуць за борт. Мы возьмем Ганну да сябе ў брыгаду.

І ўзялі дзяўчыну ў сваю дружную камуністычную брыгаду. Далі ёй машыну. І вось, бачыце, цяпер Ганначка не пазнаць. Працуе не горш за іншых. А галоўнае — з душой, ра-

Швачка-пераплётчыца Ніна Раўтовіч.

дасна... А магчыма, калі б не заста-лася тады на камбінате, то і не глядзела б так цёпла, даверліва ў вочы людзям...

У пераплётным цэху — тры ўчасткі, тры брыгады. Швейнікі перадаюць сваю прадукцыю на ўчастак рэзкі і апрацоўкі блокаў. Сшытыя кнігі паступаюць сюды, каб машыны роўненька зрэзалі краі лістоў, склеілі карэньчыкі, прасушылі, сціснулі, спрасавалі старонкі, прыклеілі да карэньчыка марлю. Усім гэтым і займаецца брыгада майстра Светы Лобач.

А далей кніга ідзе на ўчастак устаўкі і ўпакоўкі. Гаспадыня тут — Ганна Феакцістаўна Ліхадзеева. Яна прыйшла на камбінат з рамеснага, але раней за Ніну і Ганначку. Пачынала з першых крокаў камбіната, расла разам з ім. Спакойная, вытрыманая Ганна Феакцістаўна ўмее падысці да кожнага, памагчы, падказаць. Устаўшчыцы кніг прыладжваюць кнігу ў вокладку. Іменна тут кніга набывае свой прывычны нашаму воку выгляд. Акуратная, прыгожая ў новенькай вокладцы, яна ветліва ўсміхаецца кожнаму.

Кніга нясе чалавеку радасць. Пра гэта памятаюць пераплётчыкі; яны хочуць, каб людзі заўсёды адчувалі светлае пачуццё, беручы ў рукі з любоўю зробленую новую кнігу. Менавіта ж у пераплётным цэху першымі пачалі праводзіць «Дзень якасці». Рабочыя ўсіх участкаў цэха збіраюцца тады разам і абмяркоўваюць, чаму часам ідзе брак, у чым прычына. І разам знаходзяць яе, разам думаюць, як лепш пераплятаць кнігу. Усе разам думаюць пра тое, каб прынесці людзям як мага больш радасці.

І. СМІРНОВА

СЭРЦА, АДКРЫТАЕ ЛЮДЗЯМ

— А, Ольга Міхайлаўна!...— стары Дзем'яшкewіч ветліва прыўзняўся насустрач.— Заходзьце, заходзьце, калі ласка, сядайце...

— Дзякую, Аляксей Фёдаравіч,— адказала жанчына, працягваючы старому сваю маленькую руку.— А заседжацца, шчыра кажучы, сёння няма калі...

Мае ўнучкі таксама вас чакалі, усё пыталіся: дзеду, а калі цёця новыя казкі прынясе?

— А я, лёгкая на ўспаміне,— усміхнулася Ольга Міхайлаўна,— і казкі ім прынесла— пра Канька-Гарбушка і дзядзю Сцёпу, і для вас, Аляксей Фёдаравіч, як вы прасілі,— «Белы клык» Джэка Лондана.

— Дзякую вам, Ольга Міхайлаўна,— сказаў Аляксей Фёдаравіч,— вы мне прыносіце радасць.

Пасля кароткай размовы аб справах у брыгадзе і падзеях у свеце настаўніца развіталася.

На вёску апускаўся вечар. Сям-там у вокнах дамоў загарэліся агні. Успыхнулі ліхтары і на вуліцы. І вось ужо вёска з прыгожай назвай— Вялікае Высокае зазяла электрычнымі агнямі. Иван Сніткоўскі, вядомы на ўвесь калгас майстар высокіх ураджаяў, прасіў прынесці што-небудзь пачытаць пра вопыт работы перадавых звянаў. А Анатоль Бурылаў чакае літаратуры пра пчол. Праўда, такіх кніжак у сваёй бібліятэцы не было, і Ольга Міхайлаўна з'ездзіла ў Талачын і там, у раённай бібліятэцы, узяла іх на свой абанемент.

Ад Вялікага Высокага да Малога, бадай, больш трох кіламетраў. А вечар ужо застаў на пачатку дарогі. Не ісці туды нельга. Чакаюць. Ды і ці ўпершыню ёй вось так вечарам ісці адной? Там, у Малым Высокім, шостая паляводчая брыгада. І там яна— агітатар.

Палявая дарога пятляе, адсвечвае серабром пад месяцам. Ольга Міхайлаўна крочыць шпарка. Думаецца аб жыцці, аб чужоных людзях, да якіх ідзе яна.

А яшчэ нядаўна на дзве гэтыя вёскі і бібліятэкі нават не было. Мала хто цікавіўся тут кніжкамі. Хіба што маладыя ды школьнікі.

Неяк зайшла Ольга Міхайлаўна ў канцелярыю калгаса, да старшыні. Даяркі прасілі яе памагчы абсталяваць чырвоны куток на Высокаўскай жывёлагадоўчай ферме. Ды і сама яна даўно ўжо гаварыла аб тым, што жывёлаводам патрэбна месца для адпачынку. Калі ўжо ўсё было вырашана, настаўніца заўважыла, што ў шафах у канцелярыі ляжаць пад замком кніжкі. Мясцовыя жыхары, пэўна, не карысталіся імі. Бо недалёка ад канторы, на цэнтральнай сядзібе калгаса, была бібліятэка. Вось тады і нарадзілася ў яе задума.

— А што, Міхаіл Малахавіч, калі б нам гэтыя кніжкі аддалі?— звярнулася яна да старшыні калгаса Грыгаровіча.

— Каму гэта вам?

— Ды нашым дзвюм брыгадам. А то ж людзям і пачытаць няма чаго... А кніжка— яна ж настрой падымае, працаваць памагае.

Так у Ольгі Міхайлаўны з'явіўся яшчэ адзін грамадскі абавязак.

А вось і Малое Высокае. Вёска ўся ў агнях. Свечыцца вокны і ў брыгадным клубе. Чуваць гукі гармоніка, перастук абцасаў. І як тут утрымацца, каб не зайсці туды, не паглядзець, як веселяцца моладзь!

Каля ўваходу ў клуб яе сустрэла невысокая дзяўчына.

— Добры вечар, Ольга Міхайлаўна,— прывіталася яна.

— Добры вечар, Надзейка! Танцуеш? Гэта добра. А як маці?

— Ды нічога, Ольга Міхайлаўна. Яна ўжо і сама, здаецца, не вельмі верыць у гэтых святых. Дзякуй вам!

Ольга Міхайлаўна радуецца, глядзячы на дзяўчыну, радуецца таму, што вырвалі яе з балота дурману і вярнулі зноў да жыцця. Нялёгка была гэта барацьба... Сектанты-п'яцідзсятнікі адурманілі спачатку Надзейчыну маці, а потым і яе.

...Семнаццаць гадоў было Надзеі Зароўкінай. Узрост, калі слухаюць пошчак салаўя, нягледзячы ні на што, спяшаюцца на

спатканне, на танцы, у кіно, калі спяваюць, веселяцца, гараць на працы, калі наперад клічуць нязведаныя дарогі рамантыкі. Усяго гэтага не было ў Надзеі. Не было і веры ў будучае. Былі толькі псалмы, малебны, якія часам ператвараліся ў нешта страшнае і жудаснае. Было яшчэ нейкае няяснае ўяўленне аб жыцці на тым свеце. Але яго, тое жыццё, трэба было вымаліць. І дзяўчына малілася, адцураўшыся

сваіх сябровак, стараючыся не трапляцца на вочы людзям...

А сёння дзяўчына разам з моладдзю танцуе. Не горш за іншых працуе яна ў родным калгасе, удзельнічае ў мастацкай самадзейнасці, чытае кніжкі. І ў гэтым немалая заслуга яе, агітатара Ольгі Міхайлаўны Лязняк. Гэта яна з сакратаром партыйнай арганізацыі калгаса Верай Андрэўнай Бельчык часта наведваліся на кватэру да Зароўкіных, гутарылі, пераконвалі. Гэта яны сумесна з камсамольцамі адваёувалі ў секантаў Надзею і выйшлі пераможцамі.

А як не радавацца агітатару, калі яна праходзіць каля дома Наталлі Іванаўны Караньковай. Дах на доме новы, аж свеціцца на сонцы. І тут не абышлося без дапамогі агітатара.

...Ідзе агітатар па вёсцы, нясе радасць людзям. І не можа яна не зайсці ў дом Мікалая Бурылава, не пагутарыць з гэтымі людзьмі, не парадавацца разам з імі іх шчасцю. Шчасцю? Якому? Так, так, шчасцю. І тут яно пасялілася надзейна і пэўна, назаўсёды. А раней?..

...Неяк вечарам, калі Ольга Міхайлаўна збіралася адпачываць, нехта нясмела пастукаў у дзверы. На парозе стаяла Ніна Бурылава з раскудлачанымі косамі, заплаканая.

— Зноў мой напіўся...— скрозь слёзы прагаварыла яна.

Ольга Міхайлаўна хутка апанулася.

— Пайшлі!..

Ёй і раней даводзілася сустракацца з Мікалаем Бурылавым. Гутарыла з ім, угаворвала. Ён абяцаў, што больш і ў рот не возьме гарэлкі. Але мінала два-тры дні, і старое паўтаралася зноўку. Калі цярозы— мілы чалавек, а вып'е і пачынае здэкавацца з жонкі, нават біць. Вось і на гэты раз...

Настаўніца ўвайшла ў хату. Мікалай сядзеў на ўслоне, нахіліўшыся на стол, падпёршы галаву рукамі. Ён неяк безуважна паглядзеў на ўвайшоўшую, на прывітанне не адказаў, а толькі яшчэ ніжэй апусціў галаву.

— Дык што ж атрымліваецца, Мікалай Фёдаравіч?— звярнулася да яго Ольга Міхайлаўна.— Абяцалі выправіцца, але слова свайго не трымаеце.

— Нікому і нічога я не абяцаў,— неяк прыгнечана, ледзь чутна адказаў той.

Але ад Ольгі Міхайлаўны не схавалася, што Мікалай цяпер, пэўна, і сам перажывае ўсё, і сам не рады таму, што нарабіў. Толькі вось прызнацца ў гэтым не мае смеласці. А таму настаўніца сказала рэзка і сурова:

— Што ж, Мікалай Фёдаравіч, прыйдзецца вас выклікаць на пасяджэнне нашай камісіі.

Ад гэтых слоў Мікалай устрапаўся. Ён ведаў, што такое трапіць туды. Ад старшыні камісіі сацыялістычнай законнасці Ольгі Міхайлаўны Лязняк літасці не чакай. Ды і іншыя члены камісіі не даруюць яму. Чуў, як яны там прабіраюць, лепш туды не трапляць...

— Даруйце мне, Ольга Міхайлаўна,— папрасіў ён.

— Не ў мяне, а ў жонкі прасіце прабачэння...

Не, на гэтым усё не скончылася. Былі яшчэ зрывы ў Мікалая, былі сваркі ў доме. Толькі настаўніца цяпер часцей заходзіла да Бурылавых, а неўзабаве прывучыла Мікалая да кніжкі.

І вось сёння жонка яго радуецца спакою і згодзе, што ўсталеваліся ў хаце. Радуецца гэтаму і настаўніца.

А колькі такіх прыкладаў! Гэта дзякуючы агітатару на фермах рэгулярна выпускаюцца «баявыя лісткі» і «лісткі-маланкі», падводзяцца вынікі сацыялістычнага спаборніцтва. І не толькі падводзяцца. Ольга Міхайлаўна на канкрэтных прыкладах з вопыту перадавікоў паказвае, як многага маглі б дабіцца жывёлаводы, калі б умела прымянялі ў сваёй рабоце гэты вопыт. І жывёлагадоўчыя фермы пятай і шостай брыгад надзейна ўтрымліваюць першынство ў калгасе.

Заўсёды быць сярод людзей, жыць іх запатрабаваннямі, радасцямі, памагаць ім пераадолець цяжкасці— такой ведаюць Ольгу Міхайлаўну Лязняк.

Уладзімір ПРАВАСУД

Калгас «XX з'езд КПСС»,
Талачынскі раён.

Часам думаеш: ці бывае прафесія больш цяжкай і неспакойнай, чым наша, настаўніцкая? Яна патрабуе велізарнага напружання і пастаяннай творчай работы думкі. Яна трымае ў моцным палоне твае пачуцці і паглынае ў два разы больш часу, чым той, які ты маеш. Настаўнік часам бывае пазбаўлены самых звычайных чалавечых радасцей: пасядзець ля тэлевізара, прачытаць добрую кнігу, схадзіць у кіно.

І ўсё ж гэта вялікае шчасце — быць настаўнікам!

Калі ты стаіш перад класам і трыццаць пар вачэй, уважлівых і дапытлівых, клепатлівых і патрабавальных, глядзяць на цябе, калі ты адчуваеш, як замірае дыханне дзяцей ад тваіх слоў і асаблі-

Размова пачалася раней. У гэты дзень на ўроку літаратуры абмяркоўвалася пытанне аб тым, як разумець словы Мікалая Астроўскага: «Я за той тып рэвалюцыянера, для якога асабістае — нішто ў параўнанні з агульным». Што гэта такое? Аске тычнае адмаўленне ад радасцей жыцця ў імя таго, каб цалкам аддаць сябе барацьбе? Або барацьба — гэта і ёсць самае вялікае шчасце, і яно, гэта шчасце, становіцца больш поўным і яркім, калі побач адчуваеш плячо сябра або ласкавую руку каханай?

Званок на перапынак прагучаў для нас нечакана: неадумалі, недаспрачаліся, хочацца думаць і гаварыць яшчэ.

Оля прыкметна хвалюецца:

ненні тэхнікі, навукі, культуры, наша сучаснае жыццё».

Адзінаццацікласнікі ўжо не дзеці. Іх меркаванні дастаткова сур'ёзныя, каб да іх прыслухацца.

Школа і жыццё, школа і сучаснасць. Хіба не над такімі праблемамі думаем мы, педагогі?

Перад намі заўсёды стаіць пытанне сучаснага прачытання любой тэмы, якая ўваходзіць у школьную праграму. Але гэта цяжка. Для гэтага мала выдатна валодаць прадметам, які выкладаеш. Трэба ўвесь час адчуваць пульс жыцця, адчуваць жывое дыханне сучаснасці. Нельга адставаць ад тых, каго ты вучыш.

У пачатку года 11-класні-

кам, за што ты адказваеш перад пакаленнем, якое ідзе за табой. Усё гэта так неабходна чалавеку, які пачынае жыць!

І нашы ўрокі літаратуры не сталі музеем, дзе можна пазнаёміцца з цікавымі фактамі мінулых эпох, а ператварыліся ў жывую размову, якая аднолькава хвалюе кожнага з нас.

Успамінаецца выступленне на ўроку-дыспуте Жэні Тумінай. «Вось жыве з табой побач чалавек, прасты, скромны і вельмі звычайны чалавек — твая мама. Ты прывыкла, што яна заўсёды, з дня ў дзень думае і клапаціцца пра цябе, што яе пяшчотныя, цёплыя рукі абдымуць цябе, калі табе балюча або сумна. Нічога няма ў маме маёй гераічнага, і пасада ў яе самая прызічная — сакратар-машыністка. А калі думаеш, што гэтыя ласкавыя мацярынскія рукі ўпэўнена трымалі вінтоўку ў час вайны; калі паслухаеш расказы пра тое, як яна, партызанка, пераносіла зброю ў балыніцу, спрытна ашукваючы фашыста-вартавога, міжволі прыходзіш да вываду — вось гэта і ёсць гераізм. Не заўсёды ён прыбіраецца ў яркае адзенне — бывае і з выгляду як быццам звычайны, скромны».

Жэніна выступленне прымусіла многіх аднакласніц падумаць пра гэта цудоўнае спалучэнне гераічнага і будзённага, што складае асаблівую прыгажосць нашых савецкіх людзей.

Дзядуля Наташы Рашотнікавай быў рабочым-грузчыкам. Гэты чалавек пражыў нядоўгае, але на дзіва яркае і прыгожае жыццё — жыццё сапраўднага камуніста.

«Ён усё аддаваў людзям і нічога не патрабаваў ўзамен, — піша Наташа, — змагаўся з Калчаком, з кулацкім засілле ў вёсцы. Пасля грамадзянскай вайны быў чорна-

НА ПАРОЗЕ ЖЫЦЦЯ

вая цішыня напаўняе аўдыторыю, — вось у такія минуты ты забываеш усё: і вечары, занятая вучнёўскімі сшыткамі, і заўсёдную стомленасць, і горыч няўдачы.

Чамусьці існуе думка, што настаўнік павінен мець моцныя, як канаты, нервы, ураўнаважаны характар і халодную кроў. Гэта памылка!

Маладая аўдыторыя ніколі не даруе свайму выхавателю ўнутранай халоднасці або аб'ектывасці. Каб запаліць іншых, трэба гарэць самому. І не трэба скрываць ад юных выхаванцаў звычайных, жывых і разнастайных, чалавечых пачуццяў: сімпатыі або гневу, захопленасці або расчаравання, радасці або роспачы. І чым паўней і багацей гэтыя пачуцці, тым каштоўней педагог.

У гэтым годзе ў мяне выпускнікі адзінацатага класа. Сёмы год, пачынаючы з пятага, я выкладаю ў іх рускую мову і літаратуру і з'яўляюся класным кіраўніком.

Дваццаць шэсць чалавек — дваццаць шэсць характараў, дваццаць шэсць лёсаў у будучым...

...Мы сядзім у апусцелым класе і гаворым пра жыццё. Мы — гэта круглатварая чорненькая Оля з яркім румянцам ва ўсю шчаку; салідная, разважлівая Каця, спакойная вытрымка якой даўно ўжо стала прадметам захаплення сябровак; худзенькая Валя з велізарнымі ваяўнічымі акулерамі на кірпатым носіку; Грэта — актывіст і нязменны член камітэта камсамола ўсіх скліканняў, і я, класны кіраўнік.

румянец на шчоках гарыць ярчэй, чым звычайна, словы не льюцца свабодна — яны падаюць цяжка і нязграбна, але адчуваецца, што дзяўчына задумалася не ўпершыню. Яна гаворыць пра тое, што трывожыць, што набалела: «Вось я хачу быць урачом, а ці здолею? Чалавек, дзе ён ні працаваў, павінен тварыць. Творчая думка павінна ўвесь час біцца ў ім. А калі я буду толькі рамеснікам, а калі мне суджана ўсё жыццё ісці па чужых сцэжках, ажыццяўляць чужыя ідэі?»

«Так, а калі ў цябе добрыя рукі і чулая душа, хіба гэта сорамна ўвасабляць чужыя ідэі?» — прычыць Каця.

Грэта сядзіць за партай і машынальна цярпіць ражок сваёй ружовай капронавай хустачкі. Яна таксама думае пра нешта сваё.

«Як гэта важна — навучыцца думаць. Мне здаецца, школа не заўсёды нас гэтаму вучыць. Часам звяртаюцца толькі да нашай памяці, перагружаюць яе цэлым акіянам лічбаў, дат, правіл. А навошта? Усё роўна забудзем».

Валя паспрабавала прадоўжыць думку сяброўкі: «Сувязь школы з жыццём — гэта вельмі добра, але патрэбна яшчэ, па-мойму, сувязь з сучаснасцю: сучасныя дасяг-

У Баранавічах адбыўся пяты злёт вучнёўскіх вытворчых брыгад і юных натуралістаў школ раёна. Першае месца заняла брыгада Паланечнаўскай сярэдняй школы.

На здымку: брыгадзір вучнёўскай брыгады Паланечнаўскай школы Георгій Вінаградаў расказвае пра справы брыгады. Фота А. Перахода.

рабочым, і ніхто ніколі не чуў пра тое, што ён мае права на што-небудзь большае».

«Мы ніколі не павінны забываць, якой цаной заваявана ішчасце нашага жыцця, мы абавязаны памятаць, што тысячы людзей загінулі, абараняючы яго, і мы ў неаплачым даўгу перад імі, нашымі бацькамі», — падводзіць вынік сваім роздумам Лена Кірэнка.

Але што азначае для людзей, якія стаяць на парозе жыцця, быць у даўгу перад сваімі бацькамі?

Гэта значыць — вызначыць і свой шлях, і сваё месца ў жыцці, вартым бацькоў.

Галя рыхтуецца стаць сястрой-выхавацелькай у яслях. Яна, як і многія іншыя яе сяброўкі, усведамляе, што для гэтага мала авалодаць прафесіяй. Неабходна перш за ўсё быць чалавекам, вартым гэтай прафесіі: «Бацькі ж давераць нам самае дарагое — сваіх дзяцей».

На класных сходах, на ўроках, у сачыненнях адзінаццацікласнікі часта ставяць на абмеркаванне пытанні маралі, якія хваляюць іх.

Вельмі прыемна ўсведамляць, што наша маладое пакаленне расце паўнакроўным і баявым, што ў ім так добра спалучаецца «фізіка і лірыка», мары пра карысную практычную дзейнасць і любоў да мастацтва. Але бывае і так.

Дзяўчыне дадзена камсамольскае даручэнне. Яна адносіцца да яго са злачыннай абьякавасцю і спакоем заўзятага бюракрата. Тая ж самая дзяўчына прапусціла дзень школьных заняткаў (баязліва ўвільнула ад чарговай кантрольнай).

Але вось перада мной яе сачыненне: «Камсамольцы 20-х гадоў увайшлі ў нашу кроў, у нашы думкі і пачуцці. Мы жывём іх жыццём, змагаемся іх барацьбой, думаем іх думкамі, любім іх любоўю».

Якое бяздонне паміж словам і справай, перакананнем і ўчынкам! І калі зараз не змагацца з гэтым рашуча, раззаўецца страшэнная загана — крывадушнасць.

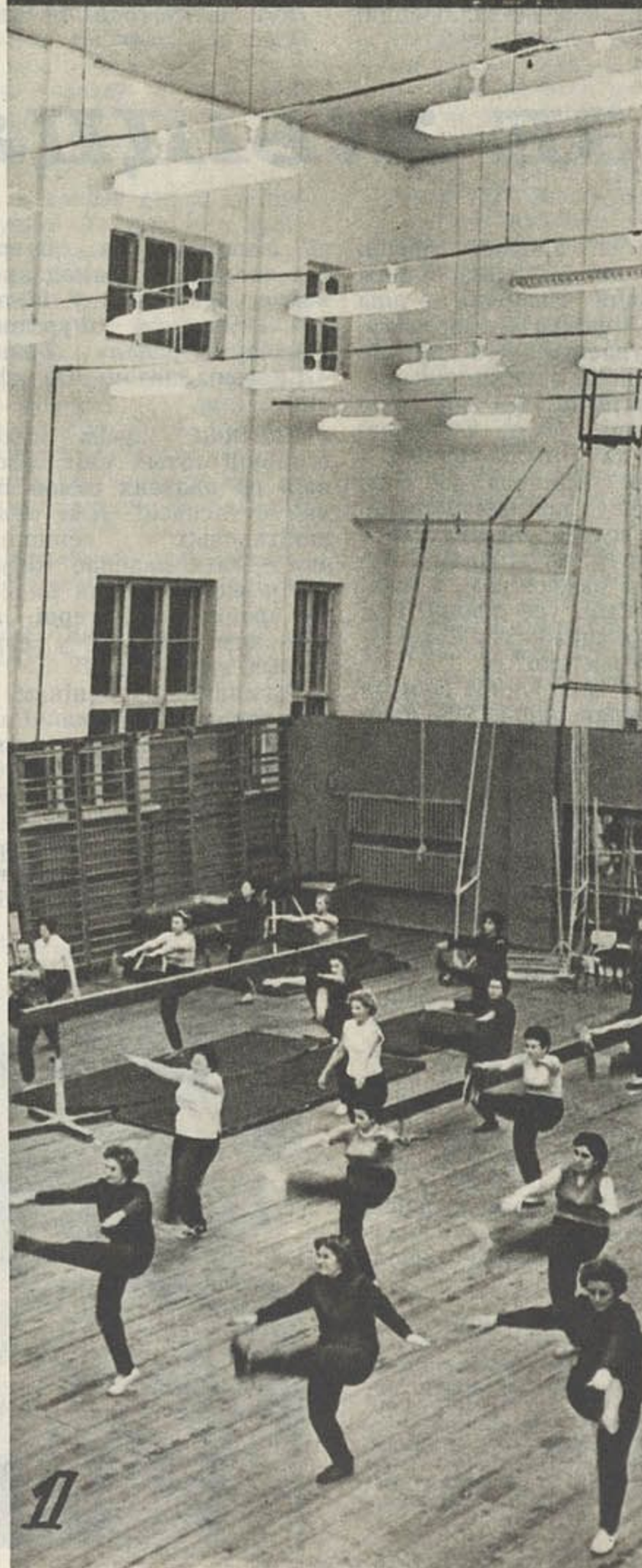
Міне паўгода, і наша жыццё прыме ў свае абдымкі новую змену моладзі. У марах яна бачыць сябе ідучай па жыцці смела і горда, натхнёна і сумленна.

І нам, настаўнікам і выхавателям, хочацца, каб самыя смелыя, самыя прыгожыя мары нашых выхаванцаў сталі рэальнай рэчаіснасцю.

Н. ЛУР'Е,

выкладчыца школы № 2
г. Мінска.

Свеццяць вокны СПОРТКЛУБА

Рэспубліканскі спартыўны клуб — кузня здароўя. Тут, у прасторных светлых залах, на бегавых дарожках і на лёдзе стадыёна, вы можаце ўбачыць людзей усіх узростаў і такіх вась, ужо немаладых, хто займаецца ў групе «Здароўе» (фота № 1), і такіх, як маленькі Віця (фота № 3).

Калі вы любіце фігурнае катанне, — калі ласка, на лёд! На фота № 2 вы бачыце будучых чэмпіёнаў гэтага віду спорту. Іра Лосева (злева), Тася Счасная і Вера Матросова збіраюцца на лёд.

Святлана Баранова (фота № 4) у гэтым годзе заняла па фехтаванню другое месца на Спартаніядзе народаў СССР. Жадаем табе новых поспехаў, Святлана!

А на наступным здымку — майстар спорту Ліда Літвінава выконвае практыкаванне з абручком.

Фота П. Нікіціна.

НЕДЗЕ ЗА ПРЫЛАЎКАМ...

Ніна НАВАСЁЛАВА

Апавяданне

Мал. К. Ціхановіча

Шклянка з бразгатам упала на падлогу — ва ўсе бакі пырнулі асколкі.

— А, каб цябе!..

У Паліны пад рукамі ўсё грымела, як на полі бою. Са званам ляцелі ў шуфляду кухоннага стала выцэртаныя лыжкі. І сама яна сёння незвычайна суровая, непрыступная, рухалася з рашучасцю байца, гатовага да бітвы.

Муж — Васіль Іванавіч — зазірнуў на кухню.

— Сёння, значыць, будзем спяваць адыходную дырэктару райхарчгандлю... — сказаў ён не то запытальна, не то сцвярдзальна і неяк бокам, няўпэўнена зірнуў на Паліну.

— Як? — уся ашчацініўшыся, Паліна падышла да мужа. — Як, значыць ты таксама лічыш, што мяне можна скруціць у бараноў рог?

— Ніхто лепш, чым я, не ведае, што гэта абсалютна немагчыма...

— Ну дык і няма чаго гаварыць... «Я скручу яе ў бараноў рог!..» Паглядзім — хто каго скруціць!

Яна адчыніла шафу і паглыбілася ў сузіранне свайго гардэроба. Найлепш, вядома, была чырвоная сукенка — яна гарэла тым яркім колерам, які так адпавядаў яе настрою.

Напэўна колер гэты дзейнічаў узбуджальна: у душы Паліны злосць успыхнула з новай сілай. Перадаць палатку іншаму прадаўцу!.. Закусіўшы губу, яна пачала зашпільваць спражку на поясе. Яны думаюць, што яна не згаджаецца з-за ўпартасці, не хоча прымаць ларок у раёне новага завода толькі таму, што гэта далёка і трамвай ходзіць туды рэдка. Дурні! Круглыя дурні!

Паліна паправіла на грудзях сукенку — вельмі добра, цудоўна, што яна так б'е ў вочы! — і спынілася перад люстэркам.

Ідыёты... Справа ў тым, што тут яна ведала ўсіх сваіх пастаянных пакупнікоў і любіла іх... І была ім патрэбна. Што з імі будзе без яе?

Ёй успомнілася дзевяцігадовая Ганначка — пільна-баязлівы позірк чорных злёгка косячых вачэй і маленькі носік, які яна заўсёды прыціскала да акна палаткі, стараючыся праз шкло

разгледзець Паліну... І ўпершыню, каля года таму назад, яна так стаяла да таго часу, пакуль Паліна не спытала, што ёй трэба. Тады дзяўчынка адарвала ад шкла носік і, пачырванеўшы, ціха сказала тоненькім галаском:

— На абед што-небудзь...

На ёй была сіняя сукенка ў белы гарошак і палінялая стужка ў русых нячэсаных валасах.

— Як «што-небудзь»?

— Так... Мякая ручка працягнулася ў акно, падаючы грошы — скамечаную трохрублёўку.

— Дык што «на абед»? На закуску ці варыць?

— Варыць, напэўна... — прашаптала дзяўчынка.

Паліна рашуча паклала перад ёй грошы.

— Ідзі дадому ды скажы, каб старэйшыя прыйшлі. «Напэўна!» Бач — дзіцёнка пасылаюць! — З уласцівай ёй катэгарычнасцю яна было захлопнула акенца, але дзяўчынка, пачырванеўшы, прасунула кулачок у створку рамы.

— Няма старэйшых! — з распаччу прамовіла яна. — Цёця, у нас няма старэйшых!.. Мама хвора, тата на рабоце. Я толькі... Варыць, варыць! Мама скажа, я звару... Яе цёмныя вочы, косячы, праз шкло ўмольна глядзелі на Паліну.

Нахмурыўшыся, тая адчыніла акенца.

— Сасіскі ёсць. Возьмеш?

— Вазьму! — уся заззяўшы скрозь слёзы, усклікнула пакупніца. — Мама і казала: «Добра было б сасіскі...»

— Ці многа важыць? Колькі вас чалавек?

— Чацвёрэ...

— Ну, грамаў шэсцьсот зважу.

— Мама і казала «грамаў шэсцьсот»...

Узважваючы сасіскі, Паліна разглядала дзяўчынку.

— Што ж баліць у маці?

— У яе ў грудзях...

— А бацька, дзе працуе?

— Важатым... на трамваі.

— Ну, на. Вось малака яшчэ вазьмі ды грэчкі. Кашу зварыш. Умееш кашу варыць?

Нешта нахштальт вінаватай усмешкі слізганула па твары дзяўчынкі.

«Не ўмее, відаць», — падумала Паліна.

— А зваць цябе як?

— Ганначкай...

Ганначка пачала з'яўляцца кожны дзень пасля дванаццаці гадзін. Ёй заўсёды трэба было «што-небудзь на абед».

Аднойчы вясной Ганначка, зрабіўшы пакупкі, не пайшла адразу дадому, а зноў спынілася ля акенца. Вочы яе сур'ёзна сачылі за Палінай.

— Ну, чаго ж ты стаіш? Ды пад самым капяжом!..

— А ў мяне мама памёрла... — спакойна паведаміла Ганначка. — Раніцай сёння.

Паліна доўга перасоўвала скрыню з пячэннем... Яна чула, як дробна падалі кроплі з даху: то звонка — у лёд, то глуха — у Ганначчын капар.

— Дай сюды галаву, хоць вытру, — сказала нарэшце яна і, калі Ганначка паслухмяна наблізілася да акенца, краем халата выцерла з яе капара веснавыя кроплі.

— Што ж цяпер рабіць? Ідзі...

Дзяўчынка паслухмяна пайшла дадому. Пасля смерці маці яна працягвала клапаціцца пра абед і штодзённа заходзіла ў палатку.

Паліна была б вельмі здзіўлена, калі б ёй казалі, што ў яе пачуццё да Ганначкі нейкае асаблівае. «Яшчэ чаго! Свой такі ёсць, толькі і адпачнеш ад яго на рабоце»... Але кожны раз, калі яна бачыла Ганначку, якая ішла куды-небудзь паўз палатку, у яе з'яўлялася патрэба ўмяшацца ў справы дзяўчынкі. Кожную суботу Ганначка насіла дадому брата з кругласутачных ясляў — і кожную суботу, высунуўшыся з акенца, Паліна крычала:

— Куды ты, куды?! Надарвацца хочаш?!

Перагнуўшыся пад цяжарам дзіцяці, Ганначка падыходзіла са збянтэжанай усмешкай.

— Зноў цягаеш?! Спусці зараз жа!

— Дык просіцца ж... — збоку пашчотна аглядаючы брата, тлумачыла дзяўчынка.

— Просіцца! Яму што! Бач, кот, расцеўся... Нагамі няхай ходзіць!..

Хлопчык злез з рук і глядзеў на Паліну, узняўшы кругленькі, як сподачак, тварык.

— Кот сапраўдны, — лагодна працягвала Паліна. — На, пернік вазьмі ды глядзі ў мяне!

Малы браў пернік пухлымі пальчыкамі.

Высунуўшыся з акенца, Паліна глядзела ўслед дзецям.

— Па лужах асцярожней! — крычала яна і ціха дадавала,

невядома для каго — для сябе або для чакаўшага пакупніка: — Сіроты...

І вось цяпер Ганначку было шкада...

Ды і не яе адну. А Кавалю з Ламаносаўскай вуліцы? Па праўдзе, Паліна не ведала, ці сапраўды гэты маўклівы пакупнік быў каваль, але, глядзячы на яго велізарныя чорныя рукі і моцную фігуру, пра сябе яна ахрысціла яго Кавалём.

Каваль, звычайна, выглядаў змрочна і ніколі не размаўляў. Купляў ён толькі папярсы.

— Пачак «Беламора»...— кідаў ён разам з грашыма.

І, падаючы папярсы, Паліна чула ад яго моцны пах тытунёвага дыму. Гэты пах разам з пахмурным позіркам цёмных вачэй пераконваў яе, што Каваль гняце нейкае няшчасце. Ён хадзіў цяжкім размераным крокам і твар яго, здавалася, ніколі не ведаў усмешкі...

І вось аднойчы...

— Чаго толькі ад людзей не ўбачыш,— з задавальненнем гаварыла потым Паліна.

Быў халодны зімовы вечар. Яна скончыла работу і зачыняла дзверы палаткі, калі ў цемры да яе наблізіўся нейкі чалавек.

— Як — ужо?! — ускрыкнуў ён і па частаму дыханню яго Паліна зразумела, што ён вельмі спяшаўся.

— Пара,— спакойна адказала яна.

— Ды што вы?! — усклікнуў ён, нахільваючыся да яе і абдаючы пахам тытуню. — Не можа быць!..

Гэта быў Каваль, незвычайна ўсхваляваны, амаль дрыжачы.

— Я так спяшаўся! Разумеце... У мяне дзіця... сын нарадзіўся! Сын!.. Разумеце?! Я толькі што адтуль...

Ён усё бліжэй нахільваўся да Паліны, і ў цемры яна ўпершыню бачыла на яго твары шчаслівую прастадушную ўсмешку.

Паліна адразу скеміла, што яму трэба.

— Так і быць ужо... Зраблю выключэнне з гэтай прычыны.

Пакуль яна адчыняла дзверы, Каваль, не перастаючы ўсміхацца, расказваў пра сваё шчасце:

— Тры з палівінай кілаграмы... Як вы думаеце, нармальна?

— Вельмі.

— Вось жонка!.. — з захапленнем працягваў ён. — Больш за шэсць гадоў жылі — і не было дзяцей... Я ўжо на яе рукой махнуў...

— Вядома, мужчыны толькі і спяшаюцца, каб на жонку рукой махнуць.

— Вось дураны! — шчыра падтрымаў ён. — А яна — сына! І ўсё зусім нармальна...

Ён расмяяўся ад радасці, і Паліна, таксама адчуваючы задавальненне ад яго цудоўнага пераўтварэння і ад гэтай дзіцячай добрай усмешкі, засмяялася ў адказ.

У яе было старое моцнае віно, якое яна берагла, сама не ведаючы чаму. Цяпер гэтае віно было ўручана Кавалю.

— Ну, будзеце мне дзякаваць, — гаварыла Паліна, зноў узяўшыся зачыняць дзверы. — Такого віна ва ўсім горадзе няма.

На наступны дзень Каваль з'явіўся маўклівы, як заўсёды, але ўрачыста шматзначны.

— Для перадачы б чаго-небудзь, — сказаў ён, падаўляючы ўсмешку. — Жонцы...

Ён аказаўся вельмі шчодрым і патрабавальным пакупніком.

— Толькі першы гатунак, калі ласка. Няхай даражэй... Што яшчэ такое ўзяць? Вось шпроты пакладзіце.

— Ды што вы! У радзільны дом?.. Ужо калі кансервы, то лепш кампот.

— Ну і кампот таксама. А шпроты няхай таксама будуць.

Ён пачаў прыходзіць штодзённа і паступова пранікся давер'ем да Паліны.

— Прывёз сёння, — глядзячы ўбок, каб не вельмі паказаць сваю радасць, паведаміў ён тыдні праз паўтара.

— Вам цяпер курыць трэба кідаць, — ззяючы ямачкамі, заявіла Паліна. — Дзіцяці — ведаеце — шкодна такое паветра.

Каваль доўга моўчкі глядзеў у зямлю. Толькі калі ўсе пакупкі былі пакладзены, лаканічна сказаў:

— Кіну.

І на самай справе кінуў.

Успомніўшы зараз пра гэта, Паліна адчула да Каваля сваяцкую пяшчоту.

І ён павінен застацца без яе...

А студэнты Косця і Вася? Хіба іх меней шкада? Калі прызнацца, то нават больш... Яны, праўда, часам здраджвалі Паліне і не заўсёды куплялі ў яе, але яна даравала ім частыя зніжэнні, калі, паводле іх слоў, яны захапляліся нейкай духоўнай пажывай. Духоўную пажыву ім падносилі проста ў інстытуце, і Паліна не магла прэтэндаваць — з такім таварам ёй яшчэ не даводзілася працаваць... Аднак якой бы там ні была гэта пажыва, у якасці сваіх прадуктаў, якія студэнты адносилі да пажывы цаласнай, Паліна была настолькі ўпэўнена, што тайком пачыла надзею аб сваёй канчатковай перамозе над уладальнікамі пажывы духоўнай. Нездарма, збіраючыся ў паездку на цаліну, абодва студэнты прыйшлі купляць іменна да яе. І яна ўжо для іх пастаралася!

— У выніку — ад'язджаю без сэрца, — сур'ёзна сказаў Косця, прымаючы ад Паліны пакеты.

— Гэта як жа? — усміхаючыся, запыталася яна, ведаючы, што зараз ён скажа што-небудзь забавнае — ён заўсёды жартаваў з сур'ёзным выглядам.

— Ды так, што грашыма за ўсё не заплаціш. Прымаеце маё сэрца?

Паліне падабаліся яго жарты.

— Чаму ж не прыняць?

— І вось кветка, — працягваў Вася белую півоню. — Хоць, вядома, гэта вельмі мала. За намі яшчэ мяшок пшаніцы.

— І столькі ж кукурузы, — дадаваў Косця.

— Ну і балбатун! — любоўна казала Паліна. — Глядзіце ж, як вернецца, хоць прывітацца прыйдзіце.

— Ёсць прыйсці!

...Да каго яны цяпер прыйдуць?

А да каго будзе прыходзіць пенсіянер Ілья Ільіч па пячэнне «Сувенір»? Такое рэдкае пячэнне толькі ў яе і было — з вялікай цяжкасцю ўдалося на базе дагаварыцца, каб спецыяльна дасталі. На базе — там таксама трэба падыход мець. А Ілья Ільіч жыць без «Сувеніра» не можа і каву толькі з ім п'е...

Паліна не ведала, кім быў раней Ілья Ільіч, але ўжо, вядома, з інтэлігентных. Гэта яна адчувала па яго абыходжанню.

— Цалую вашы ручкі, — галантна гаварыў ён, кожны раз хаваючы сваё пячэнне ў вялікую гаспадарчую сумку, — чароўная жанчына!

— Які вы кампліментшчык, Ілья Ільіч!.. — смеючыся, не без какецтва адказвала Паліна. — Вось ужо ў маладосці, напэўна, дзяўчаты па вас сохлі!

Ілья Ільіч уздыхаў: «Іх шмат каго няма ў жывых, тады вясёлых, маладых...»

Чым больш яна ўспамінала сваіх пастаянных пакупнікоў, тым вастрэй узнімаўся ў ёй гнеў супраць дырэктара райхарчгандлю. «Я скручу яе ў бараноў рог!..» Хіба гэта адносіцца толькі да яе? Хіба гэтымі словамі ён не зняважыў усіх яе пакупнікоў — Ганначку, Кавалю, Ілью Ільіча і многіх, многіх іншых, якія мелі патрэбу ў ёй кожны дзень?! І ці не паказаў ён тым самым, што не толькі яна, але і яны — галоўнае яны — яму зусім абыякавыя?

Наогул да гэтага часу ёй ні разу не даводзілася мець з ім справу. Гаварылі, што ён быў круты з непакорнымі падначаленымі, гарачы і не мяняў ніколі дадзеных ім распараджэнняў. Хтосьці аднойчы нават назваў яго за вочы зверам...

Але і сама Паліна была не з баязлівага дзесятка. Яна намервалася не толькі дабіцца адмены свайго пераводу, але і выказаць гэтаму «зверу» тое-сёе не зусім яму прыемнае...

У такім настроі, выфранчаная Паліна выйшла на вуліцу і накіравалася да райхарчгандлю.

Стаяў цёплы шэры дзень. Усё навокал было затуманена вільготнай дымкай, праз якую зрэдку прабіваўся бледны прамень сонца.

Паліна мінула большую палавіну дарогі, калі пачаў пырскаць дождж. Спачатку ён падаў рэдка, нібы нехаця, потым усё часцей і, нарэшце, набраўшыся сілы, пайшоў па-сапраўднаму. Гэта быў ціхі, але вельмі спорны дождж. Паліна пабегла, але дождж, нібы знарок, пайшоў мацней, і яна вымушана была схвацца пад дах дома — гэта было тым больш крыўдна, што да райспажывсаюза засталася некалькі крокаў.

Над ёй быў выступ даху і купал з густой цёмна-зялёнай лістоты. Па лісці мякка шамацеў дождж, і кроплі яго, светлыя і цёплыя, дрыгатліва скочваліся на траву.

Паліне раптам зрабілася сумна... Яна ўспомніла, што, адвдзячы сёння сына ў дзіцячы сад, не сказала яму тых звычайных слоў, якія былі зусім незразумелыя для іншых. Для хлопчыка ж яны заўсёды былі поўны радаснага сэнсу. Яна штурхнула яго ў вузенькія плечыкі і суха сказала:

— Ідзі, ідзі...

Ёй раптам успомніўся другі такі ж бляклы дзень у даўно мінулае лета. Яна з Васілём Іванавічам, яшчэ тады не жанатыя, моўчкі ішлі па глухой алеі гарадскога парку. Ля старой палінялай альтанкі Васіль Іванавіч раптам спыніўся і, прыкметна хвалюючыся, дастаў з кішэнкі куртку маленькую брошку. Гэта быў матыль з пластмасы са слабай меднай шпількай. Ён няўмела прышпіліў свой падарунак да сукенкі Паліны, і туманны дзень заззяў для іх абаіх каштоўным ззяннем...

Гэтыя ўспаміны расчулілі Паліну. Трэба ж, усё неяк так атрымалася, што мітуслівая штодзённасць жыцця засланіла лепшыя хвіліны мінулага...

— Прападзі яно ўсё пропадам! — расчуліўшыся, прамармытала Паліна і выйшла на дождж.

...Да дырэктара яна з'явілася зусім не ў тым настроі, у якім знаходзілася ўсю раніцу.

„Агні партызанскай дружбы“ — гэта яшчэ адна кніга ўспамінаў удзельнікаў партызанскай вайны на Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Напісаны гэтыя ўспаміны савецкімі і чэхаславацкімі патрыётамі, якія змагаліся ў партызанскіх злучэннях супраць ворага.

Вось што піша ў сваіх успамінах удзельнік партызанскага руху на Беларусі Міхаіл Масарык: „Нас прывяла да савецкіх партызан агульная нянавісць да гітлераўскага фашызму... З самага пачатку вайны я ніяк не мог змірыцца з думкай, што мне давядзецца ваяваць супраць родных братоў — рускіх“.

Кніга складаецца з кароткіх апавяданняў. Падзеі тых дзён апісаны так, як захаваліся яны ў памяці іх аўтараў — былых камандзіраў і камісараў атрадаў, брыгад, злучэнняў, работнікаў падпольных партыйных і камсамольскіх арганізацый, радавых байцоў, а таксама партызанскіх сувязных.

Хвалючыя ў гэтай кнізе ўспаміны жанчын — актыўных удзельніц партызанскай вайны. Нароўні з мужчынамі змагаліся, паміралі і перамагалі бястрашныя партызанкі. Ніжэй мы друкуем „Успаміны пра мінулае“ былой сувязной, а потым партызанкі атрада „Мсцівец“ 101-й Даманавіцкай брыгады Палескага злучэння Ганны Лышчанка.

У жыцці кожнага чалавека бываюць сустрэчы і падзеі, якія глыбока ўсхваляюць, а потым цяжка забыць. Праходзяць гады, на твары гусце сечка маршчын, а ўспаміны пра мінулае не згасаюць. Сэрца па-ранейшаму беражліва захоўвае іх, нібы ўсё гэта адбывалася толькі ўчора.

«Звер» сядзеў ля адчыненага акна, на твары яго блукала задумлівая ўсмішка. З прыкметным намаганнем адарваўшыся ад сваіх думак, ён перавёў позірк на Паліну. Хвіліну яны маўчалі.

— Ну? — нягучна спытаў ён.

Паліна падышла бліжэй. Яна толькі зараз убачыла, што дырэктар зусім не пануры, як здавалася ёй раней, а проста стомлены. Было дзіўна, што іменна гэты чалавек абяцаў камусьці сагнуць яе ў бараноў рог...

— Я... — сказала яна, раптам засароміўшыся сваёй чырвонай сукенкі, — я нахонт пераводу... Нахонт таго, каб застацца...

— Так, — кінуў ён. — Так, мне дакладвалі. — Ён змоўк на хвілінку і задумаўся, пастукваючы па сталае пальцам левай рукі. — Што ж, магчыма. Вельмі магчыма... Якія ж прычыны?

— Прычына адна, — успыхнуўшы, адказала Паліна. — Тая, што добра ведаю ўсіх сваіх пакупнікоў і ўсе патрэбы іх, якія там... І лічу... і лічу...

Пальцы яго левай рукі, якая ўсё яшчэ ляжала на сталае, выпрасталіся, нібы ён выпусціў птушку.

— Так, гэта ўважлівая прычына. — Ён з цікаўнасцю зірнуў Паліне ў твар, і яна адчула, што гэта не афіцыйная, а натуральная цікавасць. — Вельмі ўважлівая... І, сапраўды, трэба абдумаць...

Ясна было, што ён не будзе настойваць. Заставалася толькі крыху націснуць на яго, сказаўшы пару пераканаўчых фраз — пра Ганначку, напрыклад. Але выгляд гэтага стомленага чалавека — не дырэктара, а чалавека — не дазваляў Паліне выкарыстаць становішча.

Дырэктар са скрухай уздыхнуў.

УСПАМІНАЮЧЫ пра МІНУЛАЕ

Г. ЛЫШЧАНКА

Мал. Э. Гусейнава

Увосень 1942 года ў нашай вёсцы Булаўкі Дудзіцкага сельсавета з'явіліся партызаны Калінкавіцкага атрада. Я сустрэлася з былым сакратаром райвыканкома Васілём Сцяпанавічам Адасем, які быў у атрадзе камандзірам разведкі. Добра ведала яго яшчэ да вайны, калі працавала аграномам райза. Адаш пачаў даваць мне асобныя даручэнні: сачыць за паводзінамі старасты, за адносінамі яго да насельніцтва вёскі, шукаць

зброю і ва ўмоўленым месцы хаваць яе.

Аднойчы пайшла ў лес па грыбы і нечакана ў кучы буралому ўбачыла загорнуты ў плашч-палатку мінамёт. Падцягнула яго да ўмоўленага месца і схавала. Крыху пазней, у сакавіку 1943 года, сустрэлася з групай партызан атрада «Мсцівец» 101-й Даманавіцкай брыгады, якія ішлі на заданне ў вёску Якімавічы. Гэта былі Мінін, славак Андрэй Шчамбора і ін-

— Новы завод, разумеце — тысячы народу, а гандаль не наладжаны, — паведаміў ён. — У горад ездзяць па прадукты пасля работы. Шмат гандлёвых пунктаў прыйдзецца адкрыць і прадаўцы трэба паваротлівыя... Абы каго не прызначыш. — Ён зноў памаўчаў. — Але я не настойваю.

Яны глядзелі адзін аднаму ў вочы з непрытоеным пачуццём і кожны разумеў, што другому — цяжка.

— Я не настойваю, — зноў паўтарыў ён.

— Не, не, — паспешліва прамовіла яна. — Не, я разумею. Я таксама не настойваю...

Яна жыва ўявіла сабе ўсіх гэтых стомленых людзей, якія спяшаюцца пасля работы ў горад, каб купіць сабе што-небудзь з яды.

— Я разумею... Пасылайце заўтра замену. Буду здаваць палатку.

Штосьці падобнае на ўсмішку слізганула па твары дырэктара.

— Я вельмі рад прыемна расчаравацца ў вас. Мне гаварылі... — Ён зноў з цікаўнасцю зірнуў на яе і страснуў галавой, нібы адмахваючыся ад сумнай думкі. — Між іншым, няважна... Давайце, дамовімся, што гэта часовы перавод. Як толькі там наладзіцца справа — вы вернецеся на старое месца.

«І зусім не звер, а нават вельмі ветлівы мужчына, — падумала Паліна, выходзячы з кабінета дырэктара. — Пра людзей жа клапаціцца...»

Па дарозе назад — зноў пад тым жа ціхім светлым дажджом — Паліна раптам спалохалася, што вельмі лёгка ўступіла, ахвяраваўшы інтарэсамі сваіх старых кліентаў, і замарудзіла крок. Уступіла?.. І паківала галавой.

Не, усё было вырашана правільна, па-чалавечаму...

шыя. Я расказала ім пра мінамёт, а калі яны вярнуліся з задання, сустрэла іх і павяла ў лес.

Мінін, два байцы і я адкапалі мінамёт з пад снегу. Мінамёт аказаўся зусім новым, спраўным. Ён праслужыў нам да канца вайны. Пазней да яго прырабілі тачанку, футляр. З таго часу хлопцы часта пасмейваліся з мяне, называючы жартам мінамёт «Аніным самалётам», таму што я, ніколі не бачыўшы мінамёта, так расказвала пра яго: «Мае два колы, ручка, як у швейнай машыне, хвост, як у самалёце».

Так я стала партызанкай атрада «Мсцівец». Мяне прызначылі ва ўзвод, якім камандаваў славак Андрэй Шчамбора. У атрадзе было яшчэ пяць славакаў: Імрык, Коля, два Якавы і яшчэ адзін, імя якога не памятаю. Андрэй быў добрым і справядлівым чалавекам. Мы з ім вельмі пасябравалі і заўсёды разам хадзілі на баявыя заданні. У красавіку 1943 года мы прымалі ўдзел у разгроме даманавіцкай паліцыі. Ад сувязных даведаліся, што паліцыя выехала ў мястэчка Азарычы па прадукты. Камандаваннем атрада было вырашана наладзіць засаду каля вёскі Казловічы, размешчанай на дарозе Даманавічы—Азарычы.

Паліцэйскія ехалі на такой адлегласці, што адна падвода ад другой знаходзілася метраў за сто. Наперадзе рухаліся разведчыкі. Калі паліцэйскія пад'ехалі да засады, партызаны ўзялі іх без адзінага выстралу. У сядзеўшых на падводзе правярылі дакументы. Сярод іх аказаўся намеснік начальніка даманавіцкай паліцыі і іншыя заўзятая прыслужнікі фашыстаў. На паліцэйскіх падводах ляжалі прадукты: цукар, тытунь, маргарын. Усяго было шэсць падвод.

Аслабіўшы такім чынам сілы праціўніка, атрад у тую ж ноч атакаваў паліцэйскі гарнізон у саміх Даманавічах. Гарнізон размяшчаўся ў цэнтры сяла, у будынку былой сярэдняй школы. Побач жылі сем'і паліцэйскіх. У час бою школа і дамы, дзе жылі паліцэйскія, згарэлі. У гэтай аперацыі вызначыўся Андрэй Шчамбора. Нягледзячы на моцны агонь, ён уварваўся ў каравульнае памяшканне, дзе знаходзілася зброя, і пачаў выносіць яе на вуліцу. Я добра памятаю, як ён выцягваў з агню боепрыпасы. Андрэй кляў у мой рэчавы мяшок патроны, дыскі да кулямётаў, а я адносіла ўсё гэта на падводу. Памятаю, я яшчэ жартавала з яго:

— Колькі ты будзеш цягаць гэтыя жалызкі?

А ён сур'ёзна адказваў мне:

— Гэта для нас — асноўнае.

У дзень 9 мая 1943 года наш узвод стаяў на адпачынку ў вёсцы Ператокі. Астатнія групы размяшчаліся ў двух кіламетрах — у вёсцы Мнагаверш. Недалёка ад нас, у Астанкавічах, быў паліцэйскі гарнізон. Варожыя лазутчыкі даведаліся аб прыходзе партызан, і праз некаторы час на вёску Ператокі наляцелі два нямецкія самалёты.

Калі пачалася бамбёжка, Андрэй схпіў мяне за руку, і мы пабеглі на двор. Ён стаў пад сцяну дома, а я схавалася за хлеў. Толькі Андрэй

прыціснуўся да сцяны, як бомба трапіла проста ў дом. Яго заваліла, асколкам раніла ў вока.

Ён так-сяк выбраўся з пад абломкаў, дапоўз да сярэдзіны двара. Каля яго нікога не было. Андрэй сам сабе зрабіў перавязку і з цяжкасцю дабраўся да станкавага кулямёта. На дарозе ён сустрэў партызана па імені Міна. Удвух яны адцягнулі ад дома, які гарэў, вазок з кулямётам. Нямецкі самалёт зрабіў другі заход. Міну раніла ў нагу. Андрэй, я і Міна адпаўзлі ад вёскі метраў на 150 у маленькі саснячок і схаваліся ў траншэі. Далей ісці не маглі. Андрэй траціў сілы, Міна таксама дрэнна сябе адчуваў.

Андрэй мне сказаў:

— Ідзі ў лес, адшукай атрад і паведамі, што мы паранены. Толькі хутчэй, а то паліцыя можа наляцець.

Я баялася пакінуць іх адных і заявіла, што нікуды не пайду. Але Андрэй настойліва патрабаваў звязацца з нашымі, і я вымушана была пайсці. Толькі адышла метраў на 50, як сустрэла двух партызан з нашага ўзвода. Мы знайшлі падводу, паклалі раненых і паехалі шукаць атрад. Праехалі кіламетраў 20 і, не знайшоўшы партызан, спыніліся ў вёсцы Мікулінск. Тут было спакойна. Вёска маленькая, гарнізона паблізу не было. Неўзабаве падышло яшчэ некалькі чалавек з нашага ўзвода. Да ночы сабралася чалавек 10. Андрэй разпарадзіўся ўстанавіць вакол вёскі варту, а двух верхавых паслаў шукаць партызанскі атрад.

Міна меў патрэбу ў хуткай дапамозе. Уся галёнка ў яго была разбіта, а калі мы залезлі ў траншэю, у рану набіўся пясак. Мы баяліся, каб не пачалося заражэнне крыві. Я, як умела, перавязала яму рану ручнікам. У Андрэя таксама пагаршаўся стан, раненае вока зацякло, у ім сядзеў асколак. Апрача таго, пачало запухаць і здаровае вока. Андрэй перастаў бачыць. У пакоі было душна, і Андрэй часта прасіў мяне вывесці яго на двор. Ён быў высокага росту, і калі пераводзіла цераз парог, то папярэджвала:

— Прыгніся, а то разаб'еш галаву.

Партызаны раз'ехаліся. З намі нікога не засталася. Я вельмі хвалявалася, каб з Андрэем і Мінай нічога не здарылася, і плакала. Але Андрэйка заўсёды мякка супакойваў мяне:

— Усё будзе добра, не плач, родная. Хутчэй бы урач прыехаў.

Фельчар прыехаў толькі раніцай наступнага дня. Ён аглядаў хворых, але рабіць аперацыю не адважыўся. Мы паклалі Андрэя і Міну на дзве падводы і адправілі ў Капаткевіцкі раён, у вёску Старына, дзе быў партызанскі шпіталь. Там працаваў вопытны хірург Лапцёйка. Ён аглядаў Андрэя і сказаў, што трэба неадкладна адправіць у Маскву, каб дастаць з вока асколак. Міне ампутіравалі нагу, таму што пачалася ўжо гангрэна.

А мяне з Андрэем павезлі ў Рудабелку. Недалёка ад яе, каля вёскі Парэчча, быў абсталяваны партызанскі аэрадром Палескага злучэння.

Мы жылі на кватэры ў адной бабুলі. Прадуктаў у нас з сабой не бы-

ло, але пра раненага Андрэя насельніцтва вёскі Рудабелка вельмі клапацілася. Людзі прыносілі малако, яйкі, хлеб.

Асабліва любілі яны гутарыць з Андрэем. Жыхары распытвалі ў яго, як жывуць сяляне ў Чэхаславакіі, якія ў іх звычаі. Андрэй усё падрабязна расказваў, нават пра тое, як у іх спраўляюць вяселле. Ён марыў, вярнуўшыся на радзіму, згуляць вяселле. Людзі пыталі:

— Як жа ты пакінеш Аню?

Ён адказваў:

— Я яе ніколі не пакіну.

— А што ты зробіш, калі яе не пусцяць? — цікавіліся некаторыя.

Андрэй гаварыў, што калі мяне не пусцяць, тады ён застанеца тут.

У вёсцы захаваўся былы памешчыцкі сад. У ім расло шмат бэзу. Удзень мы выходзілі з Андрэем туды гуляць, шмат гутарылі, марылі пра будучыню. А ўначы накіроўваліся да аэрадрома, дзе чакалі прыбыцця самалёта. Але адправіць Андрэя ў Маскву ўсё не удавалася. Самалёты толькі скідалі нам грузы, а пасадкі не рабілі. Так прайшло два тыдні. Чакаць больш рабілася небяспечна. Мы вярнуліся ў штаб злучэння палескіх партызан у вёску Філатаўка. Там перааформілі нашы дакументы на аэрадром Мінскага злучэння, які знаходзіўся недалёка ад вёскі Рэпін Акцябрскага раёна.

Андрэй паляцеў у Маскву. Выечыўся ён хутка. Часта пісаў мне і партызанам у атрад. У пісьмах расказваў, што вельмі сумуе, хоча вярнуцца назад у атрад. Але прыляцець не давалася.

Пасля выздараўлення Андрэй выступаў у Маскве па радыё, заклікаў чэхаславацкі народ на барацьбу з гітлераўцамі.

У Андрэя быў родны брат Сцяпан, які таксама знаходзіўся на Усходнім фронце. Калі Сцяпан пачуў выступленне Андрэя, ён адразу ж перайшоў на бок Савецкай Арміі. У Маскве яны сустрэліся. Разам ваявалі, вызвалялі Украіну, дайшлі да Карпатаў.

Андрэй вельмі радаваўся, што хутка скончыцца вайна. З нецярплівацю чакаў сустрэчы са мной, са сваімі роднымі. Ён пісаў мне: «Мілая, я ўжо недалёка ад сваёй Радзімы, вачыма бачу родную зямлю». Але не ўдалося Андрэйку ажыццявіць сваю мару: у час аднаго бою ў Карпатах ён падарваўся на міне.

Спачатку я нічога не ведала, толькі трывожылася, што доўга няма ад яго пісьмаў. Пазней мне прыслаў вестачку Сцяпан, у якой падрабязна апісваў смерць Андрэйкі.

Пасля заканчэння вайны і вызвалення Чэхаславакіі я перапісвалася з бацькам, маці і братамі Андрэя. Гэта цудоўныя людзі.

Андрэй вельмі часта ўспамінаў пра іх, шмат расказваў мне. Жылі яны бедна, арандавалі зямлю ў папа, таму што сваёй не мелі. Сям'я была вялікая: дзве сястры і тры браты. Андрэй расказваў, што калі пачалася вайна і немцы забралі яго ў армію, то бацька яму накіраваў: «Глядзі, сыноч, ніколі не ваюй супраць рускіх, яны такія ж, як і мы». І сын выканаў наказ бацькі.

СВЕТЛАГА ШЛЯХУ ТАБЕ, КУБА!

Мы доўга ляцелі над акіянам. Спачатку была ноч, потым дзень, а калі прыляцелі — аказалася раніца. Мы прыляцелі на Кубу, у Гавану, на легендарны востраў Свабоды. Мы — гэта дэлегаты 7-га кангрэсу Міжнароднага саюза архітэктараў.

Незвычайнае стрэла нас адразу ж ля самалёта: і гарачае вільготнае паветра, і музычныя прывітанні вакальнага трыо гітарыстаў у белых кашулях з пышнымі рукавамі, і маладыя светла- і цёмнакурныя кубінцы, якія добра валодалі рускай мовай, і люстраная падлога аэравакзала (зробленая з цэменту з каменнай крошчай, шырока пашыранага ў нас матэрыялу), і ледзяныя катэілы, прапанаваны нам кубінскімі калегамі, і, нібы бетонныя, ствалы пальмаў, якія яшчэ 10 мінут таму назад здаваліся нам зверху запалкамі, уваткнутымі ў зямлю.

І вось мы едзем па раўніне, прагна ўзіраючыся ў незнаёмую прыроду, невысокія будынкі з двух бакоў шасэ. Трапляюцца рамонтныя майстэрні, кафэ, жылыя домікі з адкрытымі альтанкамі і перакуленымі шэзлонгамі (на іх будуць сядзець толькі ўвечары, калі спадзе гарачыня і скончацца дзённыя клопаты). Мы чакаем сустрэчы з Гаванай, якая прамільгнула пад крылом самалёта россыпам белых кубікаў на беразе акіяна. І вось ужо дамы пайшлі суцэльнай чардай, здалёку паказаліся вышынныя будынкі.

Мы праехалі каля помніка нацыянальнаму герою і паэту Кубы Хасэ Марці на плошчы Рэвалюцыі і, нарэшце, трапілі ў парадны раён Гаваны — Ведада, знаёмы нам па фатаграфіях. Гэта раён камфартабельных вышынных гасцініц, клубаў, рэстаранаў, казіно і іншых устаноў, неабходных гораду-курорту паўночнаамерыканскіх багачаў, якім яшчэ некалькі год таму назад была Гавана. Ён вельмі прыгожы, гэты раён. Мы аглядалі яго з вокнаў 25-га паверха: прамая сетка вуліц плаўна агінаецца шырокім узбярэжжам, цераз паранет якога зрэдку перакочваюцца акіяніскія хвалі. Сярод светлых невысокіх дамоў яркімі плямамі вылучаецца зеляніна бульвараў і садоў. Некаторых неспакой, які ўносяць сваёй прысутнасцю сям-там расставленыя небаскробы, змякчаецца надзвычайным асвятленнем (над Гаванай увесь час бягуць нізкія празрыстыя воблачкі, якія часам праліваюцца дажджом) і спакойным фонам акіяна.

Гаванцы любяць гэты раён, паказваюць яго першым, па праву ганарацца ім, таму што ён, некалі створаны іх рукамі, належыць цяпер толькі ім. У яго палацах, клубах і ўніверсітэтах жыве, адпачывае і вучыцца кубінская моладзь — будучыя спецыялісты — надзея і апора народа, залог яго незалежнасці.

Нам паказалі і іншыя раёны горада: Марыянаа — раён суцэльных садоў і багатых віл на беразе мора (там таксама зараз жывуць студэнты).

Але самае моцнае ўражанне на нас зрабіў стары горад. Двойное ўражанне. Стары горад, не мяняючыся на працягу дзесяцігоддзяў, амаль поўнасцю захаваў характар мінулых стагоддзяў. Ён захапіў нас прыгажосцю і старажытнасцю сваіх сабораў, імшыстымі каменнямі крапасных сценаў, вузкімі вуліцамі, стракатымі шылдамі, шумам яркага натоўпу, для якога не хапае тратуара. Але наша прафесія горадабудаўнікоў перашкоджала нам проста любавання экзотыкай. У старым горадзе жыве каля мільёна жыхароў. У старадаўніх дамах наўрад ці ёсць сучаснае добраўпарадкаванне, па распаленаму асфальту вузкіх вуліц імчацца аўтобусы, абвясваючы пешаходаў гарачынёй сваіх матараў. Усе праёмы першых паверхаў адчынены на вуліцу: майстэрні, магазіны, кафэ, кватэры марна спрабуюць ухапіць хоць глыток свежага паветра (кандыцыявання ў гэтай частцы горада няма). Тут жа на тратуарах гуляюць дзеці. Зеленыны на вуліцах зусім няма.

Вось яна, спадчына каланіялізму! Вось яны, абурваючыя кантрасты!

Хацелася б убачыць, як, закатаўшы рукавы, гаспадары вострава ўзяліся перакройваць і перабудоўваць стары горад. Але мы разумелі, што ў маладой рэспубліцы сёння ёсць задачы больш важныя. Нам казалі, што ў спадчыну ад каланіялізму засталіся раёны яшчэ больш жахлівыя і што частка іх ужо знішчана. Поўнасцю знішчаны два раёны трушчоб, якія з'яўляліся расаднікам заразы, а жыхары пераселены ў новыя, нядаўна пабудаваныя дамы. З цягам часу кубінскія архітэктары зоймуцца рэканструкцыяй старога горада, а пакуль вырашана не аднаўляць дамы, якія разбураюцца, вызваляючы месца для зеляніны і аўтастанак.

Так паралельна з пасяджэннямі кангрэсу, у перапынках паміж сустрэчамі, прыёмамі і

інтэрв'ю мы знаёміліся з горадам і, галоўнае, з цудоўным, свабодалюбвым і таленавітым кубінскім народам, да якога пачуцці самай шчырай сімпатыі ў нас мацнелі з кожным днём.

Мы бачылі людзей, занятых сваёй звычайнай будзённай працай; людзей, якія ўсяго некалькі год таму назад здзейснілі рэвалюцыю, выгналі са свайго вострава амерыканскіх каланізатараў, адабраўшы ў іх усю маёмасць, заводы, асабнякі, атэльы, машыны; людзей, якія вымушаны па сённяшні дзень быць на варце заваёў рэвалюцыі; людзей, якія спакойна робяць сваю справу, але ў любы момант гатовы стаць на абарону радзімы. Таму так многа бачылі мы ваенных на вуліцах, таму дзяўчаты ў форме саброяй у руках дзяжурцаў ля пад'ездаў дамоў. І ўсе гэтыя людзі поўныя годнасці, калі гавораць: «Радзіма або смерць! Мы пераможам!»

Нам вельмі добра памагалі і ў рабоце на кангрэсе і ў паездках па горадзе і правінцыі студэнты інстытута замежных моваў. Гэта вялікая армія зусім маладых кубінцаў, якія да вывучэння моваў паставіліся з вялікай адказнасцю, як да задання рэвалюцыі, і за 8 месяцаў

здолелі так вывучыць рускую, англійскую або французскую, што добра з намі размаўлялі. Больш таго, калі нам пашчаслівілася прысутнічаць на плошчы Рэвалюцыі ў час святкавання трохгоддзя арганізацыі камітэтаў абароны рэвалюцыі і чуць выступленне правадыра кубінскага народа Фідэля Кастра, то ўсе гэтыя мілыя Марыі, Элені, Раберта, Раселіо і Марыа справіліся з паслядоўным (сінхронным) перакладам і прынеслі нам ні з чым непараўнаную радасць бачыць, чуць і адначасова разумець гэтага палымнага прамоўцу.

Цяжка апісаць тую атмасферу добразычлівай увагі і дружальнасці, якой акружылі кубінцы дэлегатаў кангрэсу, асабліва саветнікаў.

Правядзенне 7-га кангрэсу на Кубе было намечана ў праграме Міжнароднага саюза архітэктараў яшчэ да кубінскай рэвалюцыі. Ворагі рэвалюцыі арганізавалі кампанію хлусні і зласлівай прапаганды, каб перашкодзіць правядзенню кангрэсу на Кубе, каб запалохаць выканком Міжнароднага саюза архітэктараў і дэлегатаў розных краін. Але ўсё-такі кангрэс быў праведзены на Кубе!

Уся краіна рыхтавалася да

ЭКРАН

Кадр з кінафільма «Прыгонная антрыса».

Асабліваю цікавасць выкліча ў гледачоў новая мастацкая кінааповесць «Усё застаецца людзям», якую выпуснае на экраны рэспублікі кінастудыя «Ленфільм».

У галоўным героі карціны, буйным вучоным і грамадскім дзеячы акадэміку Дронаве, які нясе гарэзнае высякароднага сэрца, светлае полымя думкі

людзям, мы з радасцю пазнаем знаёмыя і дарагія рысы нашых сучаснікаў — таленавітых і самаадданных рыцараў навукі, якія аддаюць жыццё таму, каб першымі ў свеце ўзляталі ў космас саветскія мірныя караблі, каб разумнейшыя ў свеце машыны служылі народу, каб чалавецтва пазбаўлялася ад страшэнных

кангрэсу, праводзячы розныя мерапрыемствы па добраўпарадкаванню гарадоў і пасёлкаў, падводзячы вынікі здзіўляючых поспехаў у будаўніцтве сельскагаспадарчых пасёлкаў, ферм, прамысловых прадпрыемстваў, жылых дамоў, школ, дамоў адпачынку, спартыўных і іншых збудаванняў.

Тэмай кангрэсу была: «Архітэктура краін, якія сталі на шлях самастойнага эканамічнага развіцця». І ў гэтых адносінах поспехі Кубы былі лепшай ілюстрацыяй гэтай тэмы.

Кангрэс працаваў 5 дзён. Ён прайшоў з вялікім уздымам. На яго адкрыцці ў зале крытага стадыёна, якая змяшчае 15 тысяч гледачоў, прысутнічаў увесь дыпламатычны корпус, яго вітаў прэзідэнт Рэспублікі Куба Асвальда Дарцікос Тарада. У заключэнне кангрэсу выступіў з вялікай прамовай прэм'ер-міністр Рэвалюцыйнага ўрада Кубы Фідэль Кастра Рус.

Мне, як жанчыне, было вельмі прыемна бачыць у прэзідыуме заключнага пасяджэння нашу дарагую суайчынніцу Вялянціну Нікалаеву-Церашкову.

І яшчэ мне хочацца расказаць беларускім жанчынам пра тое, што кубінская жанчына, таксама, як і мы, нароўні з мужчынамі удзельнічае ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі краіны і карыстаецца на Кубе заслужанай павагай.

Мы сустракаліся з кубінскімі

жанчынамі-архітэктарамі, чулі іх выступленні, бачылі работы.

Федэрацыя кубінскіх жанчын наладзіла прыём у гонар жанчын-архітэктараў — дэлегатаў кангрэсу. Нас вітала прэзідэнт федэрацыі сін'ёра Вільма Эспін дэ Кастра. Ад дэлегацыі Савета Саюза давялося выступіць мне. Мы ўручылі сін'ёры Вільме падарункі ад Камітэта саветскіх жанчын, перадалі прывітанне і пажаданне поспехаў у барацьбе і будаўніцтве, шчасця кубінскім дзесям.

Апошнія дні нашага прабывання на востраве Свабоды былі азмочаны трывожнымі весткамі з правінцыі Арыентэ, дзе ў гэты час бушаваў ураган, названы чамусьці пазычным імем «Флора».

Кубінскі народ з велізарнай мужнасцю і вытрымкай сустрэў новыя выпрабаванні. Нішто не парушыла звычайнага працоўнага рытму жыцця Гаваны, але на тварах яе гераічных жыхароў паявіліся рысы сабранасці, гатоўнасці да барацьбы. Уначы з вокнаў гасцініцы мы назіралі, як апранутыя ў камбінезоны людзі садзіліся ў машыны і ехалі на дапамогу пацярпеўшым.

Фідэль Кастра і яго баявыя прыхільнікі зноў апынуліся на перадавой лініі — яны выехалі туды, дзе бушавала стыхія, і непасрэдна кіравалі выратавальнымі аперацыямі.

У той час яшчэ не паступілі паведамленні з Масквы аб ра-

Сталіца Рэспублікі Куба — Гавана.

Фота В. Калмыкова.

шэнні Савета Саюза ўрада аказаць брацкую дапамогу кубінскаму народу, але кубінцы ні на мінуту не сумняваліся, што гэтая дапамога прыйдзе. І яны не памыліліся. Рашэнне ўрада СССР аб дапамозе Кубе з'яўляецца яшчэ адным яркім праяўленнем духу інтэрнацыяналізму ва ўзаемаадносінах сацыялістычных краін.

...І вось надышоў дзень ад-

лёту. Мы са смуткам пакідалі гасцінню Кубу, яе гераічны, прыгожы, жыццярэдны народ. Тут засталіся назаўсёды частачкі нашых сэрцаў.

Да пабачэння, Куба! Вялікага і светлага табе шляху!

Ольга ЛАДЫГІНА,
старшыня Саюза архітэктараў
БССР.

хвароб; людзей, якія адначасова вялікія і скромныя, патрабавальныя і добрыя, для якіх паняцці «шчасце» і «радасць» неразрывныя з адданасцю навуцы, працы, са служэннем людзям.

Мэта жыцця героя фільма, у ролі якога здымаўся народны артыст СССР Мікалай Канстанцінавіч Чарнасаў, — стварэнне новага тыпу рухавіка для касмічных ракет. Здароўе вучонага падарвана, яму застаецца жыць не больш года, але жыццё для яго — гэта рух да намечанай мэты! І Дронаў паспяхова завяршае задуманае, пакідаючы сваё вынаходства людзям...

Апрача М. Чарнасава, у фільме прымаюць удзел акцёры А. Папоў (Серафім), Э. Быстрыцкая (Румянцава), І. Азёраў (Вязьмін) і іншыя.

Створана кінакарціна рэжысёрам Георгіем Натансонам па матывах аднайменнай п'есы Алёшына.

У студзені гледачы змогуць таксама па-знаёміцца яшчэ з ад-

ной новай работай кінематаграфістаў «Ленфільма» — каларовай мастацкай кінакарцінай «Прыгонная актрыса», у аснову якой пакладзена аперэта Н. Стрэльнікава «Халопка», якая расказвае пра цяжкі лёс таленавітай рускай дзяўчыны з народа. Нягледзячы на глыбокі драматызм асобных сцэн, у фільме шмат сапраўды рускай адвагі, гумару, лірыкі.

Паставіў карціну вядомы стваральнік музычных фільмаў рэжысёр Раман Ціхаміраў. У ролі галоўнай гераіні — прыгоннай артысткі Насці Батманавай выступае Тамара Сёміна. Да гэтага часу Сёміна была знаёма кінагледачам як выканаўца роляў сур'ёзнага, амаль трагічнага плана. У кіна-аперэце па-новаму раскрываецца талент артысткі. У ролі графа Кутайсавы здымаўся артыст Яўгеній Лёнаў. Гледачы сустрагнуцца таксама са сваім даўнім знаёмым — артыстам Сяргеем Філіпавым: ён выконвае ролю графскага камердзінера. Зухаватага гусара Мікіту іграе Сяргей Юрскі.

Кінастудыя «Масфільм» выпускае на экраны рэспублікі двухсерыйную мастацкую кінааповесць «Жывыя і мёртвыя». Гэта ўжо не першая карціна, якую я стаўлю па раманах Канстанціна Сіманава, — расказвае сцэнарыст і пастаноўшчык фільма Аляксандр Столпер. — Даўняя творчая дружба звязвае мяне з пісьменнікам. Пачалася яна з фільмаў «Хлопец з нашага горада», «Чакан мяне», «Дні і ночы».

«Жывыя і мёртвыя» — праўдзівая кніга пра вайну. З яе старонак паўстае народ ва ўсёй разнастайнасці характараў, паўстае рускі чалавек як патрыёт, герой. Мы імкнуліся да таго, каб на экране праўдзівым жыццём зажалі людзі, праз лёс і падзвігі якіх адлюстраваны падзеі суровых вайновых год.

З цікавасцю будзе прагледжан і новы на-роткамётраны мастацкі фільм «Нікуды не трэба больш ісці», пастаўлены рэжысё-

рам Гунарам Піесісам на Рыжскай кінастудыі па аднайменнаму апавяданню Эвалда Вілка.

У кінакарціне проста і стрымана расказваецца пра лёс старога рабочага Марціса Сегліна, жыццёвы шлях якога характэрны для старэйшага пакалення латышскіх рабочых, што прымалі ўдзел у падзеях 1905 года і ў Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Народнаму артысту СССР Янісу Осісу бліз-

кі характар яго героя. Усё жыццё Сегліна прайшло ў працы. Пайшоўшы на пенсію, ён не можа прымірыцца з бездзейнасцю і прымае рашэнне зноў вярнуцца на завод, аддаць свой вопыт і ўменне выдатнага спецыяліста маладому пакаленню, новай арміі рабочых. У фільме добра паказана кіпу-чае жыццё рабочага калектыву суднарамонтнага завода.

Р. КАПЛЯ

Кадр з кінафільма «Усе застаецца людзям».

Малюнки А. Чуркіна.

ДАПАМАЖЫЦЕ, ТАВАРЫШЫ!

Дарагая рэдакцыя, я пішу вам ад імя сваіх аднасяльчан. Жывуць у нашай вёсцы Ятвезь людзі някепска, але ёсць у нас агульная бяда, якая атручвае жыццё ўсім нам. Гэта нашы дарогі і наша вуліца. Каб вы толькі паглядзелі, якое гэта пекла! Пасля дажджу, асабліва вясной і восенню, на вуліцы без ботаў за калена нельга ступіць кроку. Месіць гэту грязь жывёла, грузнуць і яшчэ больш разбіваюць багню аўтамашыны (і колькі іх да пары зношваецца па такой дарозе!). Шафёры праклінаюць нашу Ятвезь і сваё жыццё... А нядаўна быў такі выпадак: везла кабета воз сена. Воз папаў у глыбокую калдобіну, перакуліўся, і ўся жаночая праца прапала за нішто...

Калгаснікі не раз звярталіся да старшыні нашага сельскага Савета за дапамогай, але ён, чалавек добры і сардэчны па характару, толькі рукамі разводзіць: няма труб, кажа, каб сцягнуць ваду і пабудаваць масты.

Наўжо ж сапраўды ў нас у рэспубліцы нельга дастаць гэтых труб, каб наладзіць нашы дарогі, каб асушыць нашу вуліцу, каб не пакутавалі людзі, каб не грузла жывёла, каб не калечыліся аўтамашыны...

Дарагая рэдакцыя, дапамажыце нам.

Т. ЭТТЫНГЕР,
настаўніца-пенсіянерка.

Падлясейскі сельсавет Баранавіцкага раёна.

НЕ ТРЭБА НАМ ТАКОГА БАЦЬКІ...

Растлумачце мне, калі ласка, дарагая рэдакцыя, ці можа называцца бацькам чалавек, які мае чацвярых дзяцей і цяпер, калі яны малыя, калі ім патрэбна яго дапамога, ад іх адракаецца? Уцякае, хаваецца.

Я маю на ўвазе Кіршчэню Васіля Паўлавіча. Многа гадоў пражыла я з ім, нажылі мы чацвёра дзяцей. Потым ён кінуў нас. Суд прысудзіў яму плаціць 25 руб. аліменту. Яму гэта зда-лася занадта многа, і з гэтых грошай ён адсудзіў сабе яшчэ 4 рублі... І гэта ў той час, як сам зарабляў 190 рублёў! Цяпер ён працуе ў Міхайлаўскім саўгасе Ельскага раёна і ўсяляк выкручваецца, толькі б не заплаціць. Нідае работу, падае ў суд, каб знялі з яго аліменты. І так некалькі разоў на год.

Сын хварэе, яго трэба лячыць. У мяне ўжо няма сілы амаль кожны месяц хадзіць па судах... і шукаць бацьку, які адрокся ад сваіх дзяцей...

Дзеці мае большыя кажуць: «Нінь, мама, не шукай ты яго, не трэба нам яго грошай, не трэба нам і такога бацькі...» Не раз я і сама так думала.

І я кінула б... каб не трэба былі гэтыя грошы. Ім жа, дзецям...

Ольга БУЦЫКА

г. п. Нароўля Гомельскай вобласці.

Ад рэдакцыі: На жаль, «бацькі», падобныя да Кіршчэні, часам яшчэ трапляюцца. Яны, лайдакі, абіваюцца пазавуголем нашага жыцця і не працуюць, каб толькі не паслаць сваім дзецям дапамогі, якую, як з воўчай пасткі, «вырывае» ў іх суд... Яны уцякаюць з месца на месца, хаваючыся ад выканаўчых лістоў... А недзе растуць іх дзеці... Без бацькоўскай ласкі, без бацькоўскай дапамогі. І дзеці вырастаюць, бо ў іх ёсць маці, ёсць класатлівая Радзіма. А Кіршчэні састарацца... І хто ведае, ці не даведзецца ім самім тады шукаць сваіх дзяцей, самім прасіць у іх дапамогі. Ды позна будзе.

Таварышы, не праходзьце міма Кіршчэняў. Цягніце іх на суд людзей і ўлады. Кляймоце іх агульнай зневагай. Не падавайце ім рукі!

Не падзялілі

Апавяданне

Агнём пячэ крыўда сэрца дзяка Свірыда. Не па шчырасці дзеліцца набыткамі айцец Хрысан. Пропаведзі чытае аб утаймаванні плоці, а сам пра свой трыбух толькі і дбае. І за вяччанне, і за адпяванне — усё яму. Казначэй Хвядосся з царкоўным старастам Дзіям'янам свечкамі кормяцца. А ты, Свірыд, адспяваўшы, адслужыўшы, ідзі сабе дамоў і хоць воўкам вый.

— Усё Хвядосцы! — падагравае дзякаву крыўду дзячыха. — Няўжо я горшая?!

Свірыду за шэсцьдзесят, але ён яшчэ моцны, што крэмень. Наліты крывёй твар яго перасмыквае паблажлівая ўсмішка: ці ж параўнаеш зморшчаную і вечна злосную Сцепаніду з гэтым спелым яблычкам Хвядоссяй! Але, схамянуўшыся, Свірыд жагнаецца: «Мусіць, д'ябал душу вярэдзіць...» І зноў каменем давіць крыўда, і зноў дапякае, пілуе старая: «Буркун ты сівы! За сваё пастаяць не можаш».

Напярэдадні прастольнага свята як непрыкаяны сноўдаўся Свірыд. За вячэрай кавалак у горла не лез. Лёг адпачыць — чарэн не грэў, а толькі муляў. Крактаў і варочаўся, а ў галаве мроілася думка-спакуса. Так і не звёўшы вачэй, асцярожна, каб не патрывожыць Сцепаніду, спусціўся з печы, босы, у адных сподніках зашлёпаў у камору. Ледзь не паперакульваў жончыны гарлачы і глечыкі з малаком і смятанай, пакуль намацаў кадушачку з

воскам (назбіраў, каб замяніць у краме на свежыя рамкі для вуляў).

— З нічога адзін толькі бог свет стварыў, — замармытаў Свірыд і, падхапіўшы кадушачку, панёс яе ў хату. Таропка засвяціў лампу, перахрысціўся на маці божую з дзіцяткам у куце і закасаў рукавы.

Сцепаніда спрасонку аблаяла Свірыда, што ўскруціўся апоўначы і пераводзіць газу. Але калі датумкала, што яе сівы буркун задумаў, дык і сама не ўляжала, пасунулася да стала.

— Не круці тоўста!.. — пачала настаўляць. — Вунь у Хвядосці не свечкі, а саломінкі жытнёвыя...

— Хай лепей наша праройдзе, — гуў Свірыд. — Зноў жа Хвядосся за пару паўрубля дзярэ, а ты штуку за дзве грыўні аддавай.

— Калі і на алтын уступіць, раскупяць, — не згаджалася Сцепаніда.

Яшчэ зрання надтрэснуты звон пачаў зазываць парафіян на багамолле. Нуднае бомканне расцякалася над вясковымі вуліцамі, плыло ў поле, за рэчку. На пяцьдзесят вёрст няма другой царквы ў наваколлі. Быццам начныя казюлькі на агонь, спаўзаліся дзяды і бабулі. Былі і не старыя.

Сцепаніда са спрытам маладой казы прашмыгнула міма блажэннага (а сёй-той гаварыў — гультаяватага) Міцькі-бамбізы, які, па-турэцку падабраўшы пад сябе ногі на цвінтары, клянчыў капеечкі, прайшла ў шырока расчыненыя

Адгукніцеся!

Дарагія таварышы! Я часта чытаю ў часопісе артыкулы аб людзях харошых. Мне таксама хочацца, каб вы напісалі пра адну вельмі добрую жанчыну.

Гэта было ў цяжкія гады Айчыннай вайны. Мужа майго эвакуіравалі разам з абсталяваннем завода ў Растоў, а пасля з Растова ў Ташкент. Пазней эвакуіравалася і я. Мы з мужам разам працавалі тады на заводзе. Муж не выходзіў з цэха суткамі, даючы прадукцыю для фронту. Я на гэтым жа заводзе была намеснікам дырэктара сталовай, крыху пазней — дырэктарам фабрыкі-кухні. Тут працавала афіцыйна сярэдніх год жанчына, маці траіх дзяцей, чырвонаармейка Аграфена Іванаўна Міронава. Муж яе з першага дня быў на фронце. А Груня адна гадала, вучыла дзяцей. На рабоце была паслухмяная, ласкавая. У калектыве яе любілі і паважалі... І вось мяне напаткала вялікая гора. Мужа майго забілі на рабоце. Я засталася адна ў далёкім краі. Вядома, разгубілася. Пра адзінага сына нічога не ведала, не ведала нічога і пра сваіх старэнькіх бацькоў, таму што горад быў часова акупіраван фашыстамі. Я зусім апусціла рукі. Але гэта простая малапільменная жанчына Груня Міронава, убачыўшы, што я ў роспачы, забрала мяне да сябе на кватэру. А жыла яна ў адным невялікім пакойчыку з траіма дзецьмі. Старэйшая дзяўчынка Зіна, меншы Максімка і самы маленькі Шура. Жывучы ў гэтай сям'і, я захварэла на сыпны тиф і двухбаковае крупознае запаленне лёгкіх. Мяне хацелі забраць у бальніцу, але Груня, рызыкуючы сваім здароўем і здароўем дзяцей, аставіла мяне дома. Калі не было на каго пакінуць мяне, яна не адводзіла ў садзік Шуру, а замыкала яго ў пакоі, каб ён мяне даглядаў. Сама ішла на работу. І маленькі Шура ўгаворваў мяне: «Не плач, цёця Поля, я пайду на завод працаваць, зараблю шмат грошай і звару табе цэлы казан кісялю».

І так гэтая сям'я выходзіла мяне. Чатыры месяцы я ляжала хворая, тиф даў ускладненні. Але мы жылі, дзялілі і гора і радасць, якой тады было так мала...

Пасля вызвалення майго горада мы рассталіся як самыя блізкія, родныя людзі, як сёстры. Пасля доўга вялі перапіску. Потым, калі муж Груні вярнуўся з фронту, іх сям'я пераехала кудысьці ў Беларусь, а я таксама пераехала ў Адэскую вобласць. І мы страцілі сувязь. Вельмі хочацца ведаць, дзе зараз гэтая сям'я, таму што тое добрае, што яна для мяне зрабіла, забыць нельга. Можна хто-небудзь з іх прачытае маё пісьмо і адгукнецца.

ПАЛІНА БОКАВА

Мой адрас: УССР, г. Кіраваград, вул. Уладзімірская, 27.

— Крыжа на вас няма, — ажно застагнаў айцец Хрысан. Знячэўку ён выцяў кадзілам па кудлатай галаве дзяка, які, збіраючы грошы і свечкі, усё яшчэ коўзаўся пад нагамі.

— Дык і ты на мяне, гнюс руды! — прыпадняўшыся на каленях, Свірыд натужна соп, моргаў пачырванелымі вейкамі. Айцец Хрысан, чакаючы нападу, набычыўся, да болю ў пальцах сціснуў важкі сярэбраны крыж. Між

імі стаў Дзіям'ян-асілак, які толькі што сям-так развёў раз'юшаных Хвядосю з дзячыхай.

— Ліха якое! — жахаліся людзі. — Спрад-веку не было такога, каб бацюшка скакаў з амбона...

Урэшце мала-памалу ў царкве зноў усталявалася цішыня. Айцец Хрысан загугнявіў малітву. І дзяк Свірыд, хоць яго падмывала ваўком завяць, спяваў...

Іван АНОШКІН

дзверы. У галаву ўдарыў удрушлівы пах лада-ну. У ледзь-ледзь асветленай свечкамі царкве, нібы цені, шасталі багамольцы: мужчыны, як гэта спрадвеку заведзена, на правым баку, жанчыны — на левым, хто стаяў на каленях, хто заўзята адбіваў паклоны. Сцепаніда апусціла на халодную падлогу сваю ношу, перахрысцілася на пазалочаныя рамы святых угоднікаў, забедавала: «Гэта ж трэба, так запазнілася... Пакуль вепрукоў накарміла ды цялушак дагледзела...»

Стараста Дзіям'ян, цэлы сажань у плячах мужчына, ужо сенаў між людзей, збіраў ахвяраванні. Медзякі глуха бразгалі аб дно алавянай конаўкі. І Сцепаніда заспяшалася, сцягнула клятчастую хустціну з каша.

Урэшце з царскіх варт, у левай руцэ з крыжам, а ў правай — з кадзілам, на амбон вылез у бліскаўцы-рызе айцец Хрысан. За ім, выціраючы рукавом шызы нос, тупаў Свірыд.

«Нешта яны сунуцца, як босыя па суччу, — насцярожылася Сцепаніда. — Ніякакш зноў прычасціліся ў алтары хрыстовай крывёю. Заткнулі за пояс і Ноя!..»

Тым часам пачалася служба. Айцец Хрысан, высокі, з рудой бародкай і рэдзенькімі касіцамі, гугнявіў сабе пад нос, дзяк Свірыд басіў за дваіх. Дзяды і бабулі засяроджана ўзімалі да купала вочы, хрысціліся. Толькі Хвядосся, разгубленая і ўстрыжаная, месца сабе не знаходзіла каля іканастаса. Добра калі з паўтузіна збыла свечак, а ля абразоў вунь колькі мігае. Вось яшчэ нейкая кабета да Міколы-ўгодніка жоўценькі спічак ладзіць.

— Дзе ты свечку ўзяла? — як апантаная кінулася да яе Хвядосся. — Ніякакш у краме, несвянцоную?

— Бог з табою, мілая! — захрысцілася

старэнькая. — Вунь прадаюць — я і купіла...

— Прадаюць?! — ледзь не завывала Хвядосся. Толькі цяпер яна ўгледзела дзячыху з ёмім кошыкам. — Ачмурэла, богаадступніца!..

А Сцепаніда, калі заўважыла небяспеку, разгнулася, старэчыя вочы лютай злосцю ўспыхнулі.

— Каціся покатам адсюль! — шыпела Хвядосся.

— Сама каціся: бач, разгадалася, як пампушка, — агрызнулася Сцепаніда. — Не адной табе каліту набіваць... Думаеш, калі Хрысан табе падол калашмаціць, дык толькі самой і можна!..

— Ах ты старая качарэжка! — не сцяпела такой абразы Хвядосся. — Як дам зараз па карку...

— Цёфу на цябе, акаянная! — смачна плюнула ў Хвядосін твар дзячыха. Хвядосся ад неспадзяванку адхіснулася, а потым рынулася ў наступ, вырвала кошык, ударыла ім па галаве старую.

— Людцы, ратуйце! — залемантавала Сцепаніда. — Забіваюць!

Дзяк Свірыд не адразу разабраў, што робіцца ў паўзмроку царквы. Толькі калі ўчуў лямант, на паўслове абарваў малітву, сігануў у людскую гущыню. На падлозе каля выхаду жаўцелі рассыпаныя свечкі, блішчалі манеты. «Маё дабро гіне!» — аблілося крывёю Свірыдава сэрца, і ён папоўз на каленях, падбіраючы свечкі і грошы.

Сцепаніда мужна адбіралася ад дзябёлай кабеты, урэшце злаўчылася, мёртвай хваткай уцяпілася ёй у валасы. Цяпер на ўсю царкву запрасіла ратунку Хвядосся.

Калі прыкалдыбаў айцец Хрысан, жанчыны, у сляпой лютасці калашмаціць адна другую, каталіся па шэрай, затупанай падлозе.

Гарбуз

Гарбуз-таўстапуз,
Вось груз,
Дык груз!
На градцы рос.

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

Ледзь у хату
Прынёс.
Засланіў мяне
Сабой.
Маці
Здзіўлена пытае:
— Дзе ж ты,
Дзе ж ты,
Сынку мой!
Я зваліў тады
Памалу
Паласаты
Цяжкі груз...
— О, цяпер
Я бачу, знаю:
Гэта ты,
А то — гарбуз.

Смех і мех

Прынёс дзецям
Дзедка смех:
— Вось глядзіце, —
Поўны мех.
— Дзедка,
Не відаць жа
Смеху!
— Мех
Прарваўся,
Вось пацеха,
Смеху кропелькі
Няма,
Дык не смейцеся
Дарма.

Авар'ян ДЗЕРУЖЫНСКІ

ПАХ ЛЕСУ

Пасяліліся мы ў сяле ў невялічкім доміку. Гола навокал яго, пуста. Хоць бы якое дрэўца або куст рос. А лес далекавата. Абгарадзіліся мы крыху, каб жывёла не турбавала, і пайшлі ў лес. Выкапалі некалькі

стройных рабінак і пасадзілі іх уздоўж агароджы. Любяць у нас усе гэтыя прыгожыя дрэвы, якія рана распускаюцца вясной. Няхай, думаем, растуць — усё веселей будзе.

У наступную прагулку прыносім маленькую дзікую грушку, кучаравую яблыню, куст арэшніку. Потым — пучок дзікага малінніку, пруцікі ажыны.

Мал. М. Гурло.

Так ужо ў нас і павялося: як пойдзем у лес, дык абавязкова што-небудзь прынесём і пасадзім каля дома.

І да пачатку зімы чаго тут толькі ні было! І парэчкі, і калючы куст шыпыны, і чарніцы, і суніцы. Нават сухі асінавы пенёк і той быў. Укапалі мы яго ў зямлю пад маленькай елачкай, а вакол — насыпы сухой ігліцы, апалага лісця, накідалі яловых шышак, арэховых шкарлупак. Атрымалася ўсё, як у лесе.

Вясной усе нашы лясныя перасяленцы пачалі пакрывацца далікатным зялёным лісцем. З'явіліся птушкі. Спяваюць сабе на розныя галасы.

А аднойчы выходзім мы раніцай з дому і што за дзіва! За ноч увесь наш двор пакрыўся легкакрылымі кветкамі рамонку. А каля сухога асінавага пня вылупіліся два чырвонагаловыя мухаморы. Бравыя такія, вясёлыя!

Грыбоў і рамонку мы не садзілі. Як яны трапілі на двор — невядома. Відаць, засумаваўшы па кампаніі, самі сюды прыйшлі.

Цяпер наш двор выглядае, як сапраўдная палічка ў лесе. Адчыніш раніцай акно, а ў дом і дыхне пахам сапраўднага лесу. Куды толькі наш смутак падзеўся!

ЦЕРАМОК

Прыбеглі Мікітка з Васем на ўзлесак, каб пастраляць з лукаў.

— Чыр, чыр, чыр, — пачулася на ўзлеску.
— Хто гэта, Мікітка, чырыкае! — пытае Вася.
— Дзе!
— Прислухайся...

Дзеці прыціхлі. Сапраўды, у траве ціха пераклікаліся нейкія птушкі.

— Птушанё! — усклікнуў Вася, падымаючы з зямлі каротка-хвостага пухавічка.

— Якое маленечкае, — пашкадаваў Мікітка.

Па голасу дзеці знайшлі яшчэ трох птушанят.

— Відаць, уначы быў моцны вецер, — акідаючы позіркамі дрэвы, заклочыў Вася. — Вось яны і вываліліся з гнязда.

— У мяне дома скрыначка ёсць, — гаворыць Мікітка. — Давай мы туды пасадзім іх і будзем карміць.

— Добра, — згадзіўся таварыш.

Не паспеў Вася накарміць галодных птушанят, як вярнуўся задыханы Мікітка. У руках ён трымаў фанерную скрыначку з падпасылкі, малаток і стамеску.

— А гэта навошта! — паказаў Вася на стамеску.

— Акенцы зробім, каб ім святлей было сядзець у церамку.

Дзеці прарэзалі ў сценках скрынкі чатырохвугольныя адтуліны, наслалі травы і пасадзілі ў яе птушанят. Маленькі церамок яны павесілі на сукаватую сасну і пайшлі дадому.

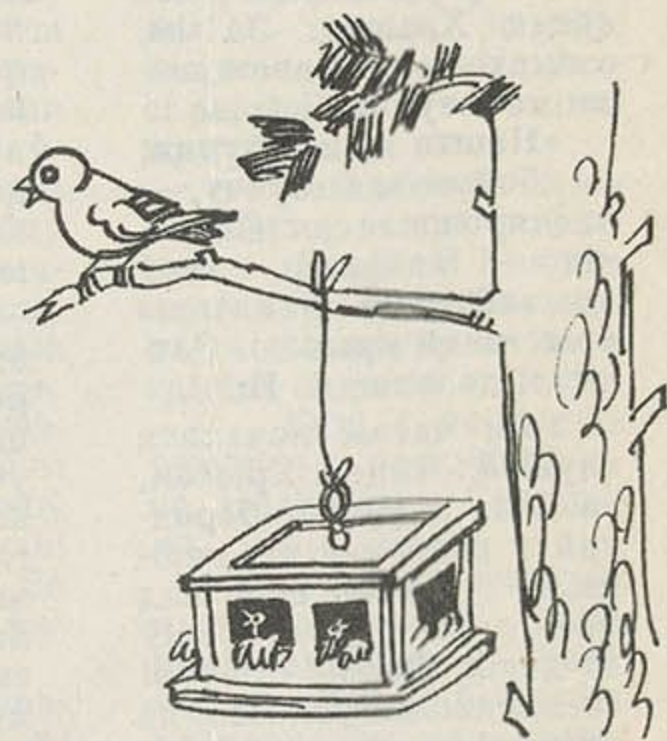
Прыбгаюць назаўтра ранкам на ўзлесак. Глядзяць — у церамку дзве стракатыя птушкі завіхаюцца. Не звяртаючы на дзяцей увагі, яны тут жа ловаць насякомых і кормяць імі ў церамку птушанят.

— Смелыя якія! — захапляецца Мікітка.

— Відаць, бацькі, — гаворыць Вася.

Некалькі дзён дзеці назіралі, як дарослыя шчыглы кармілі сваіх птушанят. Але аднойчы прыбеглі дзеці на ўзлесак, а церамок пусты. Выраслі птушаняты і пакінулі сваё штучнае жыллё.

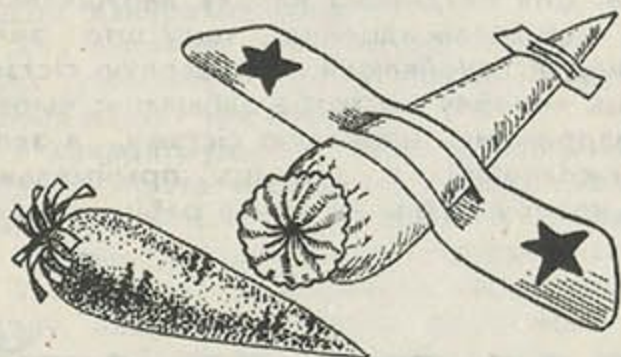
Пашкадавалі дзеці сваіх гадаванцаў, пашкадавалі ды неўзбава і забыліся пра іх. А маленькі, пацямнелы пад дажджамі церамок так і застаўся вісець на сасне да глыбокай росені.

АБ ТЫМ, АБ СІМ...

УПАКОЎКА ПАДАРУНКАЎ

Амаль кожнае свята дзеці атрымліваюць падарункі. Нават самы нязначны з іх радуе дзіця, асабліва калі падарунак упакаваны арыгінальна. Недаругі ласунак можна ператварыць у цікавую цацку: у грыб, моркву, яблык, самалёт і г. д. Разгледзім некалькі прыкладаў.

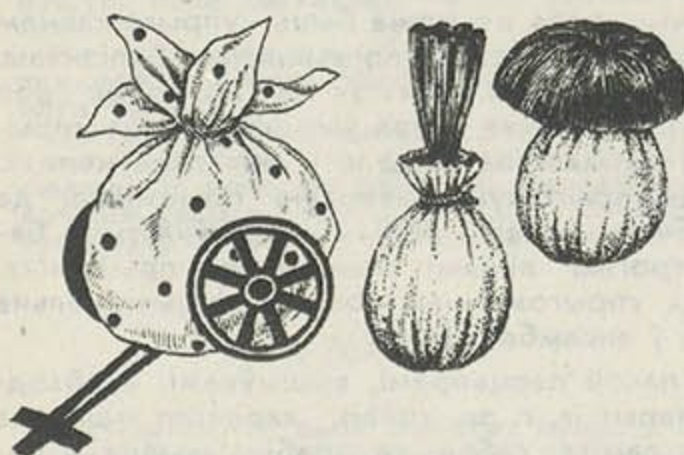
Калі дома ёсць жоўтая або аранжавая папера, яе можна скруціць у востраканцовы мяшочак, склеіць або сшыць яго і ўсыпаць туды ласункі, арэхі або фрукты. Адкрыты канец мяшочка завязваюць і да яго прыклеіваюць зялёныя махры. Атрымліваецца морква.

Мяшочак такой жа формы можна выкарыстаць для вырабу іншых прадметаў, напрыклад, самалёта. Для крылляў бяруць шчытную паперу серабрыстага колеру, вуглы крылляў упрыгожваюць чырвонымі зоркамі. Затым у сярэдзіне робяць надрэзы патрэбнай шырыні, праз якія прадзяюць мяшочак. Такі падарунак у выглядзе самалёта прывядзе малое ў захваленне. Прымацаваўшы да мяшочка страната расфарбаваныя крыллі, можна ператварыць яго ў матыля.

Падарунак можна адвезці таксама на двухколцы. Для ўпакоўкі падарунка бяруць расфарбаваную папяростную паперу. У яе кладуць ласункі або іншы падарунак, затым да пакета прыклеіваюць два выразаныя з кардону колы і аглоблі.

Для прыгатавання «смачных» грыбоў бяруць белую, чырвоную або карычневую паперу. З белай крэпавай паперы на швейнай машыне сшываюць мяшочак патрэбнай шырыні, ніжнюю частку якога завязваюць унутр. Туды ўстаўляюць кардонны кружок. Мяшок напаяваюць ласункамі.

Перш чым мяшок завязаць, у яго кладуць падобныя жа чынам сшыты мяшочак з чырвонай або карычневай крэпавай паперы. Мяшочак завязваюць, а краі каларавай крэпавай паперы адгінаюць уніз, утвараючы шапку грыба.

У рэцэптуру шматлікіх соусаў і супаў-пюрэ ўваходзіць сметанковае масла. Калі яго старанна змяшаць з супам або соусам, утвараецца эмульсія, якая паліпае якасць гатовай стравы, надае ёй смак і тонкасць. Эмульсія гэта няўстойлівая і хутка разбураецца, калі соус або суп, у якія дададзена сметанковае масла, кіпяціць.

У такім выпадку масла плавіцца і ўсплывае на паверхню вадкасці ў выглядзе тлушчу. Таму для атрымання эмульсіі трэба захоўваць наступныя правілы:

- 1) дадаваць масла толькі тады, калі страва гатова і знята з агню;
- 2) падзяляць ахалоджанае масла на маленькія кавалчкі;
- 3) хутка размешваць вадкасць да поўнага злучэння масла і вадкасці.

Вада або малако, дададзеныя ў катлетны фарш, надаюць гатовым катлетам сакавітасць. Для атрымання смачных катлет фарш трэба «апрацаваць», гэта значыць пасля прапускання праз мясарубку старанна і добра расцерці драўлянай лыжкай і перамяшаць, падліваючы пакрысе малако або ваду, якія засталіся ад вымочвання хлеба.

Трэба ведаць, што ў сырым мясе, нават зусім дабраякасным і свежым, могуць быць мікробы, таму яго ніколі нельга трымаць разам з іншымі прадуктамі.

Сырое мяса трэба класці на дошку, рэзаць асобным нажом, каб у далейшым не карыстацца ім для апрацоўкі іншых прадуктаў. Нож і дошку вымыць старанна гарачай вадой.

Не дакранайцеся да іншых прадуктаў, пакуль вы не памылі рукі, якімі апрацоўвалі сырое мяса.

Хоць мясарубка і зусім чыстая, але усё ж перад тым, як ёю карыстацца, абліце варам.

Чым менш вадкасці выкарыстоўваецца пры варцы, тым смачней атрымліваецца адварная рыба. Прыемны смак мае рыба, адвараная на пары. Але адваранне ў невялікай колькасці вадкасці (прыпусканне) і варка на пары не эканамічныя, таму што ў гэтым выпадку атрымліваецца толькі другая страва, а з маленькай колькасці адвару можна, у лепшым выпадку, прыгатаваць толькі соус.

Харчовыя адыходы, якія застаюцца пры падрыхтоўцы рыбы да смажання: галовы, косці, плаўнікі, скуру выкарыстоўваюць для варкі невялікай колькасці бульёну, на якім можна прыгатаваць смачны соус.

Калі трэба адварыць рыбу, якая мае моцны спецыфічны пах (траску, камбалу, марскога вокуня, а часам і шчупака, ліня, сома, стаўрыду), у ваду кладуць вялікую колькасць карэнняў, цыбулі і прыпраў і дадаюць на 1 л вады 1/2 шклянкі агурочнага расолу або 50 г воцату. Гэты адвар кіпяціць на працягу 10—15 мінут, затым астуджаюць і ўжо ў астуджаным адвар закладаюць рыбу для варкі.

Ніколі не трэба смажыць сырую капусту. Пры абсмажванні яна робіцца сухой і нясмачнай, таму яе спачатку адварваюць і ўжо затым смажаць. Для начынак здробленую сырую капусту перад смажэннем абліваюць варам.

Вельмі смачны і тлусты тварог можна прыгатаваць у хатніх умовах. Для гэтага пасуду з сыранкавай змяшчаюць у пасуду з вадой, ставяць на невялікі агонь і, калі сыроватка пачне аддзяляцца, пасуду здымаюць з агню, зліваюць сыранкаву ў мяшочак з тканіны і падвешваюць яго над якой-небудзь пасудзінай.

Шмалец атрымліваецца смачным, калі нарэзаны ўнутраны тлушч або сала заліць халоднай вадой і пакінуць пастаяць некалькі гадзін. Затым ваду адцадзіць і сала заліць свежым малаком — на 1 кілаграм сала 1 шклянка малака. Варыць на ўмераным агні да таго часу, пакуль адкіпелае малако не стане прыемнага залацістага колеру.

Шмалец, які атрымаў непрыемны пах, становіцца прыгодным для ужывання, калі яго прамыць халоднай вадой. Шмалец растапіць і выліць у пасудзіну з халоднай вадой, размяшаць і пакінуць застыць. Ён усплыве на паверхню, затым зняць яго шумоўкай. Прамыванне паўтарыць некалькі разоў да таго часу, пакуль тлушч не стане свежым.

СОЛЬ У ХАТНЯЙ ГАСПАДАРЦЫ

Мучныя соусы будуць без камякоў, калі муку развесці ў падсоленай вадзе.

Некалькі крупінак солі, дададзеныя ў кофе перад варкай, узмацняюць яго пах.

Шклянкі і бутэлькі робяцца празрыстымі і блішчаць, як крышталёвыя, калі іх вымыць у салёнай і спаласнуць у халоднай вадзе.

Каб вычысціць дно моцна падгарэлай каструлі або скавародкі, пасыпце яго тоўстым слоём солі і пакіньце пастаяць некалькі гадзін.

Тлустыя плямы на кухоннай печы можна вычысціць, добра пасыпаўшы гарачую печ соллю і пацёршы газетай.

Каб памытая бялізна не замярзала ў халодныя зімовыя дні, палашчыце яе ў салёнай вадзе.

Каб сырыя дровы разгарэліся, не палівайце іх газай або бензінам, а пасыпце дробчай буйнай солі.

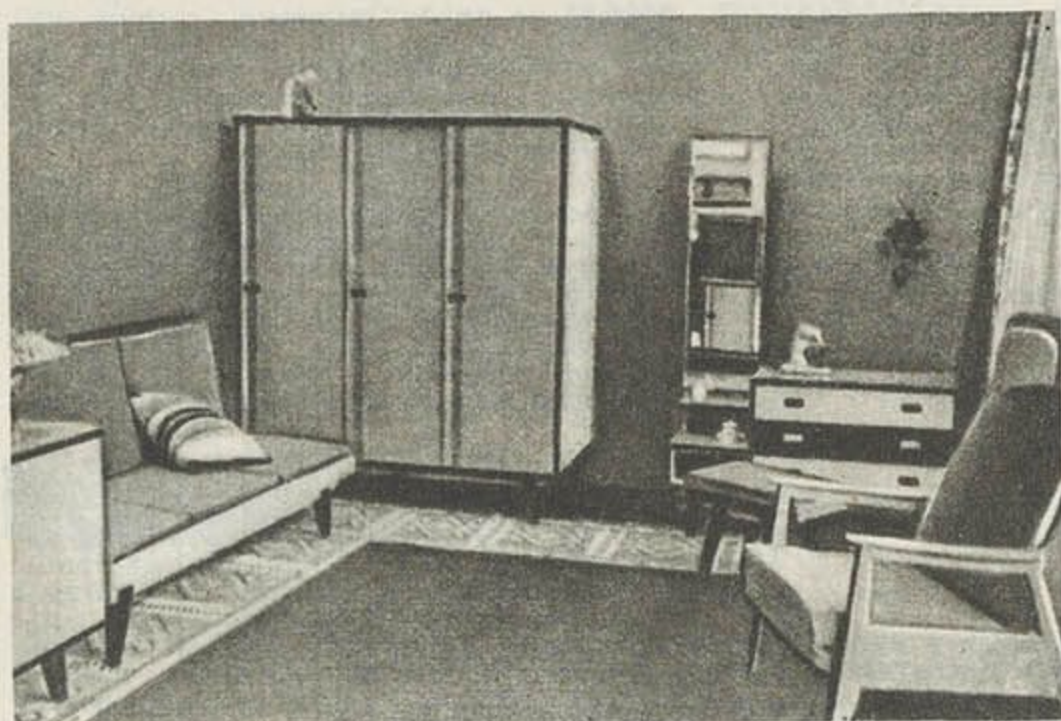
Адзенне з цёмнага шоўку і тафты больш захоўвае бляск, калі пасля мыцця яго прапаласкаць у халоднай вадзе з соллю — на пяць літраў вады 125 г солі.

Сукенкі, спадніцы і блузкі з набіўнога шоўку захоўваюць свежы колер, калі іх паласкаць у халоднай падсоленай вадзе той жа прапарцыі.

Калі вы капнулі на адзенне тлушч і ў вас пад рукой няма ніякага сродку для вывядзення плям, пасыпце пляму соллю і асцярожна патрыце. Мянэйце соль некалькі разоў, да таго часу, пакуль пляма не знікне.

Венікі робяцца моцнымі і не ламаюцца, калі перад ужываннем іх намачыць на 2—3 гадзіны ў гарачай салёнай вадзе.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ • КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

Вось як мы рэкамендуем абсталяваць аднапакетную кватэру.

віты майстар нанёс яшчэ якое-небудзь залатое або сярэбра-нае лісце, апрача гэтага награвання на сцяне, пад столлю старанна выведзена па трафарэту шматкаляровая замысла-тая кайма.

Спрабуючы ўпрыгожыць свой пакой падобным метадам, вы не толькі зніжаеце мастацкія якасці афармлення сцяны, а ро-біце пакой зрокава ніжэй, цясней. Сцены пакоя павінны быць пафарбаваны ў мяккія паўтаны, г. зн. няяркія разбаўленыя колеры. Для пакояў з вокнамі на поўнач рэкамендуецца пад-біраць колер сцен няцёмнага адцення, г. зн. жаўтаватыя, крэ-мавыя, таму што гэтыя колеры ствараюць уражанне цяпла, адбіваюць больш святла. Для паўднёвых пакояў дапушчальны колер светла-салатавы, бірузовае адценне, таму што зеле-наватыя таны дзейнічаюць заспакойваюча на нервовую сістэму і зрок — гэту ўласцівасць колераў не трэба забываць: чырво-ная гама ўзбуджае і раздражняе нервовую сістэму, а зялё-ная — наадварот, больш спакойная, а значыць прыймальняя ў жыцці. Незалежна ад колеру сцяны не трэба рабіць дваіны

ЗРОБІМ КВАТЭРУ ЎТУЛЬНАЙ

Усе мы ведаем, што сапраўдная прыгажосць мае цудоўную ўласцівасць: падывае настрой, робіць высакародным чала-века, натхняе на працу і подзвіг. Зусім натуральна наша імк-ненне да ўсяго прыгожага. У наш час мадэліраванне адзення і афармленне інтэр'ера (унутранай прасторы будынка) визна-чаюцца сваёй прастотой, лёгкасцю, зручнасцю. Усё большым попытам карыстаецца мэбля без разных і такарных ўпрыго-жанняў, і афармленнем яе з'яўляюцца ўдала знойдзеныя пра-порцыі, строгія лініі, прыгажосць апрацоўкі дрэва, падбор абівачнай тканіны. Часта, імкнучыся стварыць утульнасць і ўнесці прыгажосць у сваё жыллё, не захоўваючы пачуццё меры, мы сваімі ж рукамі разбураем утульнасць нашага дома. Няправільнае прымяненне тэкстыльных вырабаў, перагрузка невялікіх пакояў мэбляй, прысутнасць непатрэбных лішніх рэчаў, велізарных фікусаў або пальмаў, пасаджаных у велі-зарныя скрыні-вазоны, сцены, завешаныя дыванамі, фатагра-фіямі і нават паштоўкамі, — усё гэта робіць непрыгожым ваша жыллё, стамляе вухароў. Не рэкамендуецца ложка афарм-ляць падзорамі, карункавымі накідкамі, вышыванымі падуш-камі. Калі вы ўваходзіце ў пакой, дзе стаіць высокая, ўпрыго-жаная ўсім гэтымі атрыбутамі пасцель, перш за ўсё вам кідаецца ў вочы іменна гэтае збудаванне і вы міжволі звяр-таеце ўвагу на тое, як шмат яна займае месца і «забівае» сваім убраннем і грукастасцю ўсю іншую мэблю. Ды і ці трэба так старанна падкрэсліваць самую інтымную дэталю вашага інтэр'ера? У маленькай кватэры лепш за ўсё ставіць канапу-ложак, а калі дазваляе жылплошча — можна паставіць ложка, але невысокі, засцяліць яго тканінай умераных, не вельмі светлых таноў, прыбраць усе карункавыя «ўпрыго-жання».

Існуе думка, што зараз «нямодныя» абрусы на сталах. Безу-моўна, стол лёгкай канструкцыі з паліраванай або ўдала фане-раванай паверхняй, тонкімі ножкамі вельмі прыгожы і яго не трэба накрываць абрусам. Але не кожная сям'я можа прак-тычна карыстацца такім сталом, ды і не так лёгка яго знайсці ў продажы, і таму пакуль яшчэ абрус не выключан з нашага быту. Але стол няварта афармляць дарагімі шаўковымі, плю-шавымі абрусамі. Штапельны або льняны, набіваны або вышы-ваны абрус, які лёгка мыецца, не ўбірае ў сябе пыл, — вельмі добра ўпрыгожыць ваш пакой, калі вы ўдала падабралі яго па колеру і фактуры палатна. Асабліва асцярожна трэба выбі-раць малюнак для вышыўкі.

Усе прадметы ў вашай кватэры павінны складаць адзіны комплекс, падбор, не быць разнароднымі, «чужымі» адзін аднаму. Гэтае «аб'яднанне» ўскладаецца на дапаўненні інтэр'ера, г. зн. афарбоўку сцен, тэкстыль, сувеніры і да т. п. Для таго, каб жыллё ваша было ўтульным, адпавядала сучас-ным эстэтычным патрабаванням, неабходна прытрымлівацца асноўных правіл.

Часта мы назіраем такую аздабу сцен: па інтэнсіўна-блакіт-наму, салатаваму або бірузоваму колеру сцяны пракладзен накат цёмна-сіні, зялёны або іншага колеру, наверх яго праца-

накат, асабліва яркіх колераў. Лепш рабіць сцены аднатоннымі або з лёгкім накатам колеру сцяны, але крыху цямней. Ні ў якім разе недапушчальны трафарэтныя аздабы пад столлю, асабліва ў нізкіх пакоях. Гэтыя трафарэты зусім не ўпрыгож-ваюць жылля, яны несумяшчальныя ні з якімі насценнымі ўпрыгожаннямі, г. зн. дыванамі, карцінамі і да т. п.

Вялікае значэнне ў афармленні жылля маюць тэкстыльныя вырабы: дываны, парцьеры, падушкі, дарожкі і г. д. Асаблі-вую цеплыню і індывідуальнасць інтэр'еру надаюць вышытыя дапаўненні. На вялікі жал, у цяперашні час існуе фальшывая тэорыя, што вышыўка нямодная. Ніколі векавы здабытак наро-даў, які з'яўляецца творчай базай для цэлай арміі мастакоў, не можа быць забыты. Ва ўсіх кутках зямнога шара жанчыны ўсіх народаў свету яшчэ дзесяці стагоддзяў назад з любоўю і вялікім творчым майстэрствам стваралі цудоўныя малюнкi вышыўкі. Ды і нашы сучасніцы любяць гэты цудоўны від ру-кадзелля, і зараз вышыўка павінна быць ўпрыгожаннем сучас-нага інтэр'ера. Вельмі прыгожыя вышытыя падушкі, але на тахце або канапе іх можа быць не больш дзвюх, прычым яны не павінны быць разнароднымі. Не рэкамендуецца рабіць падушкі з бліскучых тканін — атласу, саціну. Лепш за ўсё браць шарсцяную або льняную тканіну. Падушкі павінны быць яркай дэкаратыўнай плямай, асабліва прыгожыя тут нацыя-нальныя малюнкi, выкананыя буйнай гладдзю або крыжам. Вядома, зусім недапушчальны вышытыя дробным крыжам ко-шыкі з кветкамі, птушкі, дзіцячыя галоўкі і г. д.

Многія жанчыны любяць дарожкі і сурвэткі. І тое і другое зусім прыймальна ў нашай кватэры, але тут неабходна захоў-ваць меру, таму што награванне дробных тэкстыльных плям робіць пакой неакуратным, загрузаным чымсьці лішнім. Перш за ўсё я хацела б перасцерагчы ад сурвэтак і дарожак, выкананых на белай тканіне тэхнікай «рышэль». Вось ужо такая вышыўка ні ў якім разе не можа быць ўпрыгожаннем інтэр'ера, таму што яна носіць характар выключна бялізнавы. Асабліва непрыёмная яна для сурвэтак на прыёмнік або піяніна. Само па сабе паліраванае дрэва ўжо з'яўляецца ўпры-гожаннем для пакоя і не мае патрэбы ні ў якіх дапаўненнях. Няма сэнсу закрываць прыгожую паверхню прыёмніка, да таго ж і не вяжэцца белы колер і лёгкая вышыўка тыпу бя-лізны з драўлянымі строгімі лініямі канструкцыі прыёмніка. Сурвэткі павінны быць ўпрыгожаннем кожная індывідуальна і ўваходзіць арганічна ў ансамбль пакоя.

Афармляючы свой пакой парцьерамі, вышыўкамі, неабход-на памятаць, што каларыт іх, г. зн. колер, характар малюнка павінны быць звязаны паміж сабой, не драбіць жылля, а ра-біць чымсьці адзіным, цэлым.

Зусім недапушчальны вышытыя карціны, асабліва ў рамках пад шклом. Справа ў тым, што ў любым выглядзе, асабліва ў дэкаратыўных вырабах, тканіна і ніткі павінны захоўваць мяккасць і цяпло, а рама ды яшчэ ў спалучэнні са шклом ператварае вышыўку ў халодную плоскасць. Асабліва брыдкія

ватэру.
рэбра-
столлю
слава-

ам, вы
а ро-
быць
ўленыя
да пад-
я, крэ-
цяпла,
чальны
зеле-
сістэму
чырво-
а злё-
кальна
двайны

Й

оннымі
ей. Ні
столлю,
рыгож-
еннымі

ыльныя
Асаблі-
шытыя
шывая
к наро-
стакоў,
анчыны
юбоўю
алюнкі
від ру-
сучас-
але на
ым яны
рабіць
за ўсё
ы быць
нацыя-
рыжам.
кам ко-

другое
захоў-
ыльных
лішнім.
арожак,
сь ужо
жаннем
ізнавы.
ік або
а ўпры-
неннях.
іка, да
ыпу бя-
ёмніка.
дуальна

еабход-
алюнка
я, а ра-

рамках
асабліва
хоўваць
шклom
брыдкія

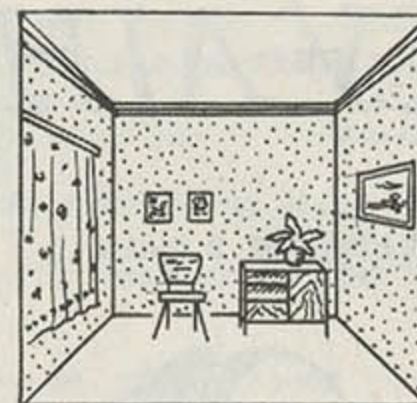
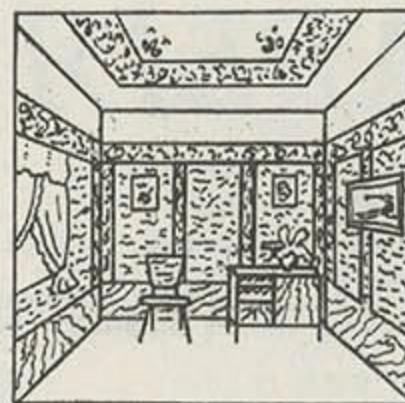
вышываныя крыжам «карцінкі» на тэмы класічных твораў, напрыклад, «Алёнушка» Васнецова, «Раніца ў сасновым лесе» Шышкіна, «Паляўнічыя на прывале» і многія іншыя. Гэта ж класічныя творы мастацтва, і яны павінны ўспрымацца народам такімі, якімі іх далі чалавецтву выдатныя аўтары — карыфеі рускага мастацтва. Якімі ж мы іх бачым на малюнках для вышыўкі? Скажоныя, разбітыя на клеткі, яны страцілі і цудоўную выразнасць настрою герояў, і каларыт, і дакладнасць графічнага малюнка. А можаце сабе ўявіць, як іх скажучы самі вышывальшчыцы! Ды, апрача таго, такія рэчы не могуць быць дэкаратыўным афармленнем жылля. Калі вы хочаце ўпрыгожыць сцены вашага пакоя, можна зрабіць невялікае вышыванае пано. Кампазіцыю вышыўкі лепш браць па народных матывах. Тэхніка выканання можа быць розная — гладзь, аплікацыя, крыж і г. д., але самае галоўнае — народнасць, дэкаратыўнасць рэчы.

Для вышыўкі лепш за ўсё малюнкi са стылізаваным раслінным арнаментом. Чаму не рэкамендуецца ізабражаць вышываныя кветкі «як жывыя»?

У дэкаратыўным мастацтве галоўнае — выразнасць і прыгажосць сілуэта малюнка і падбор каларыту, а гэтага можна дасягнуць толькі перапрацоўкай натуральных прыродных форм у формы дэкаратыўныя, стылізаваныя.

У нашых магазінах зараз можна знайсці шмат розных сувеніраў, вазачак, статуэтак, закліканых упрыгожваць сучасныя кватэры. Трэба адзначыць вялікі дасягненні ў гэтай галіне беларускіх шкляроў. Яны прапануюць спажыву сапраўды сучасныя эстэтычна вытрыманыя вырабы. Але побач з гэтым мы часта сустракаем на прылаўку «творы мастацтва», да якіх і не дакраналася рука мастака. Гэта аляпаватыя клубнічкі, пальмы, мармуровыя сланы — сімвал мяшчанскага шчасця і г. д. Вельмі ўпрыгожваць нашы кватэры простыя керамічныя збаночкі-вазачкі, стылізаваныя жывёлы, створаныя па матывах народных цацак. У гэтых вырабах пануе прастата і высакароднасць формы. І зноў тое ж правіла — не захапляцца мноствам цацак, таму што ў вельмі вялікай колькасці яны падаўляюць адна другую. Цяжка сказаць, колькі і куды іх трэба расставіць, усё залежыць ад велічыні пакоя, характару і расстаноўкі мэблі і інш.

Мне хочацца яшчэ перасцерагчы чытачак ад папярковых і паралонавых кветак. Са смуткам даводзіцца назіраць, як у нядрэлю на рынку жанчыны выбіраюць з велізарнага ахапкі папярковых кветак дзікіх расфарбовак (бываюць кветкі нават пазалочаныя!) «букеты» для свайго жылля. Хіба могуць вытрымаць яны параўнанне з паэтычнасцю і свежасцю жывой расліны? Аляпаватасць колеру, грубасць паперы, безгустоўнасць выканання робяць іх зусім непрыемнымі як упрыгожанне. Не лепш выглядаюць кветкі з паралону, якія нейкім чынам праніклі ў магазіны.

Агульны выгляд пакоя залежыць ад афарбоўкі сцен: А — стракатая афарбоўка сцен і столі як бы змяншае размеры пакоя, прадметы абстаноўкі на фоне такіх сцен губляюцца. Б — спакойная афарбоўка сцен робіць пакой нібы прастарнейшым, прадметы абстаноўкі на фоне такіх сцен добра вылучаюцца.

Мы гаварылі ўжо, што насценным упрыгожаннем можа быць невялікае вышытае пано, дыванок, але хацелася б сказаць некалькі слоў і пра карціны. У жыллі не рэкамендуецца вешаць цяжкія карціны, акаймаваныя пазалочанымі багетавымі рамамі. Гэтыя карціны не толькі не адпавядаюць сучаснаму характару афармлення жылля, але да таго ж яны стамляюць жыхара пакоя. Эстампы, графічныя або акварэльныя эцюды ў светлых рамках — вельмі добрае афармленне кватэры. Фатаграфіі можна вешаць толькі, калі яны па-мастацку выкананы. І, вядома, не ўпрыгожваць пакой партрэты ў папярковым пашпарту, паштоўкі або невялікія фатаграфіі, устаўленыя пад шкло.

У заключэнне нашай гутаркі неабходна падвесці вынік: не забывайце, што сваё жыллё вы афармляеце перш за ўсё для сябе, для свайго адпачынку, а не для паказу гасцям. Значыць, пазбягайце паказнай прыгажосці. Прастата, танныя сродкі афармлення, строгасць у падборы тканіны, вышыўкі, сувязь іх з мэбляй, сувенірамі і насценнымі ўпрыгожаннямі — вось асноўныя патрабаванні да сучаснай прыгожай кватэры. Не думайце, што чым даражэй будучыя тканіны, мэбля і г. д., тым лепш будзе выглядаць ваша жыллё. Не, безумоўна, штапельныя ці баваўняныя парцьеры ўдала падобранай расфарбоўкі больш эстэтычныя, чым плюшавыя штормы, ільняны абрус можа быць эфектней за шаўковы. Усё залежыць ад вашага ўмення адрозніць сапраўды прыгожыя рэчы ад антымастацкіх, разлічаных на мяшчанскія густы.

М. РЫБАЛКІНА

Віцебск, фабрыка «KIM».

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ • КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

ДОГЛЯД ЗУБОЎ

Ад стану зубоў залежыць ваша здароўе, не гаворачы ўжо пра тое, што адсутнасць хоць бы некалькіх зубоў або пажайцельныя зубы псууюць знешнасць.

Зубы чысцяць раніцай і абавязкова ўвечары, перад сном.

Пасля яды трэба прапалоскваць рот, а рэшткі ежы даставаць толькі зубачысткай.

Не радзей двух-трох разоў у год, у мэтах прафілактыкі, трэба наведаць зубнога ўрача.

Догляд зубоў пачынаюць з самага ранняга дзяцінства. Не дапускайце распаўсюджанай памылкі бацькоў, быццам малочныя зубы не трэба чысціць і лячыць, таму што замест іх паявіцца іншыя.

ПРА МАНІКЮР

Як бы вы ні былі заняты, куды б ні пайшлі і як бы ні апануліся, вашы рукі і пазногці павінны быць зусім чыстымі і ў поўным парадку.

Калі вы робіце манікюр, не захапляйцеся вельмі цёмным або яркім лакам — вішнёвым, ліловым, аранжавым або перламутравым. Куды прыгажэй светла-ружовы лак, які па колеру падобны да натуральнага колеру пазногцяў.

Не трэба адпуснаць вельмі доўгія пазногці; гэта нязручна і непрыгожа і робіць руку падобнай да птушынай лапкі.

Не падражайце пазногцяў вельмі коротка, таму што і гэта непрыгожа. Міндалепадобная форма пазногця лічыцца найбольш прыгожай.

Для таго, каб рукі мелі акуратны выгляд, мужчыны таксама павінны пастаянна абразаць пазногці, падточваць іх пилкай, абразаць завусенцы, але ніколі не фарбаваць пазногці лакам.

ПЛЯМЫ АД ІРЖЫ

Можна здымаць плямы ад іржы растворам воцатнай і шчаўевай кіслаты. Інтэнсіўна афарбаваныя плямы патрабуюць моцных раствораў (па 10 г шчаўевай і воцатнай кіслаты на 1 шклянку вады). Для зняцця слаба афарбаваных плям можна выкарыстоўваць слабыя растворы (па 2—3 г той і іншай кіслаты на 1 шклянку вады).

Раствор кіслаты падаграюць на агні ў эмаліраванай пасудзе, апускаюць у яго забруджаны ўчастак тканіны на 2—3 мінуцы, прапалоскваюць у чыстай вадзе, якую папярэдне змякчаюць пітной содай (на 1 л вады 1 чайная лыжка соды).

Старыя плямы ржы некалькі разоў запар змочваюць цёплым раствором воцатнай эсенцыі (1/2 чайнай лыжкі на 1 шклянку вады).

ДЛЯ ЧЫСТКІ ПАСУДЫ

«Алюмінін» (гэта парашок) ужываюць для чысткі пасуды з непаліраванага алюмінію, керамічных і эмаліраваных рэчаў — ракавін, ваннаў, унітазаў і інш.

Карыстацца ім нескладана. Бяруць невялікі навалак тканіны, змочваюць яе вадой, абмочваюць у парашок і чысцяць забруджаны прадмет. Апрацаваную паверхню добра прамываюць цёплай вадой і праціраюць чыстым сухім шматком. «Алюмінін» добра ачышчае рэчы, пры гэтым на паверхні не застаецца ніякіх слядоў і драпін.

«Ідэал» (гэта эмульсія) выкарыстоўваюць для чысткі і паліроўкі металічнай пасуды (са знадворнага боку), водаправодных кіранаў, люстраў, таршэраў і іншых рэчаў з латуні, бронзы, медзі, нікелю, хрому, паліраванага алюмінію.

На суконны шматок набіраюць крыху прэпарата і праціраюць ім забруджаную або пацямнеўшую паверхню, а затым чыстай суконкай націраюць яе да блыску. Рэчы, апрацаваныя эмульсіяй «Ідэал», блішчаць, як новыя.

«Зара» — гэта паста. Яна выкарыстоўваецца пры чыстцы рэчаў з меляхіру, латуні, бронзы, нікелю і хрому. Карыстаюцца пастай «Зара» гэтак жа, як эмульсіяй «Ідэал».

КУЛІНАРЫЯ

прагравання, вымаюць шумоўкай з сіропу, кладуць у кампотную вазу, заліваюць працэджаным сіропам, астуджаюць. Пры жадаанні ў цукровы сіроп можна дадаць ягадны сок (з парэчак або журавін).

КРЭМ ТВАРОЖНЫ

Тварагу 80 г, $\frac{1}{2}$ яечнага жаўтка, цукру 20 г, смятанкі (35-працэнтнай) 25 г, арэхаў 5 г, жэлаціну 1 г, смакавыя рэчывы.

юць крыху вару і на моцным агні абсмажваюць да ўтварэння румянай скарынкі. Затым дадаюць пахучыя карэнні (цыбулю, пятрушку, сельдэрэй), соль, перац, лаўровы ліст і працягваюць смажанне, часта паліваючы.

Маладую гусь смажаць 1—1,5 гадзіны, больш старую — 2—3 гадзіны. Смажаніну крыху астуджаюць, разразаюць і ўкладваюць на мелкае блюда.

Падаюць са смажанай бульбай, сокам, атрыманым пры смажанні, тушанай квашанай напустаі або бруснічным варэннем.

Гусь можна таксама начыніць яблыкамі і смажыць.

Гэтак жа прыгатаўляюць смажаніну з качкі.

КАМПОТ ЯБЛЫЧНЫ

Яблыкаў 150 г, вады 150 г, цукру 25 г, смакавыя рэчывы.

Яблыкі ачышчаюць ад скуры, разразаюць на палавінкі або на чатыры часткі, выразаюць сарцавіну. Скурку і сарцавіну заліваюць вадою і кіпяцяць 5—10 мінут, працэджваюць. У адвар дадаюць цукар, цэдру лімона або апельсіна, даводзяць да кіпення, закладваюць яблыкі і павольна вараць да іх поўнага

Тварог праціраюць праз сіта або прапускаюць праз мясарубку. Яечны жаўток расціраюць з цукрам, ванільлю або цэдрай лімона, дадаюць раствараны жэлацін, тварог, размешваюць; у канцы ўводзяць збітую смятанку, раздробленыя арэхі і перамешваюць. Перакладваюць у вазу, астуджаюць і ўпрыгожваюць арэхамі.

Падаюць з фруктова-ягадным сокам.

—Ну, будзь здароў, ты ўжо дома!.. Малюнак М. Гурло.

ФАЛЬШЫВЫ ЗАЯЦ

На адну порцыю: ялавічыны 100 г, сала 25 г, хлеба 15 г, крухмалу 5 г, вады 30 г, цыбулі рэпчатай 10 г, сухароў 5 г, тлушчу 15 г, спецыі, яйка 1 шт.

Ялавічыну разам з замочаным хлебам два разы прапускаюць праз мясарубку.

У молатае мяса дадаюць нарэзанае дробнымі кавалачкамі сала, цыбулю, крухмал, соль, перац, ваду або булён і ўсё старанна перамешваюць.

З прыгатаванай катлетнай масы змочанымі ў халоднай вадзе рукамі робяць прадаўгаватыя батончыкі, у сярэдзіну якіх кладуць крутое яйка, абночваюць у сухарах і смажаць на блясе з разагрэтым тлушчам у духоўцы.

Крыху астуджаюць, наразаюць на кавалкі і ўкладваюць на мелкае блюда.

Падаюць з адваранай бульбай, чырвоным соусам, салатай з гародніны.

СМАЖАНІНА З ГУСІ

1 гусь (2—2,5 кг), цыбулі рэпчатай 25 г, пятрушкі і сельдэрэю 10 г, спецыі.

Тушку гусі націраюць соллю, ўкладваюць на бляху, наліва-

ЗАЛІЎНОЕ З РЫБЫ

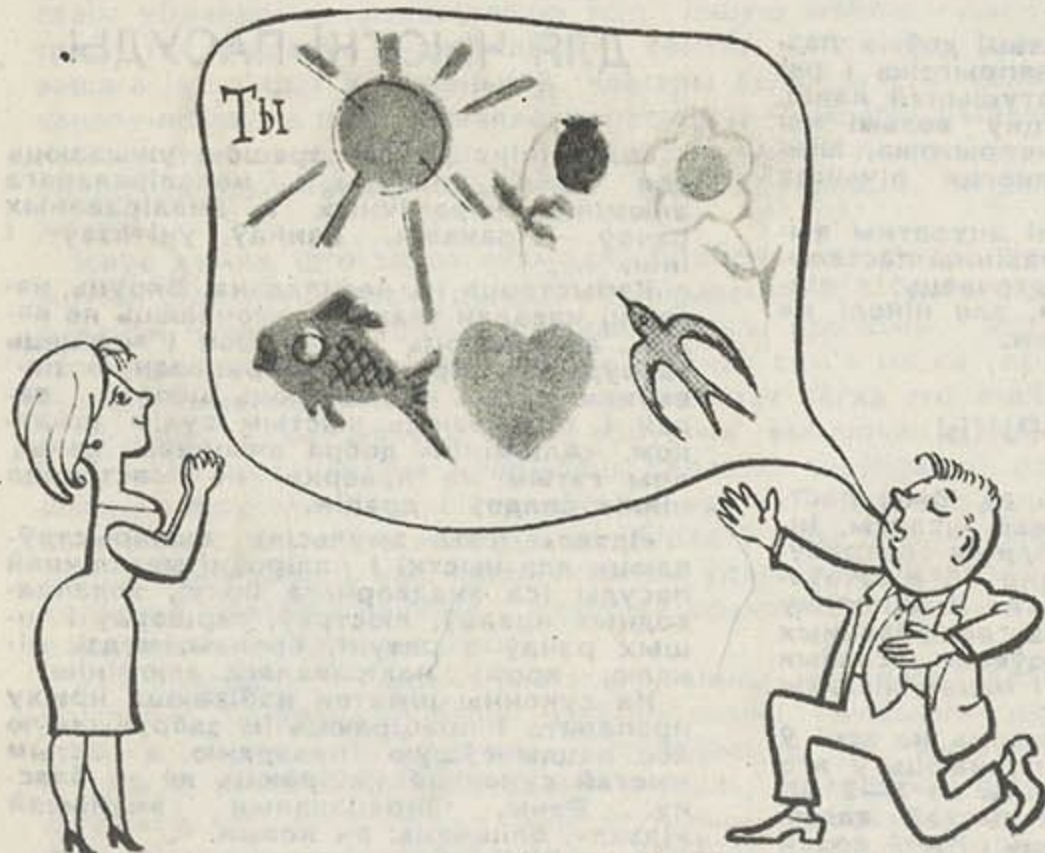

Рыба (свежая) 1 кг, вады 1 л, цыбулі рэпчатай 25 г, пятрушкі і сельдэрэю 15 г, спецыі, соль, 1 яечны бялок, жэлаціну 12—15 г.

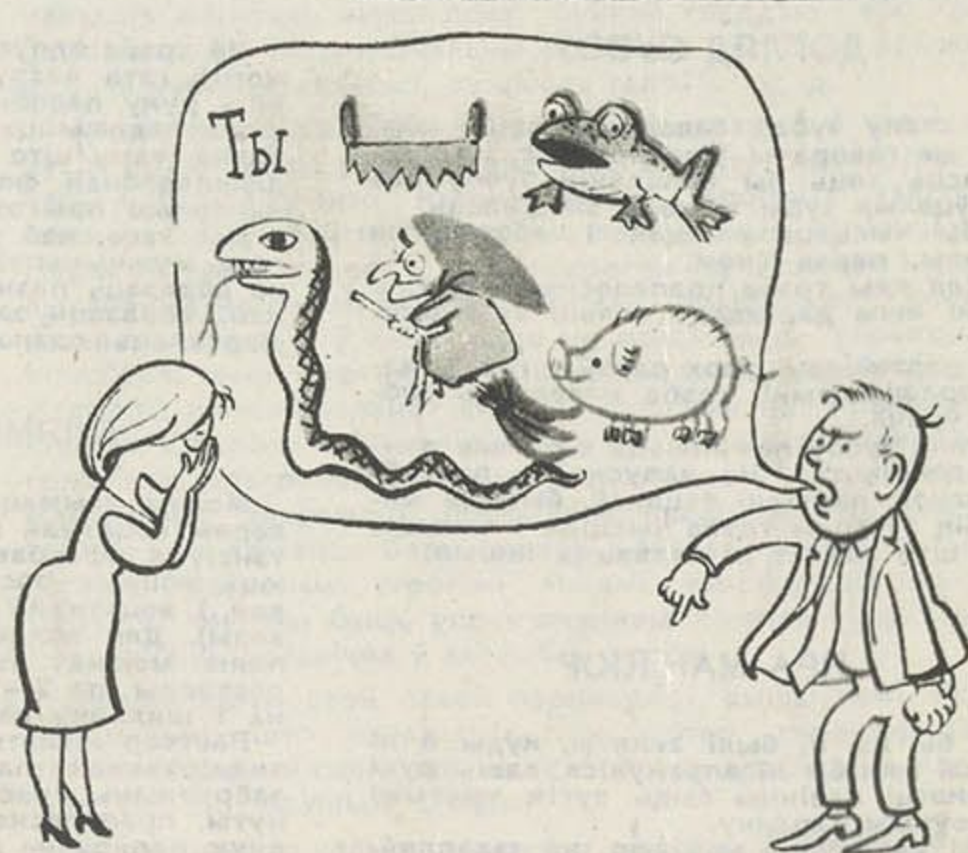
Рыбу (вугра, карпа або шчупака і інш.) ачышчаюць, трыбушаць, адрэзаюць галовы, хвасты і дзеліць на кавалкі. Галовы рыбы, хвасты заліваюць халоднай вадою, даюць закіпець, здымаюць пену, дадаюць ачышчаныя, накрываныя пахучымі карэнні (рэпчатую цыбулю, пятрушку, сельдэрэй, кроп), перац, лаўровы ліст, соль і кіпяцяць 15—20 мінут. Затым галовы рыбы, хвасты вымаюць з адвару, у які кладуць кавалачкі ачышчанай рыбы і вараць да гатоўнасці на слабым агні. Шумоўкай вымаюць з булёну, кладуць у змочаны халоднай вадою формачкі або на мелкае блюда.

Яечны бялок збіваюць, дадаюць у гарачы булён, добра размешваюць, нагараюць да кіпення, пакідаюць на 20—30 мінут на краі пліты і працэджваюць праз двайную марлю. Пры награванні яечны бялок згортваецца і звязвае муц, якая знаходзіцца ў булёне, робячы такім чынам булён празрыстым. Затым у булён дадаюць набраны ў халоднай гатаванай вадзе жэлацін (на 1 шклянку булёну 6—8 г жэлаціну). Укладзеную рыбу заліваюць булёнам і ставяць у халоднае месца.

Перад падачай рыбае заліўное выкладаюць з формачак на блюда адпаведнай велічыні і ўпрыгожваюць лустачкамі лімона, зяленівам. Калі рыбае заліўное прыгатаўляюць на мел-

Да жаніцбы...

і пасля.

СТАТУЭТКА

Гумарэска

Іван Іванавіч ляжаў на шырокай тахце ў сваім кабінце і марыў. Мары яго былі ружовыя. Яму здавалася, што ён ужо кандыдат, што ўжо абараніў сваю дысертцыю з арыгінальнай назвай: «Чысціня — залог здароўя». І прыйшоў ужо час спачываць яму на лаўрах. Да яго звяртаюцца за парадамі, «як дабіцца чысціні?» І ён дае гэтыя парады, бо ён — галоўны спецыяліст па чысціні.

Іван Іванавіч узяў люстэрка, якое ляжала побач, і паглядзеў у яго так, як глядзяць на твор мастацтва — уважліва, з асалодай. Ён любіў глядзець у люстэрка. Любіў вочы, якія там бачыў. Ён называў іх аксамітнымі. Любіў лоб, нават маленькія вусікі, якія ён штодзень падстрыгаў, і чыста выгалены твар.

Задаволены аглядам, Іван Іванавіч замурлыкаў вясёлую песеньку.

З суседняга пакоя данёсся смех. Іван Іванавіч ледзь не падскочыў ад нечаканасці: «Хто адважыўся смяяцца, калі ён дома?»

Іван Іванавіч падняўся са свайго ложка і пайшоў на смех.

Смяяўся малодшы сын. Ён стаяў перад ёлкай, якую толькі што прыбралі, і яна зіхацела рознакаляровымі агеньчыкамі.

Іван Іванавіч уключыў святло.

— Тата, навошта. Няхай гарыць ёлка.

Але Іван Іванавіч нічога не адказаў сыну. Ён глядзеў на раскрытае піяніна:

— Зноў гэты піжон не закрыў інструмент? І зноў гэта павінен рабіць за яго нехта?

— Што зробіш, ён твой сын, — адказала жонка. Яна толькі што вярнулася з работы.

Іван Іванавіч уздыхнуў, прывычна правёў пальцам па бліскучай паверхні піяніна і паглядзеў на палец. Пылу не было. Тады ён падняў вочы ўгару. І раптам твар яго збялеў. У кутце са столі звисала тонкая доўгая нітка павуцінны. Павуцінне ў яго доме! Гэтага Іван Іванавіч сцярапець не мог. І самае страшнае было тое, што нітка калыхалася, нібы дражнічы яго перад тварам індыйкі, якая склала рукі ў прывітанні. Індыйка — любімая статуэтка Івана Іванавіча. Яе тонкі профіль нагадваў яму многае... Гэта быў падарунак, які ён атрымаў зусім нядаўна і які выклікаў у ім прыемныя ўспаміны. Раніцай ён заходзіў у пакой, глядзеў на індыйку, у думках вітаўся з ёю і толькі тады ішоў на працу.

А цяпер перад высакародным тварам яго любіміцы калыхалася гэтая паскудная нітка. Не! Ён гэтага не дапусціць.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 10

Да цэнтры: 1. Свет. 2. Амар. 3. Атол. 4. Апал. 5. Грам. 6. Лагер. 7. Сокал. 8. Банка. 9. Савет. 10. Гонар. 11. Лукас. 12. Молат. 13. Тамат. 14. Гараж. 15. Завод. 16. Пасаж. 17. Канал. 18. «Маска». 19. Таран. 20. Горад. 21. Букет. 22. Канат. 23. Сілас. 24. Ротар. 25. Народ.

Па руху гадзіннікавай стрэлкі: 6. «Лес». 8. Бас. 10. Гол. 12. Мат. 14. Газ. 16. Паток. 18. Марат. 20. Голуб. 22. Колас. 24. Раман. 26. Качан. 27. Вагон. 28. Купал. 29. Мінор. 30. «Вараг». 31. Сквер. 32. Рапак. 33. Напал. 34. Тагор. 35. Севан. 36. Тавар. 37. Сенат. 38. Танаж. 39. Донар. 40. Ласка.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 02600

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 2.XII-63 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Папера 60×90¹/₈. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка. Тыраж 190344. Зак. 580.

Рашучым крокам Іван Іванавіч накіраваўся на кухню. Там, ля газавай пліты, на якой нешта шыпела, сквірчэла і пела, завіхалася цешча.

— Можна вас на хвілінку? — холадна-афіцыйна папрасіў Іван Іванавіч.

Цешча кінула сумны позірк на пліту і паплыла следам за зяцем.

— Вы ведаеце, што чысціня — залог здароўя? — спытаў зяць.

— Ведаю.

— А гэта што? — ён тэатральным жэстам працягнуў руку ў бок індыйкі.

Цешча прыгледзелася.

— Павуцінне! — пачула яна злавесны шэпт зяця. — Гэта так вы прыбіраеце!

— Э, зяцёк. Я ж не вавёрка.

І цешча пайшла да сваіх патэльняў.

Тады Іван Іванавіч зазірнуў у спальню. Жонка вымала з шафы бялізну і перасцілала пасцелі.

— Ніна! — паклікаў Іван Іванавіч трагічным голасам. — Ты ведаеш, што я жыццё аддаю барацьбе за чысціню?

— Я таксама, — адказала жонка.

— А ў доме вось што!

— Ай, ай, яі. Трэба зараз жа зняць.

— Вось і я пра тое ж, — узрадаваўся Іван Іванавіч.

— Шчотка на кухні.

З сумам Іван Іванавіч паглядзеў на статуэтку, павярнуўся і пайшоў... у кабінет. Зноў лёг на тахту, падгарнуўшы пад галаву і пад ногі цэлую гару падушчак, і стаў думаць. Ён змагаецца за чысціню, а яго не разумеюць!.. А перад вачыма ўвесь час калыхалася злашчасная нітка.

Нехта ляпнуў дзвярыма. Іван Іванавіч прыслухаўся.

— Што так доўга? — данёсся да яго голас цешчы.

— У нашым магазіне толькі нарзан, а Ваня прасіў баржомі. Дык я хадзіў аж на Круглую плошчу.

Іван Іванавіч выйшаў і паклікаў цешчу.

— Дзед, справа ёсць.

Ён павёў цешчу да статуэткі і паказаў на павуцінне.

— Гэта я ў момант, — са звыклай гатоўнасцю адказаў цешчы.

Ён пашаркаў на кухню, узяў шчотку на доўгім кілку, абматаў яе анучай. Прынёс табурэт, узлез на яго, размахнуўся шчоткай і... індыйка разляцелася ля ног Івана Іванавіча на дробныя кавалачкі.

Ад нечаканасці Іван Іванавіч акамянеў. Яго бледны твар выцягнуўся, вочы сталі нежывымі. Потым ён замаргаў імі, бездапаможна азірнуўся. На яго глядзела і, яму здалася, смяялася ва ўвесь свой белазубы клявішны рот раскрытае піяніна.

Галіна ВАСІЛЕУСКАЯ

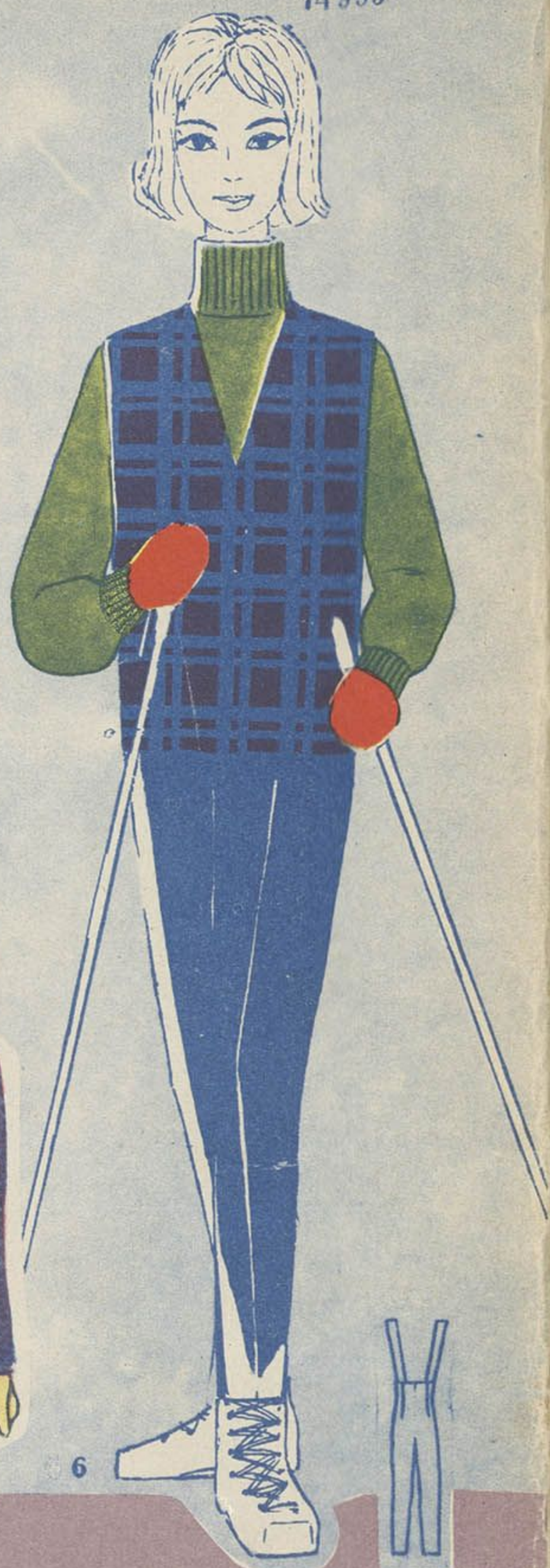

Моды

1. Просты і ў той жа час прыгожы касцюм для работы. Спадніца і безрукаўка з шарсцяной тканіны, блузка са штапелья або фланелі.

2. Сукенка з шэрсці або фланелі. Какетка выкраена разам з цэльнакроеным рукавом.

3. Зімовае двухбортнае раскошанае паліто з букліраванай тканіны, каўнер з пушыстага футра. Рукавы спераду устаўныя, ззаду цэльнакроеныя. Шоў

4. Прыгожая расклёшаная васьмішоўная сукенка з каляровага вельвету, можа быць выканана з шэрсці. Рукавы ўстаўныя.

5. Прыгожы касцюм з шарсцяной тканіны або вельвету. Пінжачок прамы, аднабортны; кішэні праразныя: верхняя з лістачкай, ніжняя з клапанамі. Кароткія штаны на поясе.

6. Спартыўны касцюм. Штаны са шлейкай, кроены падобна